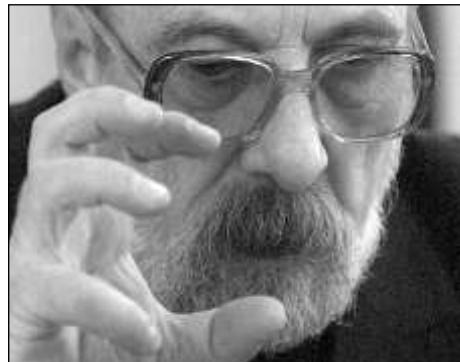

Новы Час

ВАЛЯНЦІН АКУДОВІЧ

Стар. 14–15

НЕКЛЯЕЎ З ПАЛІТЫКІ НЕ СЫХОДЗІЦЬ

Экс-кандыдат у презідэнты Уладзімір Някляеў заявіў, што, нягледзячы на падзеі 19 снежня, ён гатовы ісці на перамовы з уладамі

Стар. 28

ЧЫРВОНАЯ КАРТКА ДЛЯ ФАНАТАЎ

Польскі ўрад абвясціў татальну вайну футбольным хуліганам. На думку апазіцыі, за кампаній хаваецца палітычны піар, які можа дорага каштаваць кабінету

Стар. 29

ЛІТАРАТУРНАЯ БЕЛАРУСЬ

Стар. 9–24

ISSN 2218-2144

ЧЫТАЙЦЕ
Ў НАСТУПНЫМ НУМАРЫ!

КРЫЖ РАСПЯТАЙ ГУБЫ

Нарыс Таццяны Уласенка
з цыклу «Шматпакутныя крыжы
Беларусі»

▶ З НАГОДЫ

НАС НАКРЫЛА ХВАЛЯЙ КРЫЗІСУ

Вольга ХВОІН

Беларуская дэвальвацыя гэтага тыдня, па дадзеных Сусветнага банка, стала самай буйной за 20-гадовую сусветную гісторыю. А з пачатку года курс нацыянальнай валюты знізіўся аж на 71,62%. Без перабольшвання — эканоміка краіны стаіць на тонкім лёдзе. Улады спадзяюцца на грошавыя ўліванні з Расіі, людзі ў чэргах перыядычна падхопліваюць гэтую мантру. А тым часам пакрысе рыхтуецца распродаж нацыянальных актываў.

«Дэвальвацыя даўно спазнілася. Але ж прычына яе не выключна фінансавая, а эканамічная, — гаворыць былы старшыня Нацбанка Станіслаў Багданкевіч. — Мы жывём не па сродках, летась імпарт твараў перавысіў 9 мільярдаў долараў, а сёлета мінус імпарту ўжо трох мільярдаў. Цяперашняя дэвальвацыя ад бязвыходнай сітуацыі. Паступленне валюты ад крэдытаў, прыватызацыі, прамых інвестицый проста не хапала. Дэвальвацыя можа быць толькі адным з інструментаў аздараўлення эканомікі. Трэба рабіць комплексную перабудову. У нас, па дадзеных Белстата, 49% прадпрыемстваў ці стратныя, ці маюць прыбытковасць да 5%. Праблему трэба вырашыць тут».

«Можа, з эмісіяй перабольшылі, але ўсё ж галоўнае — скакоч цэн на энергарэсурсы», — пасправаваў апраўдаць напампоўку эканомікі грашымі-фанцікамі Лукашэнка. І загаварыў ужо

не пра сацыяльна арыентаваную эканоміку. «Той курс, які ўсталюеца, такім і будзе... Учора дзесьці вызначылі яго на ўзору 5 тысяч за долар, няхай адбылася дэвальвацыя. Нічога. Галоўнае, гэтым распараціца як трэба. Нас накрыла другая хвала крызісу. У першую чаргу — па прычыне росту цэн на энергоресурсы. Так, сёня мы больш экспартуем, але валюты пакуль не хапае...» — знойшоў крайніх і вінаватых беларускіх лідар. Ён паабяцаў, што абалічнай прыватызацыі і распродажу дзяржмаёмаці не будзе.

Хаця хто ж верыць словам, якія рэгулярна мняюць сваю палярнасць. Сёння вашывасць, заўтра любоў. Прэм'ер краіны Міхаіл Мясніковіч паведаміў, што «Газпром», якому ўжо належыць 50% «Белтрансгаза», гатовы купіць рэшту акций за 2,5 мільярда долараў. З'явілася інфармацыя і пра тое, што «Беларуськалей» (100% акций належалі дзяржаве) — адна з дойных кароў беларускай эканомікі — прадаў свой пакет акций у Міжнароднай калійнай кампаніі (МКК). Фармальна пакупнікамі выступілі дзве замежныя

фірмы, па неафіцыйных дадзеных, яны могуць прадстаўляць інтэрэсы Сулеймана Керымава — буйнейшага саўладальніка «Уралкалія». Прайм-ТАСС са спасылкай на крыніцу ў органах дзяржкіравання паведаміла, што пакупнікамі 340 тысяч акций МКК (33% акцыянернага капіталу) сталі дзве замежныя кампаніі. Афіцыйных каментараў гэтага гештфту пакуль не было. Стартаўная цана акций МКК складала 573 тысячи беларускіх рублёў за штуку. Такім чынам, сума здзелкі атрымліваецца не меншай за 194 820 мільярдаў беларускіх рублёў.

Увогуле, неафіцыйная праграма беларускай прыватызацыі падаецца вельмі шырокай. Або надта дзіўнымі выглядаюць падлікі міністра фінансаў Расіі Аляксея Кудрына. Каментуючы выдзяленне Беларусі 3 мільярдаў долараў крэдыта па лініі Антыкрызіснага фонду ЕўраЖЭС на працягу 2011–2013 гадоў міністр заявіў, што агульны аўтём прыватызацыйных актываў у Беларусі за гэты перыяд павінен скласці 7,5 мільярда долараў. Пра такую арыфметыку ў дзяржкамітэце па маёмаці быццам бы і не чулі. «У нас ёсьць план прыватызацыі на 2011–2013 гады, які быў зацверджаны ўрадам 21 сакавіка па ўзгадненні з кіраўніком дзяржавы, і ў адпаведнасці з гэтым планам камітэт будзе працягваць сваю дзейнасць, — заявіла прэс-сакратар камітэта Алена Касцюкова.

— З Беларусью гэтая сума не ўзгаднялася. Гэта асабістая заява спадара Кудрына».

У гэтым годзе на просьбу Беларусі Расія выдзеліць 1,24 мільярда долараў, першы транш у суме 800 мільёнаў долараў паступіць на працягу тыдня пасля прыняція рашэння антыкрызісным фондам.

Станіслаў Багданкевіч падкрэслівае, што гэтыя гроши

не панацэя. «У нас на аплату імпарту нафты і газа за першыя месяцы не хапіла 3 мільярды, дэфіцыт валюты працягваецца. Трэба, каб нам штомесяц нехта даваў па мільярду, — іранізуе эксперт. — Выход у раформах. Але без займу мы наўрад ці абыдземся. Для падтрымкі нацыянальнай валюты трэба звяртацца ў Міжнародны валютны фонд, які стварала і Беларусь. Але каб туды пайсці, трэба выпусціць палітвэзняў, не абзываць «казламі» суседзяў, трэба змяніць сябе. Грошы ж з крэдыта ад Расіі мусіць ісці не на прадаць, а на рэформы эканомікі, стварэнне працоўных месцаў, мадэрнізацыю».

Так неабходныя эканоміцы кардынальныя рэформы пакуль не падаюць прыкметаў жыцця. Затое ад Генпрокуратуры прыйшла «геніяльная» ідэя, якая мусіць напалохаць апошніх адважных бізнесмэнаў. «Мы хочам выйсці з ініцыятывай. У заканадаўчым парадку прадугледзеце магчымасць яшчэ да ўзбуджэння кримінальнай справы дазваляць з санкцыяй праクтора органам кримінальнага пераследу накладаць забарону на адчужэнне маёмаці патэнцыйнага парушальніка і членаў яго сям'і», — прадаваў уласнікі намеснік генпрокурора Аляксей Стук.

Натуральная, з такімі ініцыятывамі замежны капитал у краіну не рынецца. Таму пакуль што Нацбанк спрабуе знайсці міні-рэзервы. Пашыраны пералік паслуг і тавараў, што рэалізуюцца суб'ектамі гаспадарання фізічным асабам, разлікі за якія можна рабіць у замежнай валюце. У гэты спіс патрапілі санаторы, турфірмы, медустановы — у нерэзідэнтаў яны цяпер могуць браць аплату ў цвёрдай валюце. Але ж наўна думаць, што такім чынам атрымаеца залатаць чорныя дзіры ў бюджэце дзяржавы.

ФАКТЫ, ПАДЗЕІ, ЛЮДЗІ

▶ СУДЫ

ПРЫСУД АГУЧАНЫ

Алена ВАРАЖБЕЙ

Міколу Статкевічу — 6 гадоў калоніі ўзмоцненага рэжыму, Дзмітрыю Усу — 5,5 гадоў калоніі ўзмоцненага рэжыму, Аляксандру Класкоўску — 5 гадоў калоніі ўзмоцненага рэжыму, Аляксандру Квяткевічу — 3,5 гады калоніі ўзмоцненага рэжыму, Арцёму Грыбкову — 4 гады калоніі ўзмоцненага рэжыму, Дзмітрыю Буланаву — 3 гады калоніі ўзмоцненага рэжыму, Андрэю Пазняку — 2 гады абмежавання волі, яго вызвалілі ў зале суда. Такія прысуды пасля тыднёвай адтэрміноўкі 26 мая агучыла ў Ленінскім судзе Мінска суддзя Людміла Грачова.

Photo: BelyaevMedia.Net

Абвяшчэнне іх 20 мая «сарвалася з-за хваробы суддзі», якую шмат хто расцаніў як

«дышпаматычную». Прокурор Кірыл Чубкавец запатрабаваў для палітвязняў беспрэцэдэнтна жорсткія тэрміны — ад 4 да 8,5 гадоў зняволення. А ў Мінск з'язжаліся высокія саюзныя гості, у тым ліку расійскі прэм'ер Путін. Захад таксама на гэты час прызначыў абмеркаванне новых санкцый супраць Беларусі ў суязі з папярэднімі судамі. Пасля тыднёвага тайм-аута прысуд нарэшце прагучая напоўніцу.

«Дзякую за мужнасць тым, хто не напалохаўся і прыйшоў на Плошчу, — з такімі словамі звязнуўся напрыканцы суда Мікола Статкевіч. — І прашу прарабчэння ў тых, хто быў ні за што збіты, апынуўся на нарах, у клетках. Хачу сказаць родным і блізкім гэтых людзей, што вам не павінна быць сорамна за сваіх сыноў, братоў, якія сядзяць у клетцы. Зараз на дадзены момант гэта высокое месца. Значна больш высокое, чым на тым баку залі».

А замежным дышпаматам экспандыдат адрасаваў: «Не трэба прапаноўваць рэжыму гроши за нашу свабоду. Калі вы зробіце гэта, у нас будуць новыя закладнікі. А я згодны ахвяраваць сабой. У злачыншу закладніку выкупашць нельга. Калі вы зробіце гэта, значыць, будуць іншыя закладнікі і сітуацыя доўгя не зменіцца».

Мікола Статкевіч сказаў, што гатовы ахвяраваць сваёй уласнай свабодай дзеля таго, каб наблізіць свабоду сваёй краіны. «Я веру ў тое, што Беларусь будзе вольнай», — заявіў ён у судзе.

А Аляксандру Класкоўску зазначыў, што, як і ў кожнага чалавека, у яго былі ўчынкі, якімі ён не можа ганаўшчыцца. «Але 19 снежня быў на плошчы не натоўп, як кажуць, а беларуская нацыя. І я лічу за гонар, што быў там з тымі людзьмі», — заявіў ён.

▶ СУДЫ

АНАРХІСТАЙ — ЗА КРАТЫ

Альбіна ВІШНЕЎСКАЯ

Да 9 гадоў пазбаўлення волі запатрабавала прокуратура для анархістаў у судовым працэсе ў Мінску. Шэраг адвінавачаных і сведак заявілі на судзе пра ўжыванне ціску і пагрозаў падчас следства.

Маладыя людзі адвінавачваюцца ў закідванні бутэлькамі з запальняй сумесцю тэрыторыі амбасады Расіі ў Мінску і турмы на вуліцы Акresscіна ў 2010 годзе. А таксама ў правядзенні несанкцыянаванай антыўаеннай акцыі каля будынка Міністэрства абароны Беларусі ў 2009 годзе. Інкраймінуетца і шэраг нападаў на іншыя будынкі. У прыватнасці, закідванне фаераў у казіно «Шангры La» і будынак Федэрацыі прафсаюзаў Беларусі.

Перад судом паўсталі Мікалай Дзядок, Ігар Аліневіч, Максім Веткін з Мінску, Яўген Сілівончык з Салігорску, Аляксандар Францкевіч з Наваполацку. Апошняму прад'яўлена адвінавачанне і ва ўзломе сайту Наваполацкага гарвыканкаму. Дзядок, Аліневіч і Францкевіч вінавательмі сябе не прызнаюць. Веткін і Сілівончык — частковыя (не было намеру пісанняні маёмасці). Веткін сказаў, што кінуў адну бутэльку ў расійскую амбасаду, але не трапіў.

Дзядок заявіў, што на яго чыніўся ціск з боку супрацоўнікаў Упраўлення па барацьбе з арганізованай злачыннасцю і КДБ. Ад яго патрабавалі, каб ён сказаў, што зладзіў акцыю ля расійской амбасады. Былі пагрозы прымяняння фізічнага гвалту.

Адразу чатыры сведкі заявілі пра незаконныя заходы да іх падчас следства, два з іх істотна змянілі паказанні. Так, сведка Аляксей Жынгероўскі адмовіўся ад сваіх паказанняў падчас след-

ства і заявіў пра ціск на яго з боку супрацоўнікаў КДБ. Яны пагражалі яму праблемамі адносна вучобы, бацькоў і яго дзіця. Сведка сказаў, што яго прымусілі даць паклённіцкія паказанні на Дзядка, Францкевіча і Аліневіча.

Сведка Ігар Багачак распавеў, што ад яго таксама патрабавалі даць такія ж паказанні на Дзядка, пагражалі праблемамі на працы і па месцы навучання, у тым ліку і праблемамі ў бацькоў. А на Акresscіна пагражалі сексуальнымі гвалтам. Сведка Аляксандар Бугаеву паведаміў, як дапытвалі яго: «Я не даваў паказанні, пакуль мяніне не началі біць. Ударылі гумовай палкай па каленінай чашачцы і ўдарылі па твары».

Ксенія Каўко заявила, што давала паказанні пад моцнымі піхалагічнымі ціскамі гэбістам. «Я адмаўлялася даваць паказанні супраць Дзядка, на мяніне крычалі».

У справе ёсьці і іншыя сведкі, на чыліх паказаннях будуеца адвінавачанне. Бацька падсуднага Мікалая Дзядка — Аляксандар — кажа пра агаворы: «Паказанні гэтых людзей нібыта пра ўдзел Мікалая і іншых у здзяйсненні нейкіх злачынстваў супяречлівія. Супяречлівасць гэтых паказанняў іх абсурднасць сведчыць пра іх ілжывасць і неверагоднасць».

▶ ПРАФСАЮЗЫ

РЫХТУЕЦА ПРАТЭСТ

Вольга ХВОІН

Прадстаўнікі апазіцыі і незалежных прафсаюзаў плануюць правесці 8 кастрычніка Народны сход. Акцыя будзе прымеркаваная да Міжнароднага дня барацьбы за годную працу.

Арганізатор распачынаюць інфармацыйную працу ў 48 гарадах краіны. Сход будзе праведзены не толькі ў Мінску, але і ў абласных цэнтрах, рэгіональных гарадах. У ліку патрабаванняў — абмежаваць рост цэнаў, забяспечыць годныя заробкі і пенсіі, не дапусціць беспрацоўя, спыніць продаж прадпрыемстваў, гарантаваць свабодную працу незалежным СМИ, рассакрэціць праздніцкі фонд, забяспечыць магчымасць амену валюты.

Лідар незалежнага прафсаюзу Генадзь Фядыніч падкрэслівае, што арганізаторы бяруць на сябе адказнасць за правядзенне

вулічнай акцыі, будзе створана дружына, каб забяспечыць падакт і не дапусціць правакацый. «Мы людзей на плошчу не завём. Ёсьць праект, калі мы зразумеем, што нашы патрабаванні не будзе выкананыя, тады будзем выводзіць людзей на вуліцу», — гаворыць лідар прафсаюзу. Фармат акцыі будзе ўзгадніцца з уладамі.

Разам з тым Фядыніч запэўнівае, што калі градус незадаволенасці ў грамадстве будзе нарасташыць больш хуткімі тэмпамі, то арганізаторы гатовыя падтрымаць людзей і «праз тыдзень». Паводле яго слоў, рабочыя пакуль маюць працу, але не маюць ранейшых зарабкаў. «Цяпер у людзей адно пытанне: «Чаму мы так збяднелі?» — расказвае пра настроі сярод работнікаў прадпрыемстваў.

Акцыю падтрымалі незалежныя прафсаюзы РЭП, партыя левых «Справядліві свет», АГП, аргамітэты па стварэнні партыі «Беларускі рух» і Народная Грамада, кампанія «Гавары праўду!», Беларуская сацыял-дэмакратычная Грамада.

▶ КАМПАНІЯ

КОЖНАМУ ВЯЗНЮ — АПЕКУНА

Таццяна ШАПУЦЬКА

Міжнародная кампанія ў барону беларускіх палітвязняў єўрапейскімі парламенцёрмі набірае хаду: за мінулы тыдзень яшчэ два дэпутаты нямецкага Бундэстагу сталі апекунамі.

Франц Цёнес з фракцыі сацыял-дэмакратаў узяў шэфства над экс-кандыдатам у прэзідэнты Мікалаем Статкевічам, а Філіп Місфельдэр, спікер па пытаннях міжнароднай палітыкі ад парламенцкай фракцыі ХДС/ХСС, аўгусту пра апякунства над старшынёй «Маладога Фронту» Змітром Дашкевічам.

Старшыня нямецкай праваабарончай арганізацыі «Liberesco» і адначасова арганізатор кампаніі «Шэфства над палітвязнямі» Ларс Бюнгер распавеў «Новому Часу» акалічнасці кампаніі: «Мы

намагаемся прыцягніць увагу да проблемы палітычных зняволеных у Беларусі і наладзіць асаўстыя трывалыя стасункі паміж імі і ўсходнімі палітыкамі. Найперш мы запытаём пра магчымасць апякунства ў дэпутатаў Бундэстагу і Еўрапарламента, але мы хочам уклічыць у кампанію дэпутатаў нацыянальных парламентаў розных краін, што ўваходзіць у ЕС. Збольшага мы кантактуем з парламенцёрмі, якія займаюцца правамі чалавека і міжнароднай палітыкай, цікавіцца Беларуссю».

Паводле словаў Ларса Бюнгера, «палітычнае апякунства» ўключаеть у сябе публічныя заявіў ў падтрымку палітвязня і яго сям'і, дасыланне лістоў на імя Аляксандра Лукашэнкі з патрабаваннем вызваліць вязня, віншаванні «апякунца» са святамі, лабіраванне станоўчых рашэнняў датычна ціску на беларускія ўлады. Нямецкі прафаабаронца запэўнівае, што ўдзельнікі кампаніі будуць шукаць

апекуну для ўсіх палітвязняў, а не толькі для экспандыдатаў у прэзідэнты і вядомых грамадскіх актыўістаў: «Мы спадзяємся знайсці дэпутатаў-апекуну для ўсіх людзей, якія знаходзяцца пад крымінальным пераследам пасля падзеяў 19 снежня, незалежнасці ад узроўню іх вядомасці ў грамадстве. Такіх людзей больш за 50, а таму гэты пошук зойме час».

Ларс Бюнгер падзяляе бліжэйшымі планамі кампаніі «Шэфства над палітвязнямі»: «Хутка пра апякунства абвесьціца Мануэль Саразін, дэпутат Бундэстагу ад Партыі Зялёных, і дэпутат Еўрапарламента, хрысціянскі дэмакрат Міхаэл Гахлер. Парламенцёры возьмуть шэфства, адпаведна, над Мікітам Ліхавідам і Паўлам Севярынцам».

Нагадаем, на дадзены момант падапекай ёўрапейскіх дэпутатаў знаходзяцца Андрэй Санікаў, Зміцер Бандарэнка, Аляксандар Атрошчанкаў, Мікалай Статкевіч і Зміцер Дашкевіч.

▼ ТЫДНЁВЫ АГЛЯД

НЕ СТРАЛЯЙЦЕ Ў ПІЯНІСТА, ЁН ІГРАЕ, ЯК УМЕЕ!

Сяргей САЛАЎЁУ

Здаецца, менавіта гэта старая каўбайская прымаўка забяспечыла адносную стабільнасць Беларусі ў стасунках з Еўропай. Еўрачыноўнікі не наважыліся канчаткова забіваць і без таго не лепшым чынам выглядаючу беларускую эканоміку. Хаця, можа, лепш бы прыблі, каб не пакутавала.

23 мая Савет міністраў замежных спраў краін Еўрасаюза павінен быў разглядзець пытанне пра ўвядзенне дадатковых санкцый у дачыненні да Беларусі. Яшчэ 11 мая вярхоўны прастадаўнік ЕС па замежных спраўах і палітыцы бяспекі Кэтрын Эштан заявіла, што адзіным магчымым адказам Еўрасаюза на дзеянні Аляксандра Лукашэнкі з'яўляецца ўвядзенне жорсткіх санкцый у дачыненні да яго і прастадаўнікоў яго рэжыму.

Па чутках, кіраўнікі пасольстваў краін ЕС у Мінску накіравалі ў Бруссель папярэдні спіс асоб і прадпрыемств, у дачыненні да якіх разглядаецца магчымасць ўвядзення новых абмежавальных мер. Сярод іх былі дзяржканцэр «Белнафтакім», група кампаній «Трайпл», кампанія «Белтэхэкспарт» і ААТ «Беларуськалій». Новыя санкцыі, падкрэслівалася, закліканы «ударыць па дзяржаўным бюджетзе презідэнта Лукашэнка, не прыносячи крызісу ў кволюю эканоміку краіны».

Сам факт такіх санкцый можа шмат на што паўпłyваць. Тым больш, што паставікі беларускай зброі ледзь не сталі предметам разбіральніцтва ў ААН

Але з заклікам «Не забі!» выступіла даўні сябар Лукашэнкі, презідэнт Літвы Даля Грыбаўскайтэ. «Я катэгарычна супраць санкцый у дачыненні да самой дзяржавы або да кампаніі, якія непасрэдна ўдзельнічаюць на зборы бюджету беларускай дзяржавы», — заявіла яна. Паводле яе слоў, такія меры моцна ўдарылі б па насельніцтве Беларусі, у стабільнасці якой Літва як сусед асабліва зацікаўлена. «У цяжкай эканамічнай сітуацыі, якую перажывае Беларусь, такія санкцыі былі б ударамі ніжэй пояса», — мяркую Грыбаўскайтэ.

У выніку міністры ёсця толькі ўхвалілі ўзмацненне абмежавальных мер у адносінах да беларускага рэжыму ў сувязі з прысудамі, вынесенымі эксп-кандыдату ў прэзідэнты Андрэю Саннікаву і іншымі прысудамі. У спіс дададзены 13 прозвішчоў людзей, якім забаронены ўезд на тэрыторыю ЕС і чые актыўы ў краінах ЕС будуть замарожаны ў выпадку іх выяўлення.

У «спіс 13-ці» пераважна патрапілі суддзі і прокуроры, якія ўдзельнічалі

працэсах па 19 снежня 2010 года. Вось для іх гэта сапраўды сур’ёзна, што б ні казалі беларускія апазіцыянеры пра «кволасць», «несур’ёзнасць» і «малую эфектыўнасць» такіх санкцый. Справа ў тым, што забарона на ўезд у краіны ЕС — гэта толькі палова таго, пра што ўсе кажуць. Чамусьці забываюцца пра «замарожванне актыўаў». А гэта значыць, што карткі кшталту «Visa» для іх на тэрыторыі ЕС не дзейнічаюць. Разлічыцца такою карткай у Еўропе «забароненая» не здолеюць. У сувязі з дэфіцитам наяўнай валюты ў Беларусі гэта дастаткова моцны ўдар.

Вось каб ЕС прыняў у свае шэрагі яшчэ і папулярную ў беларусаў для адпачынку Турцыю... Тады б сапраўдны санкцыя была б звышмоцная.

Але не ўсе паступілі так, як міністры ЕС. Прынцыпавыя ЗША ўвялі санкцыі супраць беларускіх прадпрыемстваў «БелОМА» і «Белтэхэкспарт».

Як вынікае з паведамлення сайта Дзярждэпартамента ЗША, падставай для ўвядзення санкцый стала «надзейная інфармацыя», якая ўказвае на тое, што гэтыя кампаніі перадавалі ў Іран, Паўночную Карэю ці Сірю або атрымлівалі з гэтых краін «абстала-

ванне і тэхналогію, названую ў спісах кантролю за шматбаковым экспартам, <...> або іншым чынам мелі магчымасць зрабіць матэрыяльны ўнёсак у зброю масавага знішчэння ці сістэмы крылатых і балістычных ракет.

Сутнасць санкцый у тым, што ўрадавыя ведамствы ЗША на працягу двух гадоў не могуць набываць у згаданых кампаній або паставляць ім тавары і паслугі, а таксама аказваць ім падтрымку.

Канешне, наўрад ці такія санкцыі будуть дзеясныя, але ж сам факт такіх санкцый можа шмат на што паўпłyваць. Тым больш, што паставікі беларускай зброі ў «сумнёўныя» краіны ледзь-ледзь не сталі предметам разбіральніцтва ў ААН.

Але зараз беларускія ўлады павінны быць заклапочаны зусім іншымі проблемамі, чым нейкія там санкцыі. Сітуацыя ў грамадстве набліжаецца да крытычнай. Прытым набліжаецца сямімільнымі крокамі.

На мінулым тыдні ў сувязі з рэзкім падзеннем узроўню жыцця на

прадпрыемствах Беларусі началіся хваляванні. Як паведаміў старшыня Беларускага кангрэса дэмакратычных прафсаюзаў Аляксандр Ярошук, 23 мая хваляванні сярод рабочых назіраліся на РУП «Мінскі трактарны завод» і СААТ «Рэчыцапіўва».

У прыватнасці, работнікі «Рэчыцапіўва» выказвалі незадавальненне ў сувязі з тым, што апошнія два месяцы на прадпрыемстве былі проблемы з аплатай працы. У панядзелак рабочыя аднаго з падразделенняў СААТ «Рэчыцапіўва» спынілі працу, пасля чаго адміністрацыя ўрэгулявала ситуацыю з выплатай грошай. Больш складаная ситуацыя склалася на МТЗ. «Па нашай інфармацыі, на прадпрыемстве існуе сур’ёзнае напружанне, якое звязана з авбалам беларускага рубля і імгненным збядненнем, дэвалўвавшымі, падзеннем заработнай платы», — сказаў кіраўнік БКДП. 23 мая ў некаторых цэхах людзі спынілі працу і правялі стыхійны мітынг. Зараз ситуацыя на МТЗ «дастаткова спакойная», аднак гэта не азначае, што проблема вырашана прынцыпова.

Што да сітуацыі на СААТ «Рэчыцапіўва», то тут перавага прыватнага ўласніка над дзяржпрадпрыемствам была прадэманстравана відавочна. Ужо 24 мая кампанія «Heineken» у Беларусі, якой належыць «Рэчыцапіўва», патлумачыла: 20 мая ў адпаведнасці з умовамі аплаты працы, прадугледжанымі ў працоўных контрактах, усім супрацоўнікам СААТ «Рэчыцапіўва» «была выплачана авансавая частка заработка платы ў поўным аб’ёме без затрымак з боку работадаўца». Аднак у разліках прэміяльной часткі заработка платы адбылася «тэхнічна памылка». Як толькі гэты факт быў выяўлены, прэміяльная частка была пералічана і выплачана ў поўным аб’ёме». Кампанія «прыкладзе ўсе намаганні, каб не дапусціць паўтарэння такіх памылак у будучыні».

А вось дзяржаўны МТЗ ніякага тлумачэння не прыслаў.

Здаецца, менавіта такіх хваляванняў улада павінна бачыць больш за ўсё. Но калі на вуліцу выйдуць не студэнты-малалеткі, не пенсіянеры і інтэлігенцыя, а працоўныя, то тут ужо ніякага АМАПу на іх не хопіць. Чым гэта заканчваецца, добра памятаюць нават не вельмі стаўшыя людзі. Такое ўжо было ў 1991 годзе.

А гледзячы на пустыя паліцы крамаў і грэчку па 26 тысяч за 900 грам, аналогі з «хлікім 1990-мі» зараз відавочны.

▼ ФІГУРЫ ТЫДНЯ

АРЦЁМ ШАРКОЎ

Арганізатары акцыі «Стоп бензін» спрабуюць пратэставаць супраць падвышэння коштату на паліва для аўтамабіляў. Аднак яшчэ да пачатку акцыі «Стоп бензін» у сталіцы 24 мая кіраўнік інфармацыйна-асветніцкай установы «За аўто» Арцёма Шаркова, які быў галоўным арганізатаром, затрымала міліцыя. Шаркова дапытавалі ў якасці сведкі па нейкай крымінальнай справе з падобленымі расійскімі рублямі. Допыт доўжыўся роўна да таго часу, пакуль не скончылася акцыя «Стоп бензін». Потым Арцёма Шаркова адпусцілі. Падчас акцыі некаторых яе ўдзельнікаў спынялі супрацоўнікі ДАІ, правяралі дакументы і выпісвалі штрафы, напрыклад, за карыстанне мабільнікам у час руху, — перадае Еўрарады. Удзельнікі акцыі рухаліся па МКАД да гіпермаркета «Прастор», там яны стаялі на стаянцыля гіпермаркета з уключанай аварыйнай сігналізацыяй.

ВАЛЕРЫЙ ЦАПКАЛА

Дырэктар беларускага Парку вышокіх тэхналогій выступіў з крытыкай эканамічнай палітыкі дзяржавы, якая прывяла да валютнага і фінансавага кризісу ў краіне. У сваім блогу Цапкала піша: «Адной з прычын цяперашняга стану на валютным рынку Беларусі паслужыла няправільна абрачная стратэгія па выхадзе з эканамічнага кризісу 2008–2009 гадоў. У перыяды кризісу, калі рэзка скрачаеца плацежадольныя попыт, калі прадукцыя не рэалізуецца, прадпрыемствы павінны накіроўваць назапашаныя рэзервы на мадэрнізацыю вытворчасці, на інавацыі, на распрацоўку новых відаў прадукцыі, якія «выстралаюць» пасля таго, як кризіс скончыцца». У якасці прыкладаў ён прыводзіц палітыку кампаній Apple і Nokia, што цяпер з'яўлююцца лідарамі сусветнага рынку.

«Беларускі ўрад паставіў задачу працягваць нарошчваць аб’ёмы выпускаемай прадукцыі. Выконваючы гэтае рашэнне, беларускія прадпрыемствы працягвалі закупляць замежныя камплектуючыя і вырабляць прадукцыю. Яны гэта рабілі, нягледзячы на адсутнасць попыту, адпраўляючы прадукцыю на склад у надзеі, што кризіс хутка скончыцца, тавар будзе распрададзены альбо яго купіць дзяржава. Фактычна назапашаныя за перыяд спрыяльнай зневенееканамічнай кан’юнктуры валютныя рэзервы накіроўваліся на набыццё імпартных кампанентаў для беларускай прадукцыі. І ўсё гэта адпраўлялася на склад. Мы памятаем, як трактары МТЗ была застаўленая ледзь ці не ўся кальцавая дарога», — нагадвае пра памылкі кіраўніцтва краіны Валерый Цапкала.

Кіраўнік ПВТ пагаджаецца, што Нацбанк падыграў спекуляцыйнаму курсу валюты. Праўда, «неасэнсавана». Больш падрабязна з меркаваннем дырэктара беларускага Парку вышокіх тэхналогій можна азнаёміцца ў блогу <http://tsepkalo.livejournal.com>.

ДЗМІТРЫЙ БАНДАРЭНКА

Сітуацыя з асуджаным па спраце аб падзеях 19 снежня ў Мінску Дзмітрыем Бандарэнкам, якія быў даверанай асобай былога кандыдата ў прэзідэнты Андрэя Саннікава, тыповая і адтаго страшная. Дзмітрыя Бандарэнку асудзілі да двух гадоў пазбяўлення волі ў калоніі агульнага рэжыму. За час знаходжання ў СІЗА ў Дзмітрыя началі прагрэсаваць захвораванні, аднак кваліфікаваны медагляд не дазвалялі зрабіць. І вось пасля прысуду Бандарэнку агледзеў лекар-нейролаг, вердыкт — неабходная аперацыя.

«Дзмітрый на лісце мне напісаў, што лекар пацвердзіў: яму патрэбна аперацыя. У яго чатыры грыжи дыскаў хрыбетніка, ушчэмленыя трох спінамазгавых нерваў. Патрэбна аперацыя, інакш ён можа страдаць рухомасцю. У Дзмітрыя літаральна вісіць ступня, і ўсё можа скончыцца інваліднай каляскай», — паведаміла яго жонка Вольга Бандарэнка.

Магчыма, у сувязі з заключнім спецыялістам Дзмітрыем Бандарэнку могуць перавесці ў турэмны шпіталь, сказала Вольга. Акрамя таго, гэта можа паўплываць на канчатковы тэрмін зняволення, бо цяпер у Мінскім гардзінскім судзе знаходзіцца касацыйная скарыга на прысуд палітыку.

Знішчэнне здароўя асуджанага палітыка стала вядомым фактам, але ў турмах тысячы людзей, якія далёкі ад публічнай сферы і не агучваюць акалічнасці свайго ўтрымання. А пенітэнцыярная сістэма Беларусі надзвычай закрытая для праваабаронцаў і, як высыветлілася, для медыкай.

АЗБУКА ПАЛІТАЛОГІІ

ЧАС КУЛЬГАВЫХ РАШЭННЯЎ

Сяргей НІКАЛЮК

**Ва ўмовах расколатага
грамадства любое
стратэгічнае рашэнне ўлады
можа быць толькі часовым.**

Лічыцца, што апошняму генеральному сакратару ЦК КПСС Міхailу Гарбачову не хапала рашучасці і палітычнай волі. Адсюль паставання кідніні з адной крайнасці ў другую прыяняцці рашэнняў, вынікам якіх і стала «найвялікшая катастрофа ХХ стагоддзя». Падмацую сказанае цытатай з самай аўтарытэтнай беларускай крыніцы: «*С Горбачёвым мы встречаемся часто, я ему говорю: главная причина того, что произошло в распаде Советского Союза, то, что у нас не было сильного волевого человека, который бы осуществлял свои функции по конституции.*»

Нам пашанцевала: такі чалавек у Беларусі ёсьць. Акрамя неабходных для паспяховага палітыка асобасных якасцяў, ён валодае шматгадовым досведам дзяржаўнага кіравання і глубокімі тэрэтичнымі ведамі па ўтрыманні ўлады. Мяркуйце самі: «Ленін какучил? «*Власть чего-то стоит, если она умеет защищаться.*» И это правильно. Говорят: «Он узурпировал власть». Подождите, ребята. Я узурпировал власть? А меня народ для чего избрал? Что бы я, извините, сидел и смотрел, как страну перевернут?»

Сінтэз замест альтэрнатывы

2011-ы абвешчаны ў рэспубліцы Годам прадпрымальнасці. Як той казаў, не дзеля карысці, а выключна з мэтай стварэння новага аблічча беларускай эканомікі, разняволення ініцыятывы і дзелавой актыўнасці. Калі мне памяць не здраджвае, дык прараб перабудовы ў свой час таксама паклаў нямала выслікай на «актыўнасць чалавечага фактарту». Гэтак жа, як «адзіны палітык» (АП), Гарбачоў апеляваў да тэрэтичнай спадчыны заснавальніка савецкай дзяржавы, але не для таго, каб нагадаць калегам па Палітбюро аб прынцыпах утрыманні ўлады, а для вяртання да «ленінскай пастаноўкі пытання пра максімум дэмакратызапы сацыялістычнага ладу, пры якім чалавек пачуваеца гаспадаром і творцам». Магчыма, у гэтым і палягала яго галоўная памылка.

У палітыцы фармавання ў савецкага чалавека пачуцця гаспадара і творцы Гарбачоў бачыў альтэрнатыву андропаўшчыне з яе беспаспяховыімі спробамі павялічыць эфектыўнасць эканомікі за кошт узмацнення вытворчай дысцыпліны. Але там, дзе прараб перабудовы бачыў альтэрнатыву, АП спрабуе знайсці магчымасць для сінтэзу. Я не памыліўся. Аўтар Указу №43 «Аб абавязчанні 2011 года Годам прадпрымальнасці» і прыхільнік Юрыя Андропава — адна і тая ж асона. Для чытачу, што ўсуніліся, прывяду адпаведную цытату: «*У нас есть советский опыт времен Андропова.*»

Правится это кому-то или нет, но примерно так мы должны заставить каждого работать.

Ёсць такі базавы прынцып арганізацыі армейскага жыцця: не ведаеш — навучым, не хочаш — прымусім. Гэты прынцып і спрабуе АП перанесці з армейскай казармы ў заводскія цэхі, навуковыя лабараторыі, банкаўскія офисы. Калі перанос будзе паспяховы, мы станем сведкамі стварэння гістарычнага прэцэдэнту па разняволенні ініцыятывы і дзелавой актыўнасці шляхам прымусу!

Для людзей маладых і ўжо хачаў б тому не зведаўшых на сабе дысцыплінарных інавацый, нагадаю: з прыходам Юрыя Андропава да кіраўніцтва КДБ у 1967 годзе барацьба з іншадумствам у СССР была паставлена на «навуковую» аснову. Галоўным ноў-хаў для барацьбы з «адмарозкамі» таго часу (дысідэнтамі), стала «карнай псіхіяtry». Якая дазваляла стаўіць беспрэцэдэнтны ў сусветнай медыцынскай практицы дыягноз «шызафрэнічны сіндром агрэсіўнага антысаветызму». У тых, каму гэты экзатычны дыягноз быў паставлены, не ўзнікала проблема са шпіталізацыяй. У спецыялізаваных клініках, створаных пад патранажам МУС, для іх заўсёды знаходзілася месца.

Пра дэмакратыю, prusakoў і рынак

Спраба сумясціць несумяшчальнае, апісаная вышэй, — толькі адна з ілюстрацый стылю кіравання, які імкліва набірае рэйтынгавыя пункты на вяршыні ўладай «вертыкалі». Шуганне з адной крайнасці ў іншую — яго візітная картка. Зрэшты, так было заўсёды, проста часавыя прамежкі паміж узаемавыключальнымі рашэннямі, вызначэннямі, заявамі сенія максімальна спіснуліся.

Вось, да прыкладу, выступае АП з пасланнем. На календары 21

красавіка. Кажучы пра перспектывы, якія адкрываюцца, ён пераконвае дэпутатаў, якія сабраліся ў Авалінай зале, што для іх увасаблення ў жыцці «у нас есть и возможности, и силы, и самое главное — желание». Праходзіць два дні. Прэм'ер-міністр Міхail Мясніковіч спрабуе высветліць у міністра эканомікі Мікалаю Снапкова прычыну зрыву плану па прыцягненні прымых замежных інвестыцый. Праблем з адказам у міністра не ўзнікае: «У нас заўсёды быў адказ на гэта пытанне... неабходна практичнае выкананне паказчыкаў. Для гэтага трэба толькі адно — жаданне».

Не, нездарма АП вырашыў звярнуцца да досведу спецыяліста па «карнай псіхіяtry». Без творчага засваення напрацовак андропаўскіх умельцаў у беларускіх чыноўнікаў наўрад ці сфармуеца ўстойлівае жаданне прыцягваць прымых замежных інвестыцый.

Але выпадак з жаданнямі — прыватны. У жаданні ў лёс такі — змяніцца пад уздзеяннем зневіні абставінаў. Несувімерна большымі разбуральнымі наступствамі нам пагражае адмова ад курсу, абрацца на досьвітку будаўніцтва «беларускай эканамічнай мадэлі развіцця». Ну як тут не пагадзіцца з наступнай заўвагай: «*Мы правильным путемшли. И как только начали играться в некую демократию, вот мы и получили результат.*»

А не трэба было «играться». Не трэба было кідацца. Няўажко досвед Гарбачова нічому не навучыў? Дзе дапускаецца дэмакратычнае паслабленне, там, нібы прусакі са шчыліні, пачынаюць выпаўзаць разумнікі, якія «основывалася на непонятных теориях свободного рынка, раздають эту валюту кому попало: иди на биржу, бери сколько хочешь, обменяй». Давялося вяртацца да кіравання ўзыклым ручным рэжыме. Вынік не пры-

мусіў сябе доўга чакаць, ён быў прагназаваным, што і зафіксавалі чэргі ў абменных пунктах.

Сыты галоднаму не таварыш

Ёрнічаць у такім ключы — спраўва няхітра, тым больш што за фактурай далёка хадзіць не трэба. Аднак жанр «Азбукі паліталогіі» патрабуе падвесці пад шматлікія факты і факцікі тэрэтичны падмурак. Для гэтага мне давядзенца засядлаць свайго любага коніка і ў чарговы раз звярнуцца да тэмы расколу беларускага грамадства. «Раскол, — сцвярджае гісторык Аляксандар Ахіезер, — ёсць няздольнасць у грамадстве прыманы цэласныя, значныя рашэння, якія ахопліваюць істотныя бакі жыцця грамадства. Рашэнні, што прымамоўца, уяўляюць сабой няпэўнай даўжыні ланцуг, у якім кожнае рашэнне каректуе, адміняе, амлякуе папярэдняе і сама, у сваю чаргу, становіща ахвярай наступнага».

У беларускага расколу сцякнуліся культурныя карані. Ён падзяліў грамадства на тых, хто ўжо ў нейкай ступені засвоіў ліберальныя каштоўнасці, галоўней з якіх з'яўляецца свабода, і на тых, хто адчувае рэальная патрэбу ў апесцы з боку «моцнай дзяржавы». Ва ўмовах расколу любы рэальны палітык, нават калі ён мае статус адзінага, асуджаны на прыняцце «кульгавых» рашэнняў, г. з. рашэнняў, якія прымаюцца ў апісанай вышэй логіцы.

У расколатым грамадстве любое рашэнне, якое задавальняе адзін з яго бакоў, аўтаматычна генеруе пачуццё непрымання ў процілеглага боку. Калі АП заяўляе, што «*мы наелись демократии, мы наелись рынка*», то пад зайненнікам першай асобы адзінчнага ліку «мы» ён мае на ўвазе не толькі сябе асабіста, але і беларускую «большасць».

Падзеі 19 снежня прымусілі АП публічна прызнаць факт расколу беларускага грамадства. Здавалася, яшчэ крыху — і мы станем сведкамі другога прышэцца палітыкі ў найноўшай гісторыі Беларусі (першае адбылося напачатку 90-х гадоў мінулага стагоддзя). Але выпрабаванне палітыкі АП не вытрымаў. Дзейнасць па руцінным узгадненні інтарэсаў «большасці» і «меншасці» апынулася па-за межамі яго асабістых магчымасцяў.

Пасланне-2011 зафіксавала вяртанне да канцепцыі адзінага народа, але гэта адзінства дасягнута не за кошт кампрамісу, а за кошт адмаўлення «меншасці» ў праве на існаванне. Принятая чарговае «кульгавае» рашэнне. Зразумела, што не канчатковая. У реальнасці «меншасць» нікуды не знікла, спроба ж ігнараваць яе інтарэсы толькі павялічыць раскол у грамадстве.

Дэзерціры працоўнага фронту

Лёс большасці прадказальнікаў — трапляць пальцам у неба. Верагоднасць такога зыхуду асабліва вялікая, калі будучыня фармуеца на падставе «кульгавых» рашэнняў. Але лозунг, пад якім нам давідзеца жыць і працаць хуткім часам, зразумелы. Ён запазычаны ў Джорджа Оруэла: «Дысцыпліна, таварышы, жалезная дысцыпліна! Вось лозунг сёняшніяга дня! Варта зрабіць адзін няслушны крок — і ворагі адлеюць нас!»

Вы скажаце, што ён дрэнна спалучаецца з Дырэктывой №4. Згодны, але чому ён павінен з ёй спалучацца? Дырэктыву №1 «Аб мерах па ўмацаванні грамадской бяспекі і дысцыпліны» ніхто не адміняў. Кадры, здольныя ажыццяўляць маніторынг стану працоўнай дысцыпліны ў маштабах усёй народнай гаспадаркі, ёсць. Яны ўжо атрымалі адпаведныя ўказы. Чытайце прэсу, глядзіце наўніцы па тэлебачанні.

Найбольш прасунутым чытаем «НЧ» рэкамендую звярнуцца да сур'ёзных кніг гаісторыі. Напрыклад, да Ключеўскага: «Прыгонныя адносіны распаўсюджваліся на ўсё больш шырокія пласці насељніцтва. Усе вольныя людзі, не прыдатныя да ваенай службы, абавязаны былі запісацца ў сяляне ці дваровыя, каб «гтулкі за раміство прыняліся і ніхто без справы не бадзіўся». Гэты фрагмент — цытата з указу Пятра I.

Праблема ўмацавання грамадской бяспекі і дысцыпліны была актуальная пры першым расійскім імператары і яго наступніках. Для яе раешэння секлі галовы, рвалі ноздры, кляймілі і высыпалі ў Сібір. Раушчыя меры дазволілі рэзка скараціць колыкасць «праздоштаючыхся», ды і якёй ні скараціцца, калі да канца кіравання Ганны Іаанаўны цэнтральная частка Расіі абізлодзела. Толькі ў Літву за 10 гадоў яе кіравання збегла калі 250 тысяч чалавек. Не выключана, што сядрод чытачоў «НЧ» ёсць нашчадкі дэзерціраў працоўнага фронту. Цікава, у якіх краінах будуть жыць іх дзецы?

САНКЦЫ

ЕУРАПЕЙСКІ ЎКОЛ

Вольга ХВОІН

Савет міністраў замежных спраў краін Еўрасаюза пашырый візавыя санкцыі — спіс неўязных беларускіх чыноўнікаў у Еўропу дапоўніўся яшчэ 13 прозвішчамі прокурораў і суддзяў, якія датычныя да прысудаў «па справах 19 снежня».

Першапачатковая меркавалася, што будуць уведзеныя эканамічныя санкцыі супраць шэрагу прадпрыемстваў, у ліку якіх «Белнафтахім», «Белтэхэкспарт», «Трайпл» і «Беларускалій». Аднак у выніку Брусэль амежаваўся толькі персанальнымі санкцыямі.

Цяпер у поўны спіс неўязных беларускіх чыноўнікаў уваходзяць 188 чалавек. Сярод «навічкоў» — суддзі, што вялі працэсы над удзельнікамі мітынгу 19 снежня, начальнік Аператыўна-аналітычнага цэнтра пры презідэнце Беларусі, дырэктар Талькаўскай школы, дзе працавала звольненая з палітычных матываў настаўніца Наталія Ільініч.

Прэс-сакратар МЗС Андрэй Савініх відавы санкцыі ацаніў як «непрыхаваны ціск на беларускіх суддзяў і прокурорскіх

работнікаў». «Гэты падыход прымушае сумнівацца ў прыхільнасці ЕС прынцыпу незалежнасці судовай улады. Мы перакананыя, што адзіны рэальны выхад з канфрантацийнай логікі дзеянняў магчымы толькі праз раёнпраўны і канструктыўны дыялог», — гаворыцца ў афіцыйным паведамленні МЗС Беларусі.

Трэба сказаць, што ўлады нервова рэагуюць на відавы амежаванні. З прычыны пасяджэння Рады ЕС па санкцыях супраць беларускіх уладаў ці не, але апошнія прысуды па справах аб 19 снежня былі больш мяккімі, чым папярэднія. А двум экспандарам у прэзідэнты вынісенне вердыктаў суда перанеслі на навызначаны тэрмін.

На пачатку мая агенцтва Інтэрфакс-Захад са спасылкай на крыніцу ў Адміністрацыі презідэнта Беларусі паведаміла, што ў выпадку ўвядзення Еўрасаюзам у адносінах да Беларусі эканамічных санкцыяў беларускія ўлады ў адказ могуць прапанаваць паслам шэрагу дзяржаў ЕС пакінуць межы краіны, а таксама забараніць выезд за мяжу двумістам прадстаўнікамі апазыцыі. Эрэшты, яшчэ ў сакавіку прэс-сакратар МЗС Беларусі Андрэй Савініх гаварыў, што падрыхтаваны спіс асоб, якім будзе забаронены ўезд на тэрыторыю Беларусі. Аднак на практицы пакуль нічога реалізавана не было.

Хіба што можна прыгадаць нядаўні інцыдэнт: беларускія памежнікі анулявалі Яўгену Вапу — старшыні ўправы Радыё Рацыя (Беластоцкая радыёстанцыя) і галоўнаму рэдактару тыднёвіка беларусаў у Польшчы «Ніва» — уязную візу. Яўген Вапа мяркуе, што ануляванне візы і ўніясненне яго прозвішча ў спіс непажаданых у Беларусі асоб з'яўляецца адказам на дзеяніе незалежных СМИ, якія вяшчали на тэрыторыю Беларусі.

Палітолаг Валеры Карбалевіч згодны, што санкцыі ЕС для беларускага рэжыму непажаданыя. «Улады і выступілі ў адказ з пагрозамі выслыца амбасадару, перакрыць выезд за мяжу апазыцыі. Але небяспека для рэжыму ідзе не ад самога факту эканамічных праблем, крызісу, а найперш ад ступені супраціву грамадства. Гэтага пакуль няма. Людзі маўчайні, гатовыя суткамі стаяць у чэргах па валюту, але не пратэставаць. Пакуль так, то і санкцыі нічога не мяняюць», — рэзюмуе эксперт.

Негатоўнасць да рашучых кроўкі з боку єўрапейскіх палітыкаў Карбалевіч тлумачыць адсутнасцю адзінства па беларускаму пытанню. «Вось Літва вуснамі прэзідэнта Далі Грыбаўскайтэ заявіла, што супраць прыняцця эканамічных санкцыяў. Але калі будуць жорсткія прысуды, пагаршэнне сітуацыі з правамі чалавека ў краіне, то і Еўропа саспее да радыкальных рашэнняў», — прагназуе палітолаг развіццё сітуацыі. Хаця ці можа быць яшчэ горшы ў цэнтры Еўропы з правамі і прысудамі?

▼ КАЛОНКА КАНСТАНЦІНА СКУРАТОВІЧА

І САНКЦЫІ НЕ ПАТРЭБНЫЯ

Сёння значная колькасць беларусаў прачынаеца ранкам з адной думкай: дзе ўзяць гроши. Прыкладам, для таго, каб аддаць добраму сябру долараўскую пазыку, зробленую пару месяцаў таму.

Ёсць у Беларусі некалькі эканамісташ, якія даўно папярэджвалі, што ўесь наш эканамічны цуд менавіта так і закончыцца. Але ж з іх ледзь не рагаталі. Маўляй, неяк усё круціца, хоць і не павінна, калі вас паслушаць. Выступалі прафесары і акадэмікі, акадэмічныя інстытуты. І кожны такі выступ аблігатаў усе вядомыя фізічныя і эканамічныя законы. Прыкладам, закон захавання энергіі і рэчыва лічыўся неабязважковым. Ім задавалася, што як скажа прэзідэнт ці напіша Рубінаў, так яно і будзе.

Неяк зазірнуў у Мінск Пуцін і ўзяў з сабой міністра фінансаў Кудрына. І пакуль прэм'ер галіў бараду перад сустрэчай з Лукашэнкам, небарака-фінансіст распавёў журналістам пра жудасны, на яго думку, стан беларускай эканомікі і пра тое, што больш даваць гроши Мінску не мае сэнсу. Не аддасць.

Зразумела, большую крывау цяжка было прыдумаць. І Лукашэнка, пачакаўшы ад'езду заклятых сяброў, накінуўся на міністра з брыдкай лаянкай. Маўляй, чаму яны такую агідную істоту тримаюць «на гаспадарцы». І вось дзвюх гадоў не прыйшло, тая ж парачка — Пуцін і Кудрын — зноў наведала Беларусь з ужо нашмат горшымі дыспазіцыямі. Патрабуюць, каб крэдыты былі аплочаны маёмасцю лепшых беларускіх прадпрыемстваў.

А міктым эканоміка Беларусі настойліва працягвае квітнеч. Вытворчасць ВУП па рапортанні з чатырма месяцамі 2010 года вырасла на 12,3% (па прагнозу павінна была падвысіцца на 9–10%), прамысловая вытворчасць павялічылася на 12,9%, уздельная вага інавацыйнай прадукцыі ў агульным аўтому экспарту склаў 12,3%, памер інвестыцый у асноўны капітал падвысіўся на 23,4%. Прадукцыйнасць

працы падвысілася на 10,6% пры прагнозе 9,3–9,4%.

Памер экспарту тавараў і паслуг павялічыўся на 41,9%, хоць па прагнозе рост павінен быў скласці 16–16,4%.

Ды нікому яшчэ не ўдавалася ад сябе самога ўцячы. Звернем увагу на дакладніцаў лічбай сацыяльна-еканамічнага прагнозу. Яны вызначаліся міністэрствамі і ведамствамі, удакладняліся ў Міністэрстве эканомікі, іх агучыў прэзідэнт на Усебеларускім сходзе, а пасля і зацвердзіў адпаведным указам. Каравац, гэты прагноз з'яўляецца абавязковым для выканання.

І на табе. Куды не зірні — пайсюль стаханаўцы. Памер экспарту падвысіўся ледзь не ў 1,5 разы. Толькі спрайляйся лічыць валютную выручку. Сталі лічыць — і аказалася, што дэфіцит знешняга гандлю склаў 17,6% ад памеру створанага ВУП. Па прагнозе адмоўна сальда павінна было скласці 8,9–9% (такая дакладніца!), а на самай справе атрымалася ўдвая большае. Праз такую сітуацыю какуць: пайшоў па воўну, вярнуўся стрыжаным. Выходзіць, чым лепей Беларусь працуе і чым больш прадае на зневінных рынках тавараў і паслуг, тым большым становіцца памер адмоўнага знешнегандлёвага сальда.

Інакш какуць, краіна не мае самадастковай і здольнай да самаразвіцця эканомікі. Яна з'яўляецца натуральным банкрутам, які трывает толькі коштам зневінных пазык. Таму не трэба было ніякіх эканамічных санкцыяў Лукашэнкі. Дастатковая было крышку зацияніць тэрміны прадстаўлення чарговага крэдыту, каб усё гэта ўяўнае хараство ляснула.

А калі так, то, на вялікі жаль, трэба адзначыць, што беларуская эканоміка не можа зацікаўіць патэнцыйнага інвестара з той нагоды, што не мае цаны.

Хоць і какуць, што па свете гуляе вялікая колькасць свободных грошай, але яны амаль што не трапляюць у Беларусь. Не таму, што мясцовыя ўлады стаяць на пазіцыях «чэснай» прыватyzациі. А таму, што пазіцыя Беларусі як краіны з навызначаным палітычным лёсам іх мала цікавіць. Значна лепей мець справу з Польшчай, Літвой, Украінай ці той жа Расіяй. Прыкладам, ва Украіне каго ні запытайся пра будучынню, амаль кожны адкажа, што Украіна ёсць і будзе вечна незалежнай. І ўжо адно гэта гарантует стабільнасць любому бізнесу.

А ў нас усё абы-як. Аднаму нельга верыць, другі не верыць сам, трэці не ведае, а чацвёрты б'еца з ветракамі. Бо трэба ж з кімсьці біцца.

Падкэслім, беларуская эканоміка кіруецца з цэнтру па так званаму прагнозу, які замяніў савецкі план. І кіруецца з тым жа поспехам. Прыкладам, ва ўрадзе вызначылі, што ў краіне трэба прызначыць 6,4–6,5 мільярда доллару прамых замежных інвестыцый (трэба і ўсё!), а капиталісты грошай несці не хочуць. І таму ўдалося «наскрэбці» ўсяго 600 мільёнаў.

Дробязь нават для нашай гаротнай невялікай краіны.

ПРАВЫ ЧАЛАВЕКА

МАЦІ СУСТРЭЛАСЯ З СЫНАМ

Альбіна ВІШНЕЎСКАЯ

У маці Андрэя Саннікава 24 мая адбылося першае спатканне з сынам. За пяць месяцаў яго зняволення Ала Уладзіміраўна нарэшце змагла з ім пагаварыць.

Экс-кандыдата ў прэзідэнты з мінскага СІЗА КДБ перавялі ў СІЗА МУС на Валадарскага. Пасля суда Ала Саннікава атрымала дазвол на сустрэчу, якая доўжылася гадзіну.

Андрэй Саннікаў паведаміў, што яго з некаторымі іншымі зняволенымі збіраліся адправіць у Жодзінскі ізолятар. Але потым сказаў, што пакуль адклалі. Павязувуць усё ж ці не, нічога не тлумачаць. Газет, як паведаміў Андрэй Саннікаў, ён не атрымлівае. Хаця родныя аформілі яму падпіску. На касацыйную скаругу наконт прысуду (5 гадоў пазбаўлення волі) палітык не ўскладае спадзявання.

«Трымаеца ён добра, — распавяла пра сына Ала Уладзіміраўна. — Бадзёры, верыць у сваю справу і барацьбу. Сказаў, што ўмовы тут лепей. Што хоць крышку перадыхнүць. Таму што і месца ў СІЗА КДБ у яго не было. Сказаў, што адчувае сябе зарас лепей, таму што можа паляжаць. З сукамернікамі добрыя адносі-

ны. А потым ужо, канешне, усе пытанні пайшли пра сям'ю і пра мяне. Канешне, хвалюеца за маленькага сына, што з ім адбываецца».

Дом, дзе жыве Ала Уладзіміраўна, знаходзіцца непадалёк і ад СІЗА КДБ, і ад СІЗА МУС. Побач радзільны дом, дзе з'явіўся на свет Андрэй. І школа, дзе ён вучыўся.

«Пасмяяліся, пажартавалі, — распавяла яго маці. — Я кажу: «Ты ўсё ў адным квадраце. Нарадзіўся ў гэтым раддоме, жыў побач. Вучыўся тут (на вуліцы Камсамольскай яго школа). Насупраць пасядзіш у гэтай турме на Валадарскага». Ён кажа: «Так, бачыш, замкнулася маё кола».

«Пасмяяліся, пажартавалі, — распавяла яго маці. — Бадзёры, верыць у сваю справу і барацьбу. Сказаў: «Я цябе толькі прашу: трymайся, беражы здароўе, не хвалюйся — я ўсё вытрымаю!»

«Вы ведаецце, мне настолькі цяжка асэнсоўваць, што ён у турме, — сказала Ала Уладзіміраўна. — За што? У чым яго віна? Ці можна так, каб было такое беззаконне? Яго жыццё прарабягае ў мяне ўесь час у галаве. Я думаю, Божа, рос ён такім паспяшовым дзіцём. У мяне ніколі не было з ім ніякіх праблем. І раптам — злачынца, крыміналіст! Гэта ж не ўкладваеца ў галаве.

Я ўжо не раз казала, што каб нейкай віна, дык я як маці сябе саміе дакарала, што, напэўна, не так выхоўвала. А тут калі ніякай віны не ведаеш... А толькі вось менавіта так выхоўвалі — стрыжнем у сям'і было, каб дзеци шанавалі свой гонар. Запаведзь заўсёды ў сям'і было: не здраджваць.

Я адзінае, ведаючы, як дачка змагаеца за брата, простишаючы: магу ганарыцца сваімі дзецімі. Што яны сумленныя, прынцыпавыя, вераць у дабро і праўду. І змагаючыца за яе. І людзь сяваю Беларусь.

І я ўжо таксама казала, што пасля таго, калі Андрэй падаў у адстаўку з пасады намесніка міністра МЗС, ды яшчэ і раней, калі дыпакадэмію скончыў — яму прапаноўвалі працаўцаў у МЗС у Маскве. А ён — нікуды з Беларусі. Вось Беларусь — і ўсё. І бачыш, цяпер стаў яшчэ і змагаром за сваю Беларусь.

Ну якія ў яго настаўленні мне? Сказаў: «Я цябе толькі прашу: трymай

ПАЛІТЫКА

6

► ПРЭС-КАНФЕРЭНЦЫЯ

НЯКЛЯЕЎ З ПАЛІТЫКІ НЕ СЫХОДЗІЦЬ

Вольга ХВОІН

Лідар кампаніі «Гавары праўду», экс-кандыдат у прэзідэнты Уладзімір Някляеў заявіў, што, нягледзячы на падзеі 19 снежня, ён гатовы ісці на перамовы з уладамі. З вялікай палітывікі паэт сыходзіць не збіраецца.

Нягледзячы, наперакор...

«Нягледзячы на ўсё, што здарылася, мы прапануем уладам дыялог. Давайце выпрацуем фармат і разам паспрабуем выбраша з гэтай сітуацыі», — заявіў лідар «Гавары праўду».

«Гавары праўду» прапануе праект «100 пытанняў ураду». «Гэтыя 100 пытанняў — адзін з кроکаў дыялогу. Мы ствараем «Карту праблем Беларусі»: на карту краіны, дзе ёсць найбольш вострыя праблемы, накладаем гэтыя 100 пытанняў ураду, у якіх асэнсаванае наша разуменне гэтых праблем і магчымасці іх вырашэння. Гэта, зноў жа, прапанова дыялогу, жаданне вывесці краіну са стану, які, па сутнасці, жабрацкі», — патлумачыў Някляеў.

Планы «Гавары праўду» на 2012 год пакуль няўчымныя. Лідар кампаніі гаварыць, што цяпер найперш актуальна дамагаща вызваленія палітвязняў. Аднак пра байкот парламенцкіх выбараў размова не ідзе. «Парламенцкія выбары — гэта палітычнае разшэнне. Я б хацеў, каб яно было ўзважаным і агульным. То бок, калі байкот, то ўсіх, калі ўдзел у выбарах — таксама ўсіх. Аднак на фоне наяўнасці палітвязняў гэта складана абмяркоўваць. Калі палітвязні будуть на свабодзе, можна ставіць на разгляд іншыя пытанні», — зазначыў Уладзімір Някляеў.

Ён заявіў, што сыходзіць з вялікай палітывікі не збіраецца:

— Ёсць сітуацыі, калі мы становімся закладнікамі тыў ці іншых нашых дзеянняў, учынкаў, вырашэнняў. Я — не выключэнне. Пасля таго, як мяне падтрымалі, чаго я, паэт, што толькі трапіў у палітывіку, не чакаў, я проста не маю права сысці, пакінуць людзей. Я не кажу, што без мяне яны загінуць, кожны вылыве самастойна з мора, якое штарміць, але я насамрэч не маю права сказаць: «Прабачце, я зрабіў ўсё, што мог. Астатнія хай даробіць нехта за мяне». Значэнне слова «пакінуць» было б раўназначнае слову «здрадзіць».

Бліжэйшым часам кампанія «Гавары праўду» звернеца да працы з насельніцтвам. Някляеў заявіў, што, паводле меркаванняў аналітычнай групы, да сацыяльнага выбуху засталося паўгоды. I

да гэтага трэба рыхтавацца. Кампанія «Гавары праўду» зробіць акцэнт на тлумачэнні прычын паміж палітывічнай і эканамічнай сітуацыяй у краіне. «Пralічыўшы развіццё сітуацыі, мы прыйшлі да высновы, што недзе паўгода засталося да першых істотных сацыяльных выбухуў. Значыць, трэба да гэтага рыхтавацца, а не рабіць выгляд, што ў нас ўсё добра. У гэтай стабільнай краіне трэба стварыць нейкую сацыяльную праграму, стабілізацыйную, каб мінімізаваць тое, што нас чакае не пазней за глыбокую восень», — прыадкрыў бліжэйшую перспективу кампаніі Някляеў.

Адзін з каардынатораў кампаніі «Гавары праўду» Сяргей Вазняк дадаў, што краіху змяніцца ідэалогія кампаніі: «Калі да верасня мінулага года «Гавары праўду» была практична сацыяльная, асветніцкая кампанія,

дык пасля таго, што адбылося 19 снежня, узмоцніцца палітывічны складнік. Людзі не разумеюць, што чэрні за грэчкай, крупамі, у абменнік — вынік таго, што ў краіне ёсць палітвязні, што не вырашаныя праблемы дэмакратыі ў краіне».

БНР мусіла прынесці ўдачу

Экс-кандыдат у прэзідэнты збіраецца дамагацца расследавацца напад на яго 19 снежня.

— Гэты эпізод для нас мае больш цікаўнасці, чым для следства. Мы яшчэ не разабраліся ў каранях і вытоках памылкі — ні ў якім разе нельга было мянучы маршрут «Гавары праўду» ў апошні дзень. Была мешаніна, мітусня. Мы дагэтуль не выясветлілі, адкуль быў першы штуршок да гэтага, — дзівіцца Някляеў.

— Калі трапіў у КДБ, я ім сказаў, што яны самі ўсё прыдумалі, каб стварыць такую Плошчу. I яны запэўнівалі: «Што заўгодна, але не нападзенне на перадвыбарчы штаб». Гэта было так шчыра. Хаця іх вучаць гаварыць шчыра тым, дзе шчырасцю і не пахне.

План «Гавары праўду», прынамсі як яго цяпер трактуюць

лідары кампаніі, быў прости і,

трэба прызнаць, крыху наўмы.

Але, магчыма, праста не ўсе акалічнасці справы афішуюцца публіці.

— Лукашэнка не чакаў самой Плошчы. Ён не думаў, што прыйдзе 40–50 тысяч. А калі гэта стала існасцю, то можна было дакладна пабачыць, што будзе далей. Мы не збіраліся сыходзіць з Плошчы, але і трymаць там народ, каб ён там мёрз, таксама не планавалі. Збіраліся заклікаць іх прыйсці назаўтра. Практыка пратэстных плошчаў паказвае, што колькасць людзей падвойваецца назаўтра. 50 тысяч — ужо сто тысяч, а то тысяч — гэта ўжо дзвесце тысяч. А там — сыходзі! I не інаки, — раскрывае амбітныя намеры

мінулага года Някляеў. — Прабіў страх ад главы да пятак. I было прынятае рашэнне запалохаць народ. Запалохваетіся ж не кандыдаты іх штабы. I запалохванне народа працягвалася ў арміі, куды ён паехаў і сказаў: «Калі вам падалося мала дубінак і специз, то ў наступны раз будзе армія з аўтаматамі». Па сутнасці гэта нейкай падрыхтоўчай форма грамадзянскай вайны. У КДБ праводзілася выхаваўчая праца і дыдактычным матэрыялам быў выступ Лукашэнкі на Новы год і інагурацыя. Большага катаўніння і не ведаю. Дык вось Лукашэнка прызнае, што грамадства не маналітнае і што ён гатовы да дыялогу. Турмы — гэта дыялог? Гэта нават не палітывікі і не мараль. Проста подласць. Гэта ўласціва ў нашай краіне толькі аднаму чалавеку.

У нас быў план з дзвюх частак. Пра другую не буду казаць, бо яна не сталася. А першая — правесці Плошчу як усебеларускі сход, на ім утварыць БНР — Беларускі народны рух за выбары без Лукашэнкі. Мне спадабалася гэтае абрэвіятура, падавалася, што яна мусіць прынесці ўдачу. Планавалі ўтварыць рэгіянальныя суполкі арганізацыі, быў падрыхтаваныя транспаранты, расцяжкі. Вы ж разумееце, што ўсё мусіла адбыцца дынамічна, каб людзі адчувалі сябе не статыстамі, а ўдзельнікамі. Потым мы мусілі прыняць рэзалюцыю сходу і перадаць яе ў Дом урада. Плошча Незалежнасці — гэта Дом урада, дзе знаходзіцца прэм'ер, які кіруе краінай у адсутнасці Лукашэнкі. Толькі ён мае права прыняць рашэнне аб непрызнанні выбараў сумесні з адпаведнай камісіяй. Переход Каstryчніцкай плошчы, праз скверык, азначаў бы расстрэл нарада з аўтаматаў ва ўпор.

— У Доме ўрада ёсць кругла-суктавае дзялянкіства ў прыёмнай прэм'ер-міністра. Меркавалася, што дзялянкі прыме рэзалюцыю і прайфарму Сідорскага. I Сідорскі мусіў бы неяк рэагаваць — скажаць «так, канешне», або «ідзіце са сваім мітынгам туды, адкуль прыйшлі». Ён не зрабіў ні таго, ні другога, — тлумачыць сутнасць плану Аляксандра Фядута.

► МЕРКАВАННЕ

ДЭФІЦЫТ МОЦЫ

Вольга ХВОІН

Жаданне Уладзіміра Някляеў застацца ў палітывікі вартася ўхвалення — паэт-палітывік не апусціў руку і выказвае намер актывных дзеянняў. Аднак ці не супярэчліва выглядае дыялог з тымі, хто не лічыцца і не збіраецца лічыцца з іншадумцамі, хто выбудаваў рэпрэсійную сістэму супраць сваіх грамадзян? I ці магчымы плён прыгожага праекту «100 пытанняў ураду», ураду, які кіруеца жаданнямі аднаго чалавека і не рызыкне слухаць альтэрнатыўныя меркаванні?

Натуральная, некалькіх дзён пасля вызвалення ад хатняга арышту, ізяляцьі недастаткова,

каб выпрацаўваць паўнавартасную праграму дзеянняў. Але ў цяперашнія дзеянняў. Але градус нездадоленасці ў грамадстве падвышаецца з кожным днём, відань, ёсць сэнс звярненіца да кансаліцаці народнага гневу, а не толькі да выпрацоўкі прыгожых планаў.

Апальным прыхільнікам ідэі дыялогу з уладамі летася быў лідар руху «За свабоду», экс-кандыдат у прэзідэнты Аляксандр Мілінкевіч. «Рэальнай супрацьвагай паступовай ліквідацыі нашага сувэрэнітэту было прапанавана аўтарытарнаму рэжыму прац Еўрасаюз узаемнае пакрывае набліжэнне — крытычны аbumоўлены дыялог. Тым самым паўстала прастора магчымага ўплыву на палітывіку Мінска... Не буду хаваць: у мене таксама, як і ў многіх іншых сяброў дэмакратычных поглядаў, была пэўная горыч. Як можна распачынаць супрацоўніцтва з уладай, якая сістэматычна парушае праўныя

чалавека, прынікае суграмадзян страхам і афіцыйнай хлуснёй, разбирае нацыянальную ідэнтычнасць? Але працяг самаізаляцыі — гэта пераўтварэнне нашай дзяржавы ў пратэктарат усходняга суседа. Думаю, у такай сітуацыі намі павінна кіраваць не пачуццё помсты, а жаданне захаваць Радзіму і забяспечыць яе рэальнью незалежнасць», — выказваў летася сваю пазіцыю Мілінкевіч. За якую і быў няшчадна раскрытыкаваны.

«Дыялог у публічнай прасторы, у палітывіцы — адна з падставовых рысаў палітывікі. Другая рыса — канфлікт, барацьба, якая мусіць адбыцца паводле правілаў. Любы палітывік мусіць казаць пра дыялог, кампраміс, бо зішччальна барацьба можа быць смяротнай для ўсіх грамадства. — зазначае дарацца Мілінкевіч. — Пра гэта трэба гаварыць, каб не было халоднай вайны ў краіне. Аляксандр Мілінкевіч яшчэ ў 2007 годзе напісаў ліст Лукашэнку, прагназуючы цяперашнюю сітуацыю, і сказаў, што гатовы спрыяць мадэрнізацыі Беларусі з умовай спынення палітывічных

рэпрэсій. Цяпер усе гэта толькі паўтараюць. Палітывік — гэта вырашэнне канфліктаў мірным спосабам. У нас канфлікты вырашаюцца гвалтоўна. Спыніць такую практику — адна з задач пабудовы нармальнага грамадства. Трэба быць моцным, і тады цябе будуць слухаць. Маё асабістасць меркаванне: цяпер апазыція недастатковая моцная, каб пайсці на дыялог. Траба ўзмэцніцца.

Палітолаг Віктар Чарноў падтрымлівае, што ідэя дыялогу прадукуе не першы раз. Але ёсць аўтактычныя прычыны, што перашкаджаюць ёй стаць рэчаісцю. «Дыялог магчымы тады, калі за апазыціяй стаяць рэальныя сілы — раззлаваны народ, незадаволены, з пратэстнымі настроемі. Калі ўлада бачыць, што такія сілы ёсць за нейкім палітывікам і з ім трэба лічыцца, то яна ідзе на дыялог, — гаворыць палітолаг. — За Някляеўым такія сілы няма. Тому дыялог не адбудзеца, прынамсі ў бліжэйшай перспектыве. Улады не бачаць у ім сур'ёзнага суперніка. Магчымы, яго такім разгледалі да 19 снежня, гэта і была адна з прычынаў яго нейтрапалізацыі. Дэкларацыя наме-

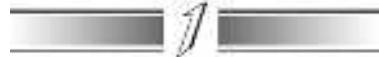
ру можа быць з разуменнем сустэрэта ў грамадстве, але на ўлады гэта не спрадае. Тым больш цяпер ёсць ускладненне: адна з абавязковых умоў для пачатку дыялога ёсць вызваленне палітывінг. I тут Някляеў ідзе краіху ўразрэз з агульнай устаноўкай апазыціі».

Абмяркоўваючы прапанаваны праект «100 пытанняў ураду», Віктар Чарноў падкрэсліў, што яго найперш трэба рабіць і даносіць да людзей, да выбарцаў. «Апазыція неаднаразова прапаноўвалася ўладам і сацыяльныя, і эканамічныя праграмы. Аднак у цэльым падобныя праекты цяпер патрэбныя не столькі ўладам, колькі грамадству. Яно мусіць пабачыць, што ў Беларусі, як і ў любой іншай краіне, ёсць альтэрнатыва афіцыйнаму курсу. Гэтыя праекты трэба піярэзіць, каб яны дайшлі да кожнага, хто цікавіцца палітывікай. Але што тычыцца названага адрасата — урада, то, я думаю, гэта бесперспектывна. Магчымы, асобныя элементы могуць быць выцягнутыя з агульнага пакету, але не больш за тое», — называе памылкі з агучаных ідэй «Гавары праўду» Віктар Чарноў.

ТЭЛЕТЫДЗЕНЬ

TV

30 МАЯ, ПАНЯДЗЕЛАК

06.00, 07.00, 08.00, 09.00, 12.00, 15.00, 19.00, 00.00 Навіны.
06.05, 07.10, 08.15 «Добрай раніцы, Беларусь!».
07.05, 08.05 Зона Х. Дарожныя навіны.
07.30, 08.25, 11.50 «Дзялово жыццё».
08.30 У свеце матараў.
09.10 Камедыяна меладрама «Маргоша».
10.05 Жаночае ток-шоу «Жыццё як жыццё».
11.00 Серыял «Маруся. Вяртанне».
12.15 «Астэрыкс і Абельск супраць Цезара». Эксацэнтрычна камедыя (Францыя).
14.10 «OFF STAGE LIFE».
14.30 Nota Bene.
15.15, 19.20 Навіны рэгіёна.

15.35 «Выпадковыя сувязі». Гумарыстычна праграма.

16.25 Серыял «Маршрут літасці» (Расія).
17.25 Серыял «Маруся. Вяртанне».
18.25 «Акно ў Еўропу».
18.50, 01.30 «Зона Х». Крымінальная хроніка.
19.30 «Арэна». Праграма аб спорце.
19.55 Камедыяна меладрама «Маргоша».
21.00 «Панарама».
21.45 «Камандзіроўка».
22.00 «Карты, грошы, два ствалы». Камедыя (Вялікабрытанія).
00.10 «Доктар Хаўс-4». Серыял (ЗША).
01.05 Інфармацыйна-забаўляльная праграма «Праверка чутак».
01.40 Дзень спорту.

06.00, 09.00, 11.00, 13.00, 16.00, 18.00, 20.30, 23.00 Нашы навіны.
06.05 АНТ прадстаўляе: «Наша раніца».
09.05 Контуры.
10.10 «Смак».
11.05 Навіны спорту.
11.10 «Аматарка прыватнага вышуку Даши Васільева». Шматсерыны фільм.
12.20 «Дэтэктывы».
13.05 Навіны спорту.
13.10 Тэлечасопіс «Саюз».

13.45 «Модны прысуд».
14.50 «Зразумець. Прабачыць».
15.25 «Хачу ведаць».
16.10 Навіны спорту.
16.15 «Заручальны пярсцёнак». Шматсерыны фільм.
18.15 Навіны спорту.
18.20 «Зваротны адлік».
18.55 «Чакай мяне».
20.00 Час.
21.00 Навіны спорту.
21.05 Ток-шоу «Адчынены фармат».
22.15 Фільм «Больш, чым каханне».
00.15 «Крэм». Шматсерыны фільм.
01.10 Начальная навіны.

06.00, 07.30, 10.30, 13.30, 16.30, 19.30, 22.30
«24 гадзіны».
06.10 «Міншчына».
06.20 «Раніца. Студыя добра га настрою».
07.40 «СТБ-спорт».
08.30 «Тыдзень».
09.35 «Вялікі сняданак».
10.05 «Пляц гісторый».
10.40 «Наши суседзі».
11.40 «Званая вячэр».
12.35 «Фантастыка пад грыфам «Сакрэтна».
13.50 «Зборны рынг».
15.00 Канцэрт М. Задорнова.
16.00 СТБ прадстаўляе: «КультУРА!».
16.50 «Рэпарцёрская гісторыя».
17.10 «Наша справа».
17.20 «Міншчына».
17.30 «Званая вячэр».
18.30 «Агонь кахання». Серыял.
20.00 «Сталічныя падрабязнасці».
20.10 «СТБ-спорт».
20.15 «Добры вечар, маляня».
20.25 Фільм «Код Апакаліпсісу». Расія, 2007 г.
22.55 «СТБ-спорт».
23.00 «Сталічныя футболь».
23.30 Фільм «Апошні шанец Харві». ЗША.

06.30 Моладзеўы серыял «Універ» (Расія).
13.10 Тэлечасопіс «Саюз».

07.00 «ЛДНДная раніца».
08.00 Тэлебарометр.
08.05 Серыял «Ты маё жыццё».
09.00 «Злаві мяне, калі зможаш». Дэтэктыў.
11.30 Пра маства.

12.00 Школа рамонту.
12.55 «Гадзіна суду. Справы сямейныя».
14.00 Дэтэктыўная меладрама «Лясун». Працяг гісторый» (Расія). 1-я серыя.
15.05 Мультсерыял «Сямейка піратай».
15.30 Конкурс-віктарына «Дзеци новага пакалення».
16.35 Пазакласная гадзіна.
16.50 «Кулінарыя для дзяцей». Мультфільм.
16.55 «Навіны надвор'я».
17.25 Дакументальна-гісторычны серыял «Мяжа. Рэч паспалітая» (Беларусь).

18.00 Серыял «Ты маё жыццё».

19.05 «Халі-гілі». Скетч-шоў.

19.35 Серыял «Дзяржаваўная мяжа».

20.00 Серыял «Дзяржаваўная мяжа».

21.00 Калыханка.

21.15 Тэлебарометр.

21.20 КЕНО.

21.25 Беларуская часіна.

22.30 Камедыяны серыял «Інтэрны».

23.05 Моладзеўы серыял «Універ» (Расія).

23.45 Авертайм.

ROSSIA

07.00 «Раніца Pacii».

09.00 «Карціна свету».

09.55 Надвор'е на тыдзень.

10.00 «Пакой смеху».

10.25 «Ранішня пошта».

11.00, 14.00, 17.00, 20.00 Весткі.

11.30 «Ефрасіння». Тэлесерыял.

12.20 «Кулагін і партнёры».

12.50 «Я - кібаг». Чалавек будучыні. Якім мы будзем». Дакumentальны фільм.

13.50 Навіны - Беларусь.

14.30 «Аб самым галоўным». Ток-шоў.

15.25 «З новай хатай!». Ток-шоў.

16.20 «Кулагін і партнёры».

16.50 Навіны - Беларусь.

17.45 Тэлесерыял «Пяць хвілін да метро».

18.50 «Ефрасіння». Тэлесерыял.

19.50 Навіны - Беларусь.

20.00 Весткі.

20.30 Тэлесерыял «Сямейны агмень».

22.25 Тэлесерыял «Брыгада».

23.30 Навіны - Беларусь.

23.40 «Весткі.ru».

00.00 Прэм'ера. «Руская Аляска. Прададзеня». Дакumentальны фільм.

ROSSIA

07.00 «Раніца Pacii».

09.15 «Прамы эфір».

10.10 «Не спрачайся з Богам. Анатоль Рамашын». Дакumentальны фільм.

11.00 Весткі.

11.30 «Нічога асабістага». Інфармацыйна-сатырычна праграма.

11.50 Тэлесерыял «Сямейны агмень».

13.50 Навіны - Беларусь.

14.00 Весткі.

14.30 «Аб самым галоўным». Ток-шоў.

15.25 «З новай хатай!». Ток-шоў.

16.20 «Кулагін і партнёры».

16.50 Навіны - Беларусь.

17.00 Весткі.

17.45 Тэлесерыял «Пяць хвілін да метро».

20.30 Тэлесерыял «Сямейны агмень».

22.25 Тэлесерыял «Брыгада».

23.30 «Нічога асабістага».

23.50 Навіны - Беларусь.

00.00 «Весткі.ru».

00.20 Прэм'ера. «Бярозка». Дак. фільм.

HTB

06.05 Інфармацыйны канал «HTB раніцай».

08.35 «Праграма Максімум».

09.35 «Агляд. Надзвычайнай здарэнне».

10.00, 13.00, 16.00, 19.00, 23.15 Сёння.

10.20 «Кулінарныя падынакі».

11.20 «Чыстасардэчнае прызнанне».

12.05 «Да суду».

13.25 «Пракурорская праверка».

14.25 «Давайце мірыца».

15.15 «Справа густу».

15.40 «Агляд. Надзвычайнай здарэнне».

16.30 Серыял «Вяртанне Мухтара».

18.30 «Агляд. Надзвычайнай здарэнне».

19.35 Прэм'ера. Дэтэктыўны серыял «Масква. Цэнтральная акруга».

23.40 «Сумленны панядзелак».

ROSSIA

09.30 Мотаспорт. Часопіс. Агляд падзеяў тыдня.

09.45 Лёгкая атлетыка. Марафон. Стак-гольм.

10.45 Тэніс. Адкрыты чэмпіянат Францыі. Дзень 8-ы.

11.30 Тэніс. Гейм. Сэт. Матс.

12.00 Тэніс. Адкрыты чэмпіянат Францыі. Дзень 9-ы.

21.30 Тэніс. Гейм. Сэт. Матс.

21.45 Вось дык так!!!

22.00 Пра рэстлінг. Агляд WWE.

22.35 Пра рэстлінг. Vintage Collection. ЗША.

23.30 Футбол. Клуб чэмпіёнаў. Часопіс.

00.00 Супербайк. Чэмпіянат свету. ЗША. 1-ы этап.

00.30 Супербайк. Чэмпіянат свету. ЗША. 2-и этап.

01.30 Суперспорт. Чэмпіянат свету. ЗША.

02.15 Тэніс. Гейм. Сэт. Матс.

07.00 Тыдзень у «Аб'ектыве».
07.30 Гісторыя пад знакам Пагоні.

07.40 «Час гонару», серыял: 31 серыя.
08.30 Дак. гадзіна: «Рэвалюцыя», дак. фільм, 2007 г., Францыя: 4 серыя, «Аргентына: рэвалюцыя рондалу і патэльнія».

09.20 Прыватная калекцыя.
09.50 На колах.
10.20 «Сыс пра Сыса», дак. фільм, 2010 г., Польшча.

10.50 «Бульбаны», мультсерыял.
10.55 Прапавет.

11.25 Вагон.
11.30 «Катынь», дак. фільм, 2010 г., Польшча.

ЛІТАРАТУРНАЯ БЕЛАРУСЬ

Выпуск №5 (57)
(травень)

www.lit-bel.org www.novychas@gmail.com

Культурна-асветніцкі праект Грамадскага аб'яднання «Саюз беларускіх пісьменнікаў» і «Новага часу»

АНОНС	
«НАВІНЫ»: літаратурна-грамадская жыццё траўня	...c. 2.
«АСОБА»: 80-годдзе «доктара беларускасці» Алега ЛОЙКІ	...c. 3.
«ПУБЛІЦЫСТЫКА»: артыкул пра іншадумства Станіслава ДУБЯНЕЦКАГА	...c. 4.
«ПРОЗА»: алавяданне «Забі этат» Уладзіміра САДОЎСКАГА	...c. 5.
«ПАЭЗІЯ»: «Белае маўчанне, чорная немата» — вершы Валерыя ДУБОЎСКАГА	...c. 6.
«ФОРУМ»: вершы Эдуарда ГРАКОВІЧА	...c. 7.
«ФРАГМЕНТЫ»: раздзел з новай кнігі Леаніда ДРАНЬКО-МАЙСКОГА пра Браніслава ТАРАШКЕВІЧА	...c. 8-9.
«ПРОЗА»: «Цажкасіці разумення», алавяданне Сяргея КАЛЕНДЫ	...c. 10.
«НАРЫС»: «Шопін па-беларуску» Галіны КАРЖАНЕУСКАЙ	...c. 11.
«УСПАМИНЫ»: згадкі Ніны БУЛАЙКІ пра СБМаўскае жыццё і сталінскія лагеры	...c. 12.
«КРЫТЫКА»: Легал пра чарговы — 51-ы — нумар «ДЗЕЯСЛОВА»	...c. 13.
«ВАНДРÓЎКІ»: эзэ Валерыя СТРАЛКО пра шведскі Готланд	...c. 14-15.
«КАЛЕЙДАСКОП»: анонсы, выданні і людзі месяца	...c. 16.

▶ АКТУАЛІІ

КНІГА ЎГАЛАВЕ

пісацца па асабістым пытанні. А хіба гэта асабістасе? А якое ж?! Там усе па асабістых, толькі праблемы іншыя: дах цячэн, газ не праводзяць, у студні дрэнная вада. А тут чалавек з кніжкай раптам! Словам: у патрэбны час у патрабным месцы. Ну ѹ кнішка павінна быць мясцовага зместу, сказала начальства...

Маєм іншы прыклад: каб надрукаваць «раман пра кахранне», чалавек узяў крэдыт у банку. Жонка яўна была не радая. Але мяне, кажу, пра кахранне мясцовая белетрыстыка не надта закранае. Праўда, аўтары нярэдка маюць скільнасць да збыткоўнай лексікі або да дзвісных сказаў, воку робіцца цікавей: «на шыі адзення рукі замацавалі новую зашпільку», «хлопчык упаў у яму вышынёй два метры», «лядашчы плот без весніц стаяў разнасцежаны», у яго на галаве была «вузкая спартыўная кепка».

Разумею, разумею, часам складана апанаваць думкі, калі іх шмат, слова разбягаюцца як авечкі ці кураняты, трэба загнаць іх, амежаваць, скласці ў кнігу, схаваць пад вокладку. А гэта зусім не проста, як здаецца, дастаткова паслушаць бясконція даклады. Часам тэлевізар гаворыць адно, думае другое, робіць трэцяе. Чыталі, чыталі «Тутэйшых», — вельмі ѹ духу. З кніжкамі таксама гісторыі здарыўся: на вокладцы адзін горад, друкуеца ѹ другім, а перапраўляеца цераз мяжу, каб заблытаць сляды, у трэцім. Мацей ты наш, Бурачок... У «чэсны» саюз яго сёння наўрад ці ўзялі б, хоць і кніжку меў.

Радыё Свабода

Сяргей АСТРАҮЦОУ

Часам сустрэнем сярод старых камяніц, дзе люблю паходзіці, чалавека з кнігай у галаве — гатовай, ці якая яшчэ ў працэсе. Я ё сам такі.

Мне больш імпансуюць тыя, хто хоча сказаць штосыці пра замкі, фарты, каралёў, пра гарадзенцаў. Адзін аўтар напісаў пра сваю родную Сібір, але ѿ Горадні чытаць пра Сібір не хочацца, у тутэйшых яна не ѿ пашане...

Пісаць ці не пісаць?

Дурацкае пытанніе. Хоць некаторыя вядомыярайлі: калі можаш не пісаць — не піши. А калі не можаш? Амерыканскі празаік Поль Тэрэ расказвае выпадак. Заможны дзяялак, які бавіўся вершыкамі, наіўна пацікавіўся ѿ яго: пісьменніцтва — ці добры спосаб зарабіць на жыцці? Не, канечне, але гэта файнае жыццё, — адказаў пісьменнік.

Файнае, бо звычайна робіштве, што табе падабаецца. Пакуль не даходзіць да выдання кнігі: дзе ѿзяць грошы? Адзін сталічны

празаік наракаў: у выдавецтве кніжку надрукуюць, а ганарап не даюць. Я прамаўчаў. Чалавеку бясплатна выпусцілі кнігу, і такі змрочны. А калі траба заплаціць з уласнай кішэні, каб выйшла? Ад абурэння адмовіўся б пісаць?

Сумны чалавек звяртаеца да цябе на вуліцы з немым пытаннем: як надрукаваць кніжку, каб добра і не задорага? Першую здаў у дзяржаўную друкарню, яна безнадзейна рассыпалася, кака. Другую хацеў — хай толькі дзесяць штук, але да дня народзіна унuka. У прыватнай фірме зрабілі так, што бясплатна такую б не ўзяў, а давялося заплаціць. З гэтай кнігай у галаве я ё заспей яго, з пытальнікам у вачах.

Нейк сустрэў іншага знаёмага з навіной: толькі ад вялікага чыноўніка, дае грошы на кніжку! Колькі, пытаетца, трэба? Мільёнаў пяць-шэсць? Не праблема, стралкам дыбегунам на экіпіроўку далі тры з паловай мільярды. Знаёмы здзіўляеца: на луکі-стрэлы, на красоўкі, колькі гэта кніжак можна было бы надрукаваць...

Вершы пад дахам

Мэта майго гарадзенскага знаёмага — саюз пісьменнікаў,

«чэсны» саюз. Але там, у сталіцы, сказали: публікацый хапае, кніжкі няма! Чалавек выказвае здзіўленне: калі толькі стварылі саюз — яшчэ той, сталінскі, — ніякіх праблем не існавала: надрукаваў аповесць у часопісе — калі ласка! Так, пагаджаюся, але маглі прыняць, а маглі расстраляць, пад настрой... Ха-ха-ха! — пасмяяліся, але не доўга.

На суседній камяніцы вулічна шыльда са сталёвым пяром: тут філія «чэснага» саюза. У іх галава не баліць, яны на бюджэце, ні пра арэнду, ні пра што думаць не траба. Два пакоі маюць адразу, і саюзы пісьменнікаў два, але іхні — арганізацыя з месцамі сустрэчы, а «ніячэсны» — беспрытульны, без даху над галавой. Так, паасонныя творцы, накшталт гарадскіх партызанаў.

Шыльду мець зусім нядрэнна. Завіталі нейк скандынаўскія аўтары, начальства іх подручкі і да сваіх паэтаў-празаікаў. У скандынаў пісьменнікі адчуваюць падтрымку, іх не дзеляць на два гатункі, у іх літаратурныя агенты, яны свабодна ездзяць і суразмоўнічаюць з замежнымі калегамі і выдаўцамі.

Паставіць у думках сябе на месца шведаў альбо фінаў я

не магу, пацікаўлюся лепей: як знаёмцу собіла трапіць на прыём да чыноўніка, у якога ѿ шуфлядзе грошы на кніжкі? Хто б мог падумаць! Параілі за-

▼ АНОНС

Алесь КАСКО. *Нічога больш:* вершы і пераклады.

— Брэст: «Альтэрнатыва», 2011. — 96 стар.

Чарговы зборнік лаўрэата літаратурных прэмій Алеся Каско выйшаў пасля дзесяцігадовага перапынку. На вершах апошняга перыяду ляжыць адбітак творчага і пэўнага жыццёвага падсумавання:

Я з кожнай магілай сябе крыжаваў,
звыкаўся з адвечнай людскою юдоляй
і жаль свой агучваў —
нічога не выказаў болей.
Ставала мне радасці: ветру і полю,
птушкам і вёснам не раз тураваў
свайм падгалоскам —
нічога не выказаў болей...
Ці стаў я паэтам?
Нічога не выказаў болей,
чым тое, што ўлёсে сваім прачытаў.

Арганічна ѿ агульны змест і настрой кнігі ўпіятаўца новыя пераклады паэта з шэрагу славянскіх (македонскай, польскай, расійскай, украінскай), а таксама з нямецкай моў.

► ПАДЗЕІ

САЛІДАРНАСЦЬ З ЛІТАРАТУРНАЙ БЕЛАРУССЮ

10 траўня ў Нацыянальным тэатры сталіцы Фінляндыі Хельсінкі адбыўся «Вечар свабоды Беларусі». На сцене тэатра гучалі вершы беларускага паэта, былога кандыдата ў прэзідэнты Уладзіміра Някляева, а таксама распавядалася пра сённяшнюю сітуацыю ў Беларусі, пра судовыя працэсы над экс-кандыдатамі ў прэзідэнты і ўдзельнікамі акцыі пратэсту 19 снежня.

Адна з арганізатаў акцыі салідарнасці з Беларуссю ў Фінляндыі — дачка паэта і былога кандыдата ў прэзідэнты Ева Някляева — у інтэрв'ю «Радыё Свабода» адзначыла, што фінаў вельмі ўсхвалявала тое, што адбываецца ў Беларусі цягам апошніх месяцаў: «Калі я размаўляла з прадстаўнікамі МЗС Фінляндыі, яны мне казалі, што падзеі ў Беларусі выклікалі наймацнейшую рэакцыю ў фінскім грамадстве. Шараговыя фіны пішуць і тэлефанаюць у МЗС і просяць, каб Беларусь заставалася ў прыярытэтах фінскай замежнай палітыкі».

Таму Ева Някляева разам з сябрамі, прадстаўнікамі творчай інтэлігенцыі вырашила расказаць пра тое, што адбываецца цяпер у Беларусі: «Мы будзем распавядадаць пра апошнія навіны з Беларусі — пра тое, як праходзяць суды, пра жорсткія прысуды, якія ўжо атрымалі актыўніцтвы, пра тое, як праходзяць працэсы над Саннікам і майм бацькам. У праграме акцыі — вершы майго бацькі, якія пераклаў на фінскую мову Юка Малінэн. Юка быў вельмі ўражаны тым, што здарылася з татам».

Фінскі паэт Юка Малінэн (Jukka Mallinen) пазнаёміўся і пасябраваў з Уладзіміром Някляевым, калі той жыў у Хельсінкі: «Сапраўды, гэта мой добры сябар. Нядаўна выйшла падборка ягоных вершаў у нашым асноўным літаратурным часопісе «Парнас». Цяпер я пераклаў яго вершы адмыслова для гэтай вечарыны. Вершы цікавыя, там беларуская душа, такая меланхолія, стрыманыя сантименты. Усё гэта даволі блізка і для фінскай душы. У нас быў вядомы паэт Эйна Лейна (Eino Leino), які жыў на пачатку мінулага стагоддзя, дык настроем, песімізмам Някляеву падобны да яго, як я зразумеў, калі яго перакладаў». Юка Малі-

нен быў у Беларусі, сустракаўся з актывам Саюза беларускіх пісьменнікаў. Гэта і пры ягоным спрыянні як кірауніка фінскага ПЭН-цэнтра быў расшуканы і перавезены да Вільні валун на магілу Васіля Быкава.

Перад вечарынай Ева Някляева выбрала ўрэу́кі з блогаў удзельнікаў падзеяў, якія былі на плошчы Незалежнасці 19-га снежня, і з іх фінскі рэжысёр зрабіў імпрэсаны спектакль. Таксама гучала музыка — фінскія музыкі адгукнуліся на заклік далучыцца да гэтай акцыі. «Там вядучыя фінскія акцёры сяродня пакаленія, вельмі добрыя музыкі — першыя асобы нашага тэатральнага і музычнага свету — прайяўляюць сваю салідарнасць з вольнай Беларуссю», — расказаў «Радыё Свабода» фінскі паэт Юка Малінэн.

Адзначым, што з беларускімі літаратарамі-візнямі — Уладзімірам Някляевым, Аляксандрам Фядутам, Паўлам Севярынцам — салідарызуецца еўрапейская пісьменніцкая супольнасць: Еўрапейская Пісьменніцкая Рада, Балтыйскі Пісьменніцкі Саюз, Саюзы пісьменнікаў і ПЭН-цэнтры дзясяткі краін, у тым ліку і Скандынавії. Падтрымка колегаў гучыць не толькі з Фін-

ляндіі, але і са Швецыі, дзе ў хуткім часе выйдзе кніга Уладзіміра Някляева, Польшчы.

Калі сотні паэтаў, літаратаў і дзеячаў культуры з усяго свету нядаўна падпісалі ліст салідарнасці з Уладзімірам Някляевым і іншымі рэпрэсаванымі беларускімі літаратарамі ды заклікалі беларускія ўлады і суд неадкладна вызваліць паэта: «У сваёй прамове на судовых слуханнях 6 траўня паэт Уладзімір Някляев сказаў: «Я паэт. У мене няма «юрыдычнага» мыслення. І ніхто ўжо нічога не можа з гэтым зрабіць». Ёсць рэчи нашмат важнейшыя, чым юрыспрудэнцыя ці палітыка. Сакральныя рэчы. Чалавек — больш, чым праста юрист або палітык», — цытуе калектывную заяву polskieradio.pl. — Уладзімір Някляев ... быў збіты да страты прытомнасці, да чэрапна-мазгавой траўмы ... выкрадзены з рэанімацыі і арыштаваны. Цяпер ён паўстаў перад судом за арганізацыю дзеяняў, у якіх у яго нават не было магчымасці ўдзельнічаць. Мы заяўляем аб сваёй падтрымцы Уладзімера Някляева і яго сяброў. Мы стаім на Плошчы разам з імі. Камусьці можа здацца дзіўнай наша еднасць моцнай веры ў тое, што ёсць рэчи, больш

важныя, чым палітыка альбо юрыспрудэнцыя. Але мы заяўляем, што жыццё Паэта, свобода Паэта нашмат важнейшыя, чым часовыя патрабаванні дадзенага гісторычнага моманту. Уладзімір Някляев аддаў свой голас, голас Паэта, за тых у Беларусі, хто марыць аб лепшым жыцці, хто хоча больш выбару ѹ больш свободы. І мы хацелі б дадаць свае галасы да яго голасу. Мы звязтаемся да ўраду Беларусі ѹ Высокага суда вызваліць Уладзіміру Някляеву, даць яму волю пісаць і ствараць. Яму ёсьць чым папоўніць скарбніцу беларускай культуры». Заяву, сярод іншых, падпісалі Віслава Шымборска, Эгідзюс Александровічус, Цімаці Гартан Эш, Джэйн Хіршфілд, Конрад Лой, Хаціф Джанабі, Вытурис Ярушкі, Мадлайн Грызвэ, Юлія Хартвіг, Ежы Ільг, Тэрэса Валас, Томаш Ружыцкі, Кышыштаф Чыжэўскі, Багдан Тоша, Марэк Залескі і дзясяткі вядомых літаратараў Еўропы.

А нядаўна на адрас Саюза беларускіх пісьменнікаў з Шведскага ПЭНа прыйшло запрашэнне У. Някляеву прыняць удзел у Міжнароднай кніжнай выставе ѹ Гётэборгу...

Прэс-служба СБП

► МЕМORIA

СПАЧЫЛА Ў ВЕЧНАСЦІ ВАЛЯНЦІНА КОЎТУН

30 красавіка ў Пінску на 66-м годзе жыцця памерла вядомая беларуская пісьменніца Валянціна Коўтун.

Валянціна Коўтун (сапр. Валянціна Новік) нарадзілася 6 красавіка 1946 года ў вёсцы Дзямякі Рэчыцкага раёна Гомельскай вобласці ў сям'і настаўніка. У 1964 г. паступіла на філалагічны факультэт Львоўскага дзяржаўнага ўніверсітэта, а з 4 курса перавялася ў Беларускі дзяржаўны ўніверсітэт (скончыла ў 1969-м).

Працавала настаўніцай мовы і літаратуры Варнянскай сяроднішкай школы Астрэвецкага раёна (1969–1970), літкансультантам «Сельскай газеты» (1970–1976). З 1976 г. — літсупрацоўнік, з 1979 г. — рэдактар аддзела крытыкі і літаратуразнаўства часопіса

«Полымя», з 1982 г. — загадчык рэдакцыі літаратуры для юнацтва выдавецтва «Юнацтва», з 1990 г. — старшы рэдактар аддзела прозы часопіса «Полымя». У 1977–1980 гг. вучылася ў аспірантуры пры Інстытуце мастацтвазнаўства, этнографіі і фальклора АН БССР. Кандыдат філалагічных навук. Сябра СП СССР з 1976 г.

У друку выступала з 1966 года. Валянціна Коўтун — аўтарка пасыпачных зборнікаў для дзяцей «Мы робім казку» (1983), «Вясёлы заасад» (1986), кнігі алавядання «Калінавая гронка залатая» (1988), рамана-жыцця «Паклікана» (2002, часопіс «Полымя»), прысвечанага Эўфрасінні Полацкай. Выступала як крытык, літаратуразнаўца і перакладчыца з расійскай, украінскай і іншых моў. Аўтарка артыкулаў пра фальклор у сучаснай беларускай паэзіі. Выйслі кнігі «Святло народнага слова: Паэтычны лад беларускай народнай песні» (1984), «Крыніца паэзіі: На шляхах эпізіды» (1987).

Адна з важных тэмаў творчасці — асэнсаванне асобы беларускай паэкткі Цёткі (А.Пашкевіч), якой прысвечаныя паэмы «На зломе маланкі» (1979), «Суд Алайзы» (1985), раман-дылогія «Крыж міласэрнасці» (1988–1996). Лаўрэат Літаратурнай прэміі СП БССР імя А.Куляшова (1986) за кнігу паэзіі «Метраном».

У апошнія гады актыўна займалася тэмай сталінскіх рэпрэсій і пісала «лагерныя» вершы пад псеўданімам Леся Беларуска.

Вечная Вам памяць, Валянціна Міхайлаўна!

► ЮБІЛЕЙ

СТАГОДДЗЕ ВАСІЛЯ ВІТКІ

16 траўня споўнілася 100 гадоў з дня нараджэння выбітнага беларускага паэта, драматурга і перакладчыка Васіля Віткі.

Нарадзіўся Васіль Вітка (сапр. Цімох Крысько) ў вёсцы Еўлічы Слуцкага раёна Мінскай вобласці. Удзельнічаў у паходзе Чырвонай Арміі ў Заходнюю Беларусь і да самага пачатку вайны працаваў сакратаром Беластоцкага абласнога аддзялення СП БССР. З пачатку Вялікай Айчыннай вайны — у рэдакцыі газеты «Савецкая Беларусь». З дня ўтварэння часопіса «Беларусь» (студзень 1944) працаваў яго адказным сакратаром, з 1948-га — намеснікам, затым — галоўным рэдактарам газеты «Літаратура і мастацтва». У 1957–1974 гадах — галоўны рэдактар часопіса «Вясліка».

Друкавацца пачаў у 1928 годзе. Першы зборнік вершаў «Гарванне» быў выдадзены ў 1944 годзе ў Маскве. Пасля выходзілі ў свет зборнікі «Поўдзень» (1946), «Вернасць» (1953), «Ружа і штык» (1958), «Паверка» (1961), «Вершы» (1968), «Беларуская калыханка» (1971), «Праводзіны лета» (1972), «Вышыні святла» (1977), «Случчына» (1981), «Трэція пеўні» (1988), зборнік сатыры і гумару «Для дома, для альбома і трохі для эпохі» (1983). Для дзяцей выдаў кніжкі паэзіі і вершаваных казак «Вавёрчына гора» (1948), «Буслінае лета» (1958), «Казка пра цара Зубра» (1960), «Дударык» (1964), «Азбука Васі Вясёлкіна» (1965), «Казкі» (1968, 1976), «Чытанка-маляванка» (1971), «Хто памагае сонцу» (1975), «Ладачкі-ладкі» (1977), «Мы будзем метро» (1979), «Мінскія балады»

(1982), «Казкі і краскі», «Госці», «Загадка пра зярнітка» (усе 1984), «Дзеяцям» (выбраныя творы ў дзвюх кнігах, 1986), «Свята дружбы» (1987), зборнік апавяданняў «Зайчык-гадалаз» (1962). Вышлі Выбраныя творы ў 2 тамах.

Напісаў шмат літаратурна-крытычных і публіцыстычных артыкулаў на маральна-этычныя і выхаваўчыя тэмы.

Набеларускую мову пераклаў паму У. Маякоўскага «Добра!» (1940, з Р.Лыньковым), «Паны Галаўлёвы» М. Салтыкова-Шчадрына (1956), кнігу В. Сухамлінскага «Блакітны жураўлі» (1971), творы расійскіх, украінскіх, латышскіх, белгарскіх і польскіх пісьменнікаў.

У 1978 годзе Васіль Вітка быў узнагароджаны Міжнародным

ганаровы дыпломам імя Х. К. Андэрсена з занясеннем прозвішча пісьменніка ў ганаровы спіс вялікага дацкага казачніка. За кнігі «Беларуская калыханка» (1971), «Казкі» (1968), «Чытанка-маляванка» (1971) паэту ў 1972 годзе прысуджана Дзяржавная прэмія БССР. Заслужаны дзеяч культуры БССР (1970).

5 ліпеня 1996 года зямное жыццё Васіля Віткі скончылася. Большасць ягоных твораў запатрабаваныя і сёння, як, да прыкладу, наступныя радкі яго верша-сімвала:

*Мы на Случы ўсе — сакуны,
Завомса сакунамі.
Справеку хлеб наша сакаўны
І мова сакаўна...*

Прэс-служба СБП

▶ ЮБІЛЕЙ

ДОКТАР БЕЛАРУСКАСЦІ

Яму споўнілася 680... Мог бы яшчэ і дажыць. І парадаваца, і пасумаваца. І дапісаць тое, што думалася, не давала супакою, трывожыла, натхняла.

Але яго ўжо некалькі гадоў няма — у беларускай першыёдышы, у выдаецецкіх планах, у студэнцкіх аўдыторыях. Нястомнага клапатуна, сардечнага дарацца і сібра, правадзейнага доктара беларускасці і непаўторнага філфакаўскага дэканана...

А яны, дэканы ўніверсітэцкага філфаку, былі розныя. І такія, што свае ўступныя лекцыі пачыналі з успамінаў пра аспіранцкую жыццё, падчас якога прачытаўся Поўны збор твораў Леніна. А быў і такі, які свае ўступныя лекцыі пачынаў з іншага признання: у свае аспіранцкія гады прачытаў Збор старабеларускіх летапісаў.

Гэты чалавек — Алег Антонавіч Лойка — прыйшоў у свет у першы дзень мая-траўня 1931 года. Скончыўшы ў родным Слонімі агульнаадукацыйную польскую школу, вучыўся затым у школе расейскай, а на сталічны філфак быў прыняты толькі кандыдатам у студэнты — бо меў ускосны сувязі з Саюзам беларускай моладзі. Хоць ці не «страшнейшым грахом» яго перад савецкай уладай была юнацкая публікацыя ў акупацыйнай «Баранавіцкай газэце»...

Але ён стаў кандыдатам у беларускасць, чаму сведчанне — паспіховая вучоба, першыя вершы і студэнцкая публікацыя. А вось доктар беларускасці нараджаўся ў ім падчас згаданага вышэй аспіранцкага жыцця. Мацнеў-сталеў — у тысячах лекцый на працягу амаль пяцідзесяцігадовай філфакаўскай працы. Гэтае сталенне выявілася ў тысячы навуковых артыкулаў, у паўсотні кніг паэзіі і прозы, у даследніцкім летапісе гісторыі беларускай літаратуры — ад старажытнасці да дня сучаснага, у раманах-эсэ пра найвыдатнейшых сыноў нашай зямлі Францыска Скарыну і Янку Купалу. Гэтае сталенне адзначалася званнімі дацэнта (1962) і прафесара (1971), члена-карэспандэнта НАН Беларусі (1989), ступенямі кандыдата (1956) і доктара (1969) філалагічных навук, унагародамі (ордэнам Дружбы народаў і медалямі), лаўрэацтвам: Дзяржайной прэміяй Беларусі (1990) і Прэміяй ім. В. Пічэты (2003).

Званне ж доктара беларускасці — і найбольш пашанотнае з усіх пералічаных, і найбольш клопатнае, бо Алег Лойка, сын таленавітага слонімскага фельчара, шчыра і нястомна лячыў-лекаваў нашу беларускую памяць, нашу крывіцкадрыгавіцкую волю, наш єўрапейскі інтэлект, наш ліцвінскі дух. Ягония лекі — паэтычныя, песенныя, літаратуразнаўчныя, эсістычныя, публіцыстычныя, перакладніцкія, настаўніцкія — увабралі мудрасць, мужнасць і вопыт сотняў пакаленняў і яшчэ сотням новых пакаленняў беларусаў будучь мацаваць нацыянальнае здароўе.

Як некалі рабілі гэта маладому аспіранту згаданыя напачатку летапісы....

Алесь Пашкевіч

ПРАЎДАЮ СВЕТ ПРЫГОЖЫЦА

Алег Лойка

* * *

Мая Сцяна Плачу

Не трэба ехаць у Ерусалім:
Мая Сцяна Плачу тут, у Беларусі, —
Эканомлю на білеце.
Ды ѹ навошта мне замежныя сцены плачу,
Калі слёз у мяне ўжо няма,
Калі слёзы, эдаецца, усе выплакаў.
А ўвогуле аддаў бы ўсе свае гроши,
Каб да Сценаў Плачу не даязджаци.

Баторы

Блізкім некаторым
Ён казаў нібыта:
«Каб ня быў Баторым,
быў бы езуітам».
Белай, мне здаецца,
Ніткай тое шыта
Тут, дзе Нёман лъецица,
І — не езуітам.
Замак з касагору
Шэпча мне тут штодня:
«Каб ня быў Баторым,
быў бы ён Гародняй...»
Верыць таму шэпту?
Смерць туманам крыта:
Можа свая лепта
Ў ім ад езуіта?.

Оперны

О, Оперны — ты Вялікі
У лёсе майм таксама:
Памятаю, як клікаў
Наведаць галёрку маму.
Трымцеў, як у лесе асіна,
У кармазінавым сутарэнні:
Маці ж слухала сына
З нясхованым захапленнем.
А магло б і не быць даравана
Лёсам жаданых змен,
Калі б цыганскім сапрана
Не скрала душу Кармэн...

* * *

Пад гэтым небам,
Пад гэтым сонцам —
Не толькі глеба,
Не толькі стронцы...

Пад гэтым небам
Мая надзея
Штодня ўзыходзіць,
Штодня ірдзее.
Не дабрадзея я,
А лустай хлеба
Дзялюся дзеля —
Жыцця і неба!

А чаму б і не...

— Мо прыедзеце да мяне?..

— А чаму б і не...

А чаму б і не:
Дарога, як струна,
У тумане — не ў мане —
Беларуская старана...
А чаму б і не:
Хіляцца ў паясы
Пушчы і каласы
Таму, хто іх не міне...
А чаму б і не:
Верас адхон ахіне,
І прывітае здалёк
Радасны васілён.
Нёман перабяжыць
Вёрткай вавёркай Уша,
І небасхіл задрыжыць,
Нібы мая душа.
Над Шчараю упадзе
І ціха душу прыхіне,
Як аніхто, анідзе —
Тваё «А чаму б і не...»

* * *

Закаханыя ж вёслы былі,
Свае рэкі былі і азёры, —

Разышиліся, нібы караблі,
Скрухі поўныя, жалю і гора.

Караблі ж тыя, д'ябал дзяры,
Пад любою, відаць, арбітай
Разыходзяцца не па дабры,
А сыходзяцца бортам бітым.
Маладое б у руکі вясло,
Юнгі голас у спеў пазмы,
Ды нічога нібы не было:
Разіткі адплываюць нема.

Душа мая

Душа мая — дуга вясёлкі,
Не запрагаць кагоś — дуга.
Пад ёю, хоць збрай іголкі,
Ці радасць побач, ці туза.
І ялжка мне з маёй душою,
што ўтарціца не быць ляўшою,
а правіцай, каб праваруч
ля ўсіх быць безданяў і круч.

* * *

Туман мяне не затуманіць,
Імжка — не залімжыць,
Бо не з тых я, хто маніць —
Калі страх набяжыць.
Тым эсцыём, што пражыў я,
Сведчу, покуль не зник:
Праудзе адной служыў я —
Вечны яе даўжнік.
Праўдаю свет прыгожыца,
Праўды нідзе не згубі:
Жыццё толькі ёю доўжыцица,
Карэнні яе ў глыбі...

* * *

Нілу Гілевічу

«А я лягу, прылягу...»
Вось і я, брат, прылёт
У апошнюю смагу
Развітальных дарог.
Усміхніся ж, мой гаю,
Не сумуй, родны мох.
Я навек прылягаю,
Край злюбіўши, як мог.

ПУБЛІЦЫСТЫКА

ПАЗІЦЫЯ

З ПАГАРДАЙ ДА ІНШАДУМСТВА

Станілау ДУБЯНЕЦКІ,
кандыдат філософскіх науку

Калі на самым пачатку 1990-х гадоў над шматпакутнай Беларуссю нарэшце «засвяціла» доўгачаканая зорка незалежнасці, мы, абсалютна непадрыхтаваныя да такога павароту ў нашым гістарычным лёсе, не змаглі знайсці тое рацыянальнае зерне, з якога развіўся б плод сапраўднай палітычнай і эканамічнай сувэрэннасці беларускай нацыі, яе духоўнага разняволення і культурнага ўздыму.

Палітычна сістэма, якая была ўсталявана ў Беларусі пасля першых прэзідэнцкіх выбараў 1994 г., не змагла б дойга праіснаваць, калі б яна не абапіралася на феномен т.зв. «масавага чалавека», які не здольны ўсвядоміць сваю людскую адметнасць, а адчувае сябе такім, «як і ўсе», які не разумее, што могуць быць людзі з іншым мысленнем, з іншым поглядам на навакольную рэчаіснасць. Такі збяднелы душой чалавек заўсёды прытрымліваецца аднаго жыщёвага прынцыпу: «Хто не такі, як я, хто думае не так, як я, той мой вораг», ён прызнае толькі «ўладу сілы», «моцнага кулака». Людзі з падобнай псіхалогіяй раба і плябяя ёсць сярод усіх сацыяльных пластоў грамадства, у тым ліку сярод кіраўнічых кадраў.

Як ні горка гэта ўсведамляць, але добрым пажыўным асяроддзем для рэалізацыі такой наступальнай лініі ў адносінах да іншадумшаў стала частка т.зв. «інтэлігенцыі», якой авалодала пачуццё страху, боязі страціць міласціва выдзеленых ёй уладай крыхі ад агульнага «прага» і якая забыла, што ідэалам сапраўднай інтэлігенцыі заўсёды было служжнне народу і ўнутранае права крытыкаваць любыя дзеянні палітычнай улады, валодаючы ўладай іншай — над розумам людзей.

Сведчаннем такога непрадка-
зальнага развіцця падзеяў у Бела-
руسі стала фактычнае разбурэнне
прававых асноў ва ўзаемадносі-
нах дзяржавы, грамадства і асо-
бы, арышты і судовыя расправы
над нязгоднымі, звальненні з
працы і вучобы за выкazванне
самастойных ідэй і думак, бес-
пакаранасць любых дзеянняў,
накіраваных супраць тых, хто
хочу у нечым адрозніваецца ад
архетыпу ўладатрымальнікаў і
таго ж «масавага чалавека»

Непрыхильныя адносіны да вальнадумства сталі характэрнай прыкметай амаль усіх афіцынных грамадска-палітычных кампаній і мерапрыемстваў. Запрайшоўшыя гады былі ліквідаваны некаторыя няўрадавыя дэмакратычныя арганізацыі, вядомыя адукацыйныя ўстановы, праваабарончыя арганізацыі і аналітычныя цэнтры, забаронена дзейнасць незарэгістраваных аб'яднанняў, спынены выпуск

шэрагу незалежных выданняў («Пагоня», «Салідарнасць», «Свабода» і інш.).

Фактычнае непрызнанне ўладамі гарантаваных Канстытуцыяй Рэспублікі Беларусь правоў т.зв. меншасці на выказванне альтэрнатыўнай думкі, ігнараванне, а то і жорсткае падаўленне адкрытых спрабаў яе выказвання прыніжае чалавечую годнасць, ставіць людзей перад складаным маральным выбарам паміж дэкларараванай свабодай і паставянным пошукам шляхоў пераадолення чыноўніцкага супраціўлення яе разлічиць.

Перад такой дылемай стаяць не толькі члены апазіцыйных (нават зарэгістраваных) палітычных партый і аб'яднанняў, але і шмат хто з тых людзей, што праста маюць сваю незалежную думку. Гэта прадпрымальнікі, маладёжныя актыўісты, вернікі з непрызнаных дзяржавай разлігійных аб'яднанняў і арганізацый нацыянальных меншасцей, незалежныя журналісты, дэмакратычна і нацыянальна арыентаваныя прадстаўнікі навуковай і творчай інтэлігенцыі.

Пра тое, як беларускім літаратарам нялёгка было працаваць і выдаваць свае творы ва ўмовах адсутнасці свабоды творчай думкі і ганьбавання роднай мовы, расказаў Васіль Быкаў у сваёй кнізе ўспамінаў «Доўгая дарога дадому» (2002). «У мірны час, — пісаў ён, — літаратарам не стралілі ў патыліцу. Затое шырока практиковалася забойства іх твораў. Творы не друкавалі, за імі палявалі, рукацісы перахоплівалі на пошце, тайна аддавалі ў карнія органы, якія выносілі свае прысуды — і творам, і аўтарам. І рабілі тое не акупанты, не

рам. Траболі тое не акупанты, не людзі іншай нацыі ці рэлігіі, а свае — калегі, таварышы, нават сябры». Сам В.Быкаў доўгі час жыў і працаваў у атмасферы арганізаванай траулі, непрыняцця рэгламентаванай крытыкай т. зв. «акопнай праўды», што стала

сімвалам яго рэалістычнай, бясстрашна праўдзівай творчасці.

Беларускія пісменнікі неадекватна заслужені наразо виступалі ў абарону В.Быкова, супраць яго цкавання і злобнай лаянкі ў электронных друкаваных сродках масавай інфармацыі. Так, у студзені 2000 г. Рада Саюза беларускіх пісменнікаў асуздзіла выпады дзяржаўнага тэлебачання супраць В.Быкова, выказала сваё негатыўнае стаўленне да той хлусні, якой быў абліты з тэлеэкрану выдатны пісменнік ды нязломны грамадзянін. Аўтарам і высокім заказчыкам абразлівай крытыкі Генадзія надзь Бураўкін парэкамендаваў лепш прыслухацца да разумнага чалавека, якому баліць усё, што робіцца ў Беларусі, а не слухацца наезных палітычных палкоўнікаў, якім нішто беларускае не толькі не баліць, а якім нічога беларускага не патрэбна, а можа нават і ненавісна.

нават і ненавісна.

А ў красавіку таго ж года пасля выхаду на Беларускім тэле бачанні паклённіцкай праграмы «Тайные пружины политики», 18 членаў Саюза беларускіх пісьменнікаў, даўніх сяброў і паплечнікаў В.Быкава, выступілі з адмысловымі заявамі, у якой патрабавалі ад уладаў Беларусі спыніць ганебнае шальмаванне ў дзяржаўных СМІ, гэтага вядомага ва ўсім свеце пісьменніка, змагара з фашызмам, ветрана-франтавіка, чалавека, які ўсё сваё жыццё намагаўся паказаць у сваіх творах праўду, хоць горкую. Дарэчы, ініцыятар заявы Алеся Пашкевіч сутыкнуўся тады з нежаданнем многіх літаратаў падпісаць ліст, і перш за ўсё тых, хто меў дзяржаўную пасаду, ці разлічваў нешта атрымаць ад уладаў на чарговым пісьменніцкім

На жаль, і сёння афіцыйная прапаганда адносіць да няўгодных, «няправільных» многіх таленавітых творцаў (не толькі з ліку літаратараву), уключаючы іх у нейкія «чорныя спісы», забараняючы публікацыю іх кніг

гэтага зладзейскага нападу, дык іх натхняльнікі добра ведалі, хто такі У.Някляеў.

Той жа Рыгор Барадулін у сваёй прадмове да выбранных твораў У.Някляева, выдадзеных у 2010 г., называе яго адным з самых непаўторных і геніяльных творцаў на мяжы стагоддзяў, Па-этам з вялікай літары, які ўзняў на еўрапейскі ўзровень беларус-кую паэзію і прозу, які ўражвае сваёй дасведчанасцю, абсягам сваіх інтарэсаў, далягляднасцю мыслення.

Не паддаецца здароваму сэнсусу спроба сілавых структур і штатных ідэолагаў падагнаць мірныя пратесты грамадзян супраць вынікаў прэзідэнцкіх выбараў пад «справу аб дзяржаўным перавароце». Але ж гэта і не дзіўна. Версіі аб нейкіх патаемных змовах і ўлады, падрыхтоўцы за межамі Беларусі баявікоў і завозе зброяў рэспубліку сталі паставяць спадарожнікам усіх важнейшых палітычных кампаній і адным са сродкаў падрыхтоўкі грамадскай думкі да асуджэння палітычных апанентаў улады.

Тым часам яшчэ ў 1995 г. Васіль Быкаў падкрэсліваў, што калі дэмакратыя змушана карыстацца толькі дэмакратычнымі метадамі, дык іхня супернікі заўсёды вольныя ў выбары сродкаў — адразу ўшанай хлуслівай прапаганды да хітрасцей спецслужб, і што ў гэтай справе «ў іх ёсьць вельмі разумныя памагатыя з ліку інтэлігенцыі, якія давядуць, што Народны фронт звязаны з ЦРУ, а ўсе нязгодныя з новай палітыкай — шпіёны-шкоднікі, гестапаўцы, зраднікі, калабаранты перыяду мінулай вайны і да т.п.», і што будуць здымачь фільмы накшталт Азаронкавага — з даволі вольным мантажом, але вельмі пэўнай ілады.

Прама-такі ў яблыгчак патрапіў наш класік-пракр, паколькі сёння мы маем і «ворагаў нарада», і «пятую калону», і «местачковых прадажных палітыкаў і журналистаў», і «польськія і германскія спецслужбы», і, што вельмі сімвалічна, ананімны тэндэнцыйны фільм «Плошча. Железом по стеклу»!

Прычына ўсіх гэтых «ана-
малій» у тым, што ва ўзаема-
адносінах улады з той часткай
грамадства, якая думае і адчувае
інакш, ёсьць толькі адзін довад і
адзіная дактрына — забароны,
абмежаванні, татальны кант-
роль. Можа, менавіта пагэтаму
аказаліся безвыніковымі не-
аднаразовыя спробы арганіза-
цыі дыялогу паміж уладамі і
прадстаўнікамі грамадзянскай
супольнасці. Таму, на маю дум-
ку, дасягнуць гармоніі ў гэтых
узаемаадносінах можна толькі
на аснове прызнання дзяржавай
таго факта, што палітычны плю-
ралізм, свабода поглядаў і пера-

Як випливає з цієї історії, ніякого «нью-хама» відсутній і сучасна білоруська чеськість і спецназауцьці. Узяць хаяць браведзеную імі спецоперацію па «нейтралізації» аднаго з кандыдатаў у прэзідэнты Рэспублікі Беларусь Уладзіміра Някляева. Мне здаецца, што калі не непасрэдныя выканауцьці разам, сваёю постійнай і нераканання ў, виправданні ключавых пытанняў грамадскага жыцця большасцю галасоў пры ўважлівым уліку пазіцыі меншасці з'яўляюцца аб'ектыўнай умовай і адным з важнейших фактараў эфектыўнага функцыянавання дзяржаўнага механізму і ўсяго грамадства ў цэльым.

▶ АПАВЯДАННЕ

ЗАБІ ГЭТА!

Уладзімір САДОУСКІ

— Забі! Забі! Забі! — кричалі трывуны. Гледачы заўзята надрывалі глыткі. У неба ўздымаліся спіснутыя кулакі і кавалкі ежы. Тысячы вачэй утаропіліся ў цэнтр арэны. Дзве постаці сярод скрываўленага пяску — гледыятар і зрынутая ім пачвара — прымушалі галосіць з усе моцы вольны народ Рыму.

— Забі-забі-забі! — слова зліваліся ў бязлігасны рык.

Ксенас стаяў моўчкі. Паветра з хрыпам выходзіла з грудзея. Ныла запясце правай руکі. Даспехі і меч цягнулі да зямлі. Гледыятар падняў позірк да імператарскай ложы. Імператар кінуў і выцягнуў руку з наківаным долу вялікім пальцам. Трыбуны зараўлі.

Упершыню пра жудасную пачвару з ускрайкаў імперыі Ксенас пачаў трэх месяцаў таму. Скочыліся памінальныя гульні ў гонар першага легата імператарскага легіёна — стары ваяка заслужыў пышныя хаўтуры. Ксенас сядзеў у лазні. Загойваў стомленае цела, прыслухаўваўся да размоваў іншых наведальнікаў. Нездалёк два чыноўнікі з муніпалітэтам, што займаліся наладжваннем гульняў, амбяркоўвалі нядачнія плёткі. Размова ішла пра дзіўную істоту, якую выкарстоўвалі ў якасці гледыятара ці то ў Палестыне, ці то ў Тунісе. Ксенас шмат з той размовы прапусціў міма вушай, але запомніў, што туго істоту знайшло нейкае племя ў пустельні, на месцы меркаванага падзення зоркі. Гледыятар пакінуў лазню за чыноўнікаў, таму не пачаў, чым скончылася тая гутарка.

Праз два месяцы Ксенас пабачыў пачвару на ўласныя вочы. «Сын багіні Тэлус у Рыме!», «Мінатаўр з Крыту на арэне Калізея!», ці праста «Пачвара з Палестыны» — як толькі не называлі вяшчальнікі незвычайнага гледыятара. Прыйшёлі дзіўнай істоты ў горад, здавалася, прыঢ়гнула ўвагу амаль усіх жыхароў Рыму. Ксенасу ледзьве не з боем давялося прадзіранца скроў натоўп, каб патрапіць на месца, дзе праходзіла працэсія. Масіўная клетка, якую цыгнулі чатыры дужыя конікі. Супраджэнне з дзясяткай ўсходніх вершнікаў і цэлай кагорты легіёneraў. Калона накроўвалася да імператарскага звярынцу.

Ксенас стаяў ля збочыны. Легіянеры з картэжку рассоўвалі натоўп шчытамі, каб вызваліць дарогу для воза з клеткай. Адзін з іх падскочыў да гледыятара, каб адсунуць і яго. Але раптам натыкнуўся на суроўы позірк Ксенаса і адступіў. Магутная постаць гледыятара заўжды выклікала павагу. Ксенас застаўся на сваім месцы.

Клетка набліжалася. Скроў шчыльна пасаджаныя пруты можна было разгледець сілуэт істоты. Чорнае масіўнае цела. Выцягнутае грудкаватое тулава. Пляскатая галава. Кароткія, падобныя да слупоў, ногі. І чатыры руки. Ксенас назіраў, як пачвара

павольна перамяшчалася з аднаго боку клеткі да другога. Вачэй істоты гледыятар тады так і не пабачыў.

Ксенас яшчэ раз глыбака ўздыхнуў. Выцер далоняй з ілба пот, змяшаны з крывей. Моцна сцісніў ручку мяча і рушыў да зрынутага ворага. Чорная туша грувасцілася на пяску пасярод арэны. З парэзай на баку і з абцінка на месцы адной з чатырох рук сцякала на пясок барвовая густая слізь. Пласціны панцыра, якім была пакрыта спіна і грудзі, ледзь зауважна ўздымаліся. Пачвара яшчэ дыхала. Ксенас падышоў да туцьні ўшчыльніну.

— Забі! Забі! Забі! — шалелі трывуны.

Гледыятар адкінуў шчыт, узяў меч у дзве руکі і ўзняў над галавой. Ён цэліў у месца, дзе тулава пераходзіла ў галаву — шыі ў пачвары праста не было. Твар істоты быў пакрыты лускавінкамі. З-пад нароста, які можна было б назваць брывей, наўпрост на Ксенаса ўтаропіліся вока. Гледыятар перахапіў гэты позірк і не зводзіў вачэй убок. Ён цудоўна разумеў, што хоча паведаміць яму пераможаная пачвара.

Рукі з мячом няўмольна апускаліся. Трыбуны няспынна раўлі. Істота не рухалася.

Позірк пачвары. Ксенас упершыню сутыкнуўся з ім незадоўга да гульняў, прымеркаваных да дня летніяя сонцасцяяння.

Гэта павінны быў быць гульня, якіх яшчэ не бачыла Імперыя. Лепшыя байцы. Дзікія звяры. Рэканструкцыі знакамітых бітваў гісторыі. І — канешне — бой з Параджэннем Багоў, Крыцкім Быком, дзіўнай істотай з ускрайку Імперыі.

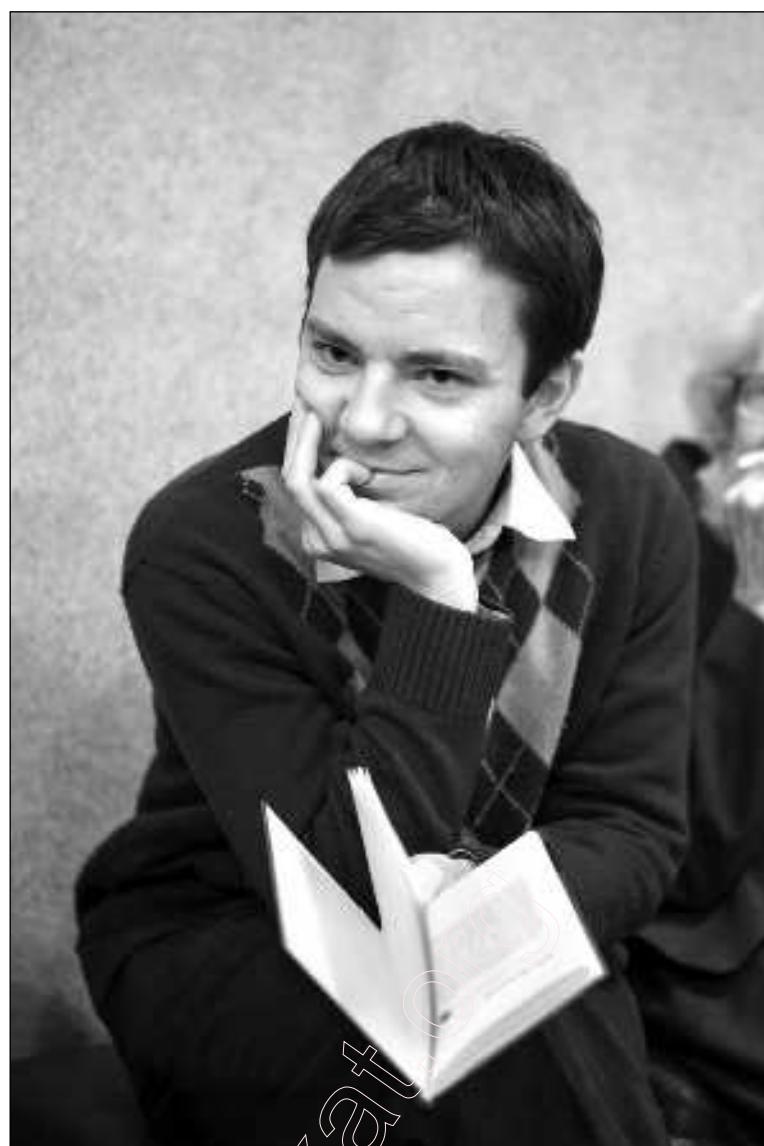
Да таго часу горад ужо поўніўся байкамі пра неверагодную моцу Палестынскай Пачвары. Казалі, што цягам адной бойкі істота перамагла дзесяць прафесійных гледыятараў. Казалі, звер разарваў Чорнага Тытана — непераможнага нубійскага ваяра. Казалі, пачвара гуляючы расправілася з усім драпежнікамі Іерусалімскага звярынцу. Шмат чаго казалі.

Ксенас прымаў да ўвагі ўсё. Але не ўсяму даваў веры. У гледыятара былі свае крыніцы ведаў. Лар Маастарна — гаспадар Ксенаса — меў шчыльныя сувязі з чыноўнікамі муніпалітэту. За тыдзень да гульняў Лар выклікаў гледыятара да сябе.

— Ты лепшы, — казаў Маастарна, — я ведаю, ты пераможаш усіх людзей. Але ў цябе будзе і іншы супернік. Як мне паведамілі — пераможца гульняў будзе змагацца з Палестынцам. Я хачу, каб ты быў падрыхтаваны. Увечары пабачыш, што з сябе ўяўляе гэта пачвара. Мой сябар праўядзе цябе ў імператарскі звярынцу. А цяпер ідзі. Рыхтуйся. І ўдача табе.

Дзённая трэніроўка была цяжкай. Байцы адпачывалі ў цені ўнутранага дворыка гледыятарскага дома. Некта рассказаў апошнія навіны, хтосьці трапіў байкі, большасць моўчкі слухала.

— Ведаеце што? Бык задыхаецца, — прамовіў адзін гледыятар

амаль шытам. — Гэты палестынскі бык задыхаецца. Я чую ад аднаго знаёмца — ён бачыў пачвару на арэне. Палестынец слабее цягам бою. Спачатку ён вельмі моцны. Рве направа і налева. Але чым даўжэй цягненца бойка, tym больш слабым ён становіцца. Паветра для яго — атрут. Знаёмы мяркуе, што на нябесах, адкуль, як кажуць, прыліцеў Палестынец, паветра іншае, чысцейшае. А нашае прыземнае для Палестынца занадта бруднае. Ён не можа яго вельмі часта ўдыхаць. Але калі б'ешся, даводзіцца часцей дыхаць, вось Палестынец і загінаецца.

Ксенас слухаў гледыятара вельмі ўважліва. Яшчэадна байка пра Палестынскую Пачвару. Але цяпер, калі ён ведаў, што пачвара стане яго супернікам на арэне, любыя звесткі пра яе слабасці былі карысныя для Ксенаса.

Увечары ў дзвёры пакоя, у якім ноччуў гледыятар, пагрукали. Госць прадставіўся пасланцам ад Лара Маастарны. Сказаў, што гаспадар загадаў, каб Ксенас ішоў разам з ім. Гледыятар пярэчыць не стаў.

У імператарскі звярынец яны ўвайшлі праз ход, які выкарыстоўваліся для падвозу ежы. Праважаты і гледыятар прыладзіліся за возам, поўным гародніны, і такім чынам прайшлі ў цэнтр звярынцу. Пасланец працягнуў руку:

— Табе туды. Толькі хутка: у нас мала часу. Чакаю тут.

Ксенас кінуў і накіраваўся ў праход паміж клеткамі, на які паказваў праважаты. Было цёмна. Толькі пара паходняў святліліся на сцяне за шэрагам клетак. Застаялы жывёльны пах разаў ноздры. У клетках увесь час нешта рухалася, шамацела. З паўцемпрыданосіліся енкі, скавытанне і рыкат.

Праход вывеў гледыятара да чистай, прыбранай пляцоўкі, пасярод якой высілася масіўная клетка. Тая самая, якую везлі праз горад. Ксенас стаяў на ўскрай-

просьба. Гэта быў загад. Гледыятар зноў міжволні захапіўся падысці бліжэй да клеткі. «Вызвалі мяне, і я вярнуся туды, адкуль прыліцеў», — гучэла ў галаве Ксенаса. Гледыятар не паддаваўся. Ён адчуваў непераадольную чужасць істоты, што размаўляла з ім загадным бескампрамісным тонам. Пах смерці і нянявісці, які Ксенас адчуў раней, цяпер узмачніўся.

Гледыятар раптам зразумеў, наўпрост усвядоміў, што ўсе байкі пра Палестынскую Пачвару былі праўдай. Палестынец сапраўды перамог дзесяць прафесійных гледыятараў. І не праста перамог. Ён іх забіў. Усіх да аднаго. Забіў, а целы разарваў на кавалкі. Гэтак жа ён разрываў і драпежнікаў у Іерусаліме. Ксенас прыгадаў карцінку з ільвом, якую паказваў яму чужынец. Пачвара ненавідзела сваёй чужынскай нянявісцю — і таму нішчыла.

Гэтак жа жорстка Палестынец забіраўся ў галаву гледыятара з загадамі. Але Ксенас не быў бязвольнай жывёлай, ён мог супраціўляцца.

— Не, — прамовіў гледыятар.

— Ніколі. Ён глядзеў чужынцу ў очы.

І раптам Ксенас зразумеў, чаму Палестынец павінен памерці. Чужынец прыйшоў з іншага свету. Свету, населенага такім ж пачварамі, як і ён. Іх многа. Ксенас прыгадаў гарады да нябесаў. Вельмі многа. Палестынец не ведае літасці. І ўвесі яго род таксама. Ён можа толькі падпрацоўвацца, а тое, што не паддаецца падпрацаванню — забіваць. Разам яны падпрацоўваюць і забіваюць цэльяя сусветы. Калі адпусціць Палестынца, то праз пэўны час ён прывядзе сюды цэлья легіён такіх жа, як ён, бязлігасных пачвар. Яны знішчачы Імперию, яны знішчачы людзей. Пацвярджэнне сваіх думак Ксенас бачыў у глыбіні чырвоных буркалаў чужынца. Палестынец павінен памерці.

— Тады ты памрэш», — адчуў Ксенас пагрозлівае пасланне ў сваёй галаве. Гледыятар ужо аддаляўся ад клеткі. Ён убачыў ўсё, што яму было трэба.

Адзінае, што засталося нявысветленым — гэта: ці сапраўды паветра з'яўляецца атрутай для пачвары? Але адказ на пытанне гледыятар знайдзе самастойна падчас бойкі. Смяротнай бойкі з Чужынцам.

— Здохні!

Магутны выкрык гледыятара на імгненне заглушыў гоман трывун. Меч з хрустам увайшоў у цела ворага. Ксенас зрабіў яшчэ некалькі моцных ударуў. Рассек панцыр і доўга варочаў мячом у вантрабах пачвары. Ажно да таго моманту, пакуль іскра жыцця не пакінула яе чырвоныя вочы. Палестынец памёр.

Ксенас бачыў агромністую скрынню з бліскучага метала, што ляжала пасярод пяску. Бачыў чорнае цела пачвары, акружанае людзьмі. Бачыў клетку. Бачыў арэну. Бачыў, як Палестынец разрывава пашчу ільву. Потым выявіў змяніліся незнаёмымі краявідамі. Гледыятар бачыў вялічэзныя гарады, з высокімі дамамі, што ўздымаліся да самага неба. Бачыў караблі, якія плылі сярод блокіў. Караблі, што ляглі па чорнай прасторы. Раптам карцінкі зниклі.

— Вызвалі мяне, — гэта не быў звычайнікі словаў. Гэта была думка, якую пачвара наўпрост уклаваў у галаву Ксенаса. Гэта была не

ВЕРШЫ

БЕЛАЕ МАЎЧАННЕ, ЧОРНАЯ НЕМАТА...

Валеры ДУБОУСКИ

З кожным уздыхам
крокам, паглядам,
стражаным нервам
урастаю ў сябе.
Удол, па якім крочу,
У воблака, у ластаўку —
вестаўку воблака.
У дзядоўнік.
У сям'ю.
У прахожых.
У гукі-званы
ўначэлай менскай ратушы,
у яе спрадвечныя быццам
замовы,
у старасвецкія сцены ўспамінаў.
Урастаю ў камяні.
У карані і кроны.
У лісце.
У крокі.
У стаянне і плынъ вады.
У ветраны і бязветраны.
У маўчанне
задумнага маладзіка.
У салодкія вусны твае
наслы сметанковага марозіва...
Урастаю, каб некалі
быць вырваным
і пакладзеным.
Для новага ўзрастання.

Мінало агарожы
То хітра, то сумленна.
З сябе ізноў выходжу —
У часе згінуць тленам.

Дзень з ноччу парадню,
Хоць час над тым рагоча.
А noch даруе дню,
Як дзень даруе ночы.

З тых часоў,
З тых людзей,
З тых аблокаў,
З тых найменняў,
Што з намі рыфмуюцца,
Дух няўрымлівы
Вымусіў клёку
І слядоў
На замроеных вуліцах.
І чаканняў,
Нязнаных зняверцам,
І памкненніяў —
Праз копшу і крушні,
І нязмушаных
Высілкай сэруса,
І вызнанняў,
Нікім не парушаных.

А памятаеш?
Увар'яцтве жніўня,
Уначы, на пах і слых,
Адшукаў цябе,
Такі наіўны,
І заблукаваў
У руках тваіх.
А памятаеш?
У чыстым верасні,
Як туман над Свіслаччу
Зусім ачах,
З табою побач
Я цябе прыніў
І патаніў
У тваіх вачах.
А памятаеш?
У апошнім трауні
Мы гулялі —
Два аблокі.
Табе, як чебу,
Ва ўсім патураў я.
І дзень быў нябесны.

І такі высокі.
А памятаеш?
Світанак віталі
Над Малкай,
Плещаніцкай рачулкай.
Сэрцы нашыя
Біліся гулка...
А памятаеш,
Што будзе далей?

Купаца да зіцем
У дніяпроўскім бродзе
Вярнуся,
Скуру скіну, як адзеяжыну.
І збыцца незбылому
Ды належнаму,
Ўсяму, што лёс зямны
Накарагодзіў.
Раку, нібы сябе,
Пераплываю.
І бераг даўнасці
Ва ўчора не пакінуты.
Цяпер з жыццём
Я не на «вы» — на «ты».
Аднекуль некуды
ды выведзе крывая.
Наноў вышэптаюць
Быльнёгу чараты
Сваю спрадвечнасць
Днямі і начамі...
Я набліжаюся
Да белага маўчання
І аддаляюся
Ад чорнай нематы.

Кветкай травеніцкай —
Бэзам, бэзам
Да вакна твайго
Прытуляюся.
Я, спазнаўши цябе,
Знаю ўсё.
Узнікаю.
Жыву.
Чэзну.
Ашаломлены сонцаваротам,
Закалыханы
Млявым месяцам.
За вакном мне б з табою
Месціца
У духмянасці траўня
Употай.
І знайшоўшыся б,
Перахавацца.
Зноў згубіцца
І зноў знайсціся.
Духам быць
Уначэлай высі,
Тваёй любасці
Лепішым знаўцам.

Веснавое

Прасцягі перайшли ўсе
Далёкія.
Да ісціны сваёй
Прыспешвалаі.
Мы лёсу аднаго
З аблокамі
Із камянімі нашымі
Тутэйшымі.
Усё адно —
Тут хто како паклікаў.
Тут даўніны
Ніхто не перайнача
Ад першага
Няўтрыманага крыку,
Ад першага
Знароўленага плачу.
Дабрэй перуны
Па-над лясамі.
Ад нашых галасоў
Мацнела рэха.
І беларускі шэпт
Ціхоткі самы
Быў чутны ўсім.
Быў Богу на ўчеху.

Спрычыніся маёй нематы!
Спрычыніся і кроку, і крыку.
Адзіната, нібыта латынь.
Да яе мне ніяк не прывыкнуць.
Да хістання зацятых вятраў,
Да прыязнай маўклівай хітрэчы...
Ад вачэй адхрысціца гатоў,
Ад якіх захварэў невылечна.

Верш.
Рыфмуюцца
З вяршыніяй.

Прайсці сябе
І прэч сыйсці ...
І не свяціца больш
Бярозе пры дарозе?
Без мяне.
На ганку
Прычаканай вечнасці.

Урэшице
мне сэнс вядомы
і слоў,
і далёкіх дымоў.
Думаў —
дарога з дому.
Напраўдзе —
дарога дамоў.

Абсяг у высі
Зеўраў.
Купалле
Дух ахвоціла
У дні
Найменшай цемры,
Ды ў начной
Цімноце.
З гары каталі
Кола,
Вянкі жыцця
Спляталаі,
Купаца беглі
Голыя
І славілі Купалле.
Каб сёння,
Не збылое
Яснела небадолам,
Мы разамкнулі
Кола —
І стаўся час
Стралою.

Слухаю ноты —
дыханне пякельнае мроі,
рук
матыльковы узмах,
позірк
нясцерпных вачэй ...
Слухаю сэруса —
абмежаванае
мною
у бязмежжы і руху
прасторы...
Слухаю неба —
зямных
парадзіху пачуццяў
і Боскіх
таємных вестак...

Слухаю памяць.
Думы,
роўнія часу,
злучаюць сёння
і няўяўнае заўтра...
Слухаю быццам цябе.
А чую
і ноты,
і сэруса,
і неба,
і памяць ...
Выратаванне маё.

звініць струна
звініць струна
звініць струна
як верш
мая віна
мая віна
мая віна
найперш

надзея сноў
надзея сноў
надзея сноў-замоў
як дзеяслоў
як дзеяслоў
ізноў

злучае нас
злучае нас
злучае ўначы
у гэтых час
у гэтых час
у гэтых час
маўчы

калі мяне
калі мяне
калі мяне
мінеш
усё міне
усё міне
не знікне толькі
верш.

ВЕРШЫ

МЫ ЗА КРЭЎНАЕ

Эдуард ГРАКОВІЧ

27 мая 1951 года спадару Эдуарду спаўняеца 60 гадоў. Ён нарадзіўся ў Мінску. Амаль сорак гадоў працаваў на Мінскім заводзе аўтаматычных ліній.

Аўтар вершаваных зборнікаў «Няхай гарыць свечка ў святліцы» (2006), «Залатая вербачка» (2009). Сябра Саюза беларускіх пісьменнікаў.

З юбілеем!

Мы за крэўнае

Вечнасць лічыць сваім коўсны міг.
Мерна маўтнік часу хістаецца,
Толькі ён не выказвае ўстых,
Як таемнае з яўным вітаецца.

Мудрых слоў і паданняў тамы
Нам, аднак, перададзены ў спадчыну.
Можам розумам, думкамі мы
Пабываць па-за мяжамі бачнага.

Мы за крэўнае цвёрда стаім,
Хай сабе і ў героі не выйсці нам.
Перакажам нашчадкам сваім,
Дзе часамі хавалася ісціна.

ПОСТАЦІ

У ВІЛЬНІ БОЛЬШ НІДЗЕ

РАЗДЗЕЛ З КНІГІ

Леанід ДРАНЬКО-МАЙСЮК

Жыццё Браніслава Тарашкевіча, невядомае беларусам, схаванае ў архівах, зняванае бяспамяцтвам — жыццё незвычайнае, прыгодніцкае, шляхетнае, прыгожае, трагічнае.

Яно цікавае рамантыкам і мянлямам...

Тарашкевіч кіраваў Беларускай Сялянска-Работніцкай Грамадой (БСРГ) — легальным парламенцкім клубам, пасля разгрому якога ў студзені 1927 г. на бясконных дольгах і судах даказаў следчым і суддзям, што Грамада не займалася змоўніцкай антыдзяржаўнай дзеянасцю і, галоўнае, не мела контактаў з камуністамі.

У яўлюю, як следчыя і суддзі паблажліва ўсміхаліся, бо цудоўна ведалі пра сувязь кіраўніка БСРГ з лідарамі кампартыі Польшчы і кампартыі Заходній Беларусі.

Кажуць, трагедыя Тарашкевіча ўтым, што звязаўся з камінтэрнаўскім рухам; кажуць гэтак, бо, пэўна, не хочуць разумець: у 1920-я гады кіраўніку масавай беларускай арганізацыі праста немагчыма было пазбегнуць стасункаў з Менскам і Москвой...

У крымінальной справе Тарашкевіча, пачатай 31 жніўня 1932 г., а скончанай праз трэх месяцы 29 лістапада, напаткаў заяву на беларускай мове:

«Да Пана Гарадзкога Старасты ў Вільні.

Паведамленне.

Гэтым паведамлем Пану Старасту, што 9.10.1930 года на пашыраным сходзе выбарчыкаў быў рэзарганізаваны перад гэтым заснаваны Беларускі Цэнтральны Сялянска-Работніцкі Выбарчы Камітэт на Беларускі Цэнтральны Работніцка-Сялянскі Выбарчы Камітэт «Змаганье».

У склад Камітета ўваішлі:

старшыня — Браніслаў Тарашкевіч, сакратар — Ян Грэцкі, скарbnік — Мікалай Верамей.

Камітэт знаходзіцца на вуліцы

ініцыятыўнае группы 15 гэлага месяца ў памешканыні пры Вострабрамскай вуліцы № 27 утварыўся Беларускі Цэнтральны Сялянска-Работніцкі Выбарчы Камітэт у Вільні, старшыней якога зьяўляеца грамадзянін Язэп Баліцкі, сэкрэтаром гр. Ўладзімір Кур'янка і скарbnікам грамадзяніка Кацярына Шаблоўская.

«Беларускі Цэнтральны Сялянска-Работніцкі Выбарчы Камітэт у Вільні» месцыцца пры вуліцы Вострабрамскай у дому № 27.

Вільня, 16.09.1930 г. Старшыня Камітету Я. Баліцкі.

Сэкрэтар Кур'янка Ўл.

Старшыня Я. Баліцкі пражывае — вул. Беліна (?) 40 — 6 у Вільні.

Сэкрэтар Ўл. Кур'янка (пражывае) — вул. Вінтра 15 — 8 (у Вільні).

Скарbnік К. Шаблоўская (пражывае) — вул. Шкаплерная (?) 42 (у Вільні)...

У той жа дзень, 16 верасня, паведамленне, а яно за нумарам 1, было зарэгістравана ў старостве, а вось новае, за нумарам 2, на ту ж тэму паведамленне, але ўжо на польскай мове, зарэгістраванае 11.10.1930 г.; яно сведчыць: ролі размеркаваліся іначай...

«Да Пана Гарадзкога Старасты ў Вільні.

Паведамленне.

Гэтым паведамлем Пану Старасту, што 9.10.1930 года на пашыраным сходзе выбарчыкаў быў рэзарганізаваны перад гэтым заснаваны Беларускі Цэнтральны Сялянска-Работніцкі Выбарчы Камітэт на Беларускі Цэнтральны Работніцка-Сялянскі Выбарчы Камітэт «Змаганье».

У склад Камітета ўваішлі:

старшыня — Браніслаў Тарашкевіч, сакратар — Ян Грэцкі, скарbnік — Мікалай Верамей.

Камітэт знаходзіцца на вуліцы

Вострабрамской № 27.

Ліхадзей

Нарабіў чорных спраў ліхадзей —
Гнеў людскі на яго так і пеніца.
Катавалі, стралялі людзей
Дурасліўцы з марскістаў і леніцаў.

Кат-згубіцель адказу не нёс
Пры мундзіры, пагонах, пасведчанні,
А нарада-гаротніка лёс
Прыніжаўся да лёсу авечага.

Смакавалі бязвіную кроў,
Як фашысты — Вялікай Айчыннаю...
І, падумайце, столькі гадоў
Усхалялі сумленне партыйнае!

Сусвет мае мудрага творцу

Зямля паміж іншых далёкіх планет
Падобна пагашанай зорцы.
Вялікі, дзівосны і вечны Сусвет
Свайго мае мудрага Творцу.

Што нельга жніву быць раней,
Чым сяўбе, —
Усім зразумела і звыкла.
Мы ведаєм добра: само па сабе
Нічога на свеце не ўзнікла.

Усе мы памалу адзін за адным
Адыдзэм у прышласць навекі.
Сваё нас чакае ў жыцці незядным.
Жыццё ж на Зямлі — як праверка...

Незразумелая задача

Не раз вастрыў я каменем касу,
Не раз трапляў касою на камені.
Калі мянэ даймае горкі сум,
Прыгадваю шчаслівя здарэнні.

На пальцах можна ўсіх іх палічыць.
Прыносіў трапяткое тое шчасце
Не зорны докладж, што пырскае ўначы,
А просты мімалётны момант часу.

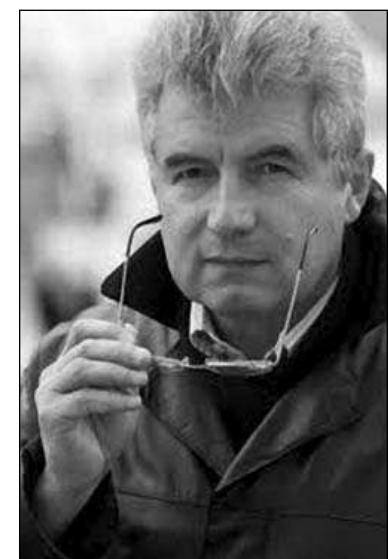
Але, прызнаца шчыра, дык часцей
Прыносіў горкы момант гэткі самы.
Шчымлівы бол
няспраўдзеных надзеяў
Нярэдка пакідаў на сэрыцы плямы.

Ці пагаджайся з гэтym, ці пярэ,
Жыццё — незразумелая задача.
Здарaeца, адна і тая ж рэч
Удачы нам прыносіць і няўдачы.

* * *

Зацвілі пад майскім сонцам вішні.
То дажджлівы ранак, то сухі.
Для людзей стараеца Ўсявишні —
Надта не зважае на грахі.

Вечна насы ўлічвае патрэбы,
Сцеражэ ад кайстры і турмы.
Праз дабро і шчодрасць, што ад Неба,
Робімся дабрэйшымі і мы.

Леанід ДРАНЬКО-МАЙСЮК

сум, якія выяўлены ў яе мужа пры затрыманні ў Тчэве, а рэшта забіраеца ў бюджет, бо суд не палічыў, што гэтыя грошы сумленна заробленыя.

Празрысты намёк на тое, каб нікто з сям'і аўтара «Беларускай граматыкі для школы» не прэтэндаваў на астачу камінтэрнаўскай гатоўкі...

А вось і данясенне пра затрыманне ў Тчэве.

27 лютага 1931 г. камісар паліцыі Люцыян Галчынскі далажыў у праукратуру пры Варшаўскім акруговым судзе віц-пракурору па шпіёнскіх і палітычных спраўах: «б лютага 1931 г. у цягніку № 118 «Гданьск — Мальборк», які прыбывае ў Тчэў у 21 г. 32 хв., падчас пра

веркі ў пасажыраў дакументаў кіраўнік Памежнага камісарыята дзяржаўнай паліцыі ў Тчэве падкамісар Скальскі ўстанавіў па фатаграфіі на адным з пашпартоў, што асоба, якая мае замежны чэхаславацкі пашпарт № 758 на імя Уладзіслава Паўлюка (?), грамадзяніна Чэхаславакіі, — гэта збеглы ў другой палове мінулага года з Польшчы ў Гданьск былы пасол Сейма Польскай Рэспублікі Браніслаў Тарашкевіч...

Зайважу: у далейшых данясеннях падробленае прозвішча «Паўлюк» падаеца як «Паўлік»!

ПОСТАЦІ

УВІЛЬНІ І БОЛЬШ НІДЗЕ

◀ Працяг.

Пачатак на стар. 7 (15).

Паводле камісара Галчынскага, у купе (а Тарашкевіч ехаў адзін!) было знайдзена шмат літаратурны, змест якой звязваў беларускі рух з III-м інтэрнацыяналам (Камінтарнам); затрыманы прызнаў, што ў 1930 г. па выхадзе з турмы напісаў дэкларацыю, якую разаслаў дзеячам беларускага руху, а таксама надрукаваў яе ў «Звяздзе» і «Новым Пшэглендзе» і ў гэтай дэкларацыі выказаў свае выразныя адносіны да польскай дзяржавы...

Сваё данясенне камісар завяршыў паведамленнем, згодна з якім 10.02.1931 г. акруговы следчы суддзя Уладзіслаў Хмелляж пастанавіў: затрыманага Тарашкевіча (Уладзіслава Паўляка), сына Адама і Алены, народжанага ў 1892 г. у Мажолішках Віленскага павета, рымска-каталіка, жанатага, які апошнім часам жыў у Сопаце на вуліцы Швэдэнхофштрас 12, і які падазраецца па артыкуле 102 частка 1 крымінальнага кодэкса (пашырэнне рэвалюцыйнай пропаганды) — даставіць у варшаўскую турму, што на вуліцы Дзельная 24/26, у распараджэнне таго ж суддзі...

А яшчэ камісар Галчынскі адзначаў: Тарашкевіч у 1920 г. арыштоўваўся за камуністычную дзеянасць і ў дачыненні да яго ў Вільні вялося следства...

А яшчэ камісар пісаў пра вядомікі грошы: у час арышту пры Тарашкевічу было 1792 доляры, 1790 злотых, 939 нямецкіх марак, 3 гульдэны і 59 пфенігаў.

Банкноты і манеты, вядома ж, былі ўзяты на ўлік — з кожнай (!) банкноты старанна перапісалі нумары.

Суддзя Я. Булгак вызначыў колькасць і якасць грошай, і 21 сакавіка 1931 г. склаў у Вільні на чатырох старонках пратакол агляду з такой высновай: даследаваныя прадметы маюць для судовай справы істотнае значэнне, іх трба далучыць да справы ў якасці речавых доказаў...

Цікавы рукапісны тэкст Я. Булгака пачынаецца з апісання дзвюх 50-ці доляравых банкнотаў ЗША пад нумарамі O1267378 і O1027873, далей ідзе падрабязная абмалёўка марак, злотых і нямецкіх манет, а завяршаецца рукапіс апісаннем металічных галандскіх грошай — адной сребнай паўгульдэнавай манеты, адной нікелевай пяціфенігавай і чатырох медных аднапенігавых манет...

У пратаколе адзначана: у Тарашкевіча знайдзена яшчэ й распіска на нейкія 10 злотых, атрыманых з дэпасіту.

Словам, была ўлічана любая драбніца...

Каб уявіць вартасць канфіскаванага багацця, нагадаю тадышнія цэны: за гадавое навучанне ў гімназіі плацілі 600–700 злотых, гектар зямлі каштаваў 500 злотых, карова — 250–300 злотых, аперація на апендыцит — 150–200 злотых, конь — 100 злотых...

За адныя толькі злотыя, з якімі ў Тчэў прыехаў Тарашкевіч, можна было прыдбаць добры табун коней!

Браніслаў Тарашкевіч

Улада, вядома, чакала паясненняў, і ён тлумачыў следчаму: такая ладная гатоўка падрыхтавана на тое, каб у Берліне заняцца выдавецкімі справамі і каб выдаць там свой пераклад «Іліады».

Разумнае тлумачэнне.

Улада верыла і не верыла, ведаючы адно: Тарашкевіч заўсёды распараўджаўся значнымі сумамі.

Вось паказанні старшага пішадоўніка следчай службы Яна Крулікоўскага, які сачыў за Тарашкевічам з 1924 года.

12 траўня 1931 г. у Вільні ўсёй жа суддзя Язэп Булгак дазнаўся ад Крулікоўскага, як ад сведкі, што, напрыклад, Мікалай Верамей атрымаў ад Тарашкевіча на выбарчыя справы 33440 злотых; актывіст ТБШ Юры Муха першы раз з «фонду» Тарашкевіча ўзяў 200 доляраў і 500 злотых, а другі раз — 13000 злотых; рэдактар

— за «Сінтаксіс беларускай мовы»; 300 доляраў вярнуў інжынер з Коўні Клаўдый Дуж-Душэўскі, якому пазычыў іх яшчэ ў студэнтстве; 500 доляраў аддаў надзеіны чалавек, які назаўтра па арышце лідара БСРГ (па Тарашкевіча «прышлі», як вядома, 14 студзеня 1927 г.) нейкім цудам паспей забраць гэтыя грошы з яго варшаўскай кватэры № 14, што ў доме 8 на вуліцы Новасенатарскай, перад самым правядзеннем вобыску...

Магчыма, пан Грэла паверыў у ганарары за граматыку і сінтаксіс, а таксама ж у сумленнасць не названага, але надзеінага (!) чалавека, існаванне якога мог па-

Шкада грошай. Яны гінулі ў палітычным пяску, шырокай ручайнай сплывали ў паліцэйскую касу, у бюджет Польскай Рэспублікі

варшаўскага часопіса «Рух» Уладзімір Павелкевіч займеў 3500 злотых, а за друкаванне выбарчых нумаркоў — 1100 злотых...

Шкада грошай.

Яны гінулі ў палітычным пяску, шырокай ручайнай сплывали ў паліцэйскую касу, у бюджет Польскай Рэспублікі.

Лепей было б, каб разумная рука накіравала іх на заснаванне беларускага ўніверсітэта, які мог бы дзеяніцаць у той жа Празе ці, скажам, у Стакгольме!

9 лютага 1931 г. старшы пішадоўнік следчай службы Уладзіслаў Грэла дапытаў Тарашкевіча ў Варшаве і склаў на 3,5 старонках запіску, з якой можна даведацца, што гульдэны, доляры і нямецкія маркі — уласнасць арыштаванага, а злотыя — узносы, прызначаныя для беларускага фонду ў Берліне.

цвердзіць Радаслаў Астроўскі.

У запісцы адзначана, што гісторыю вяртання 500 доляраў са сваёй варшаўскай кватэры Тарашкевіч расказваў Астроўскаму ў часе іхняга турэмнага побыту.

Але ці паверыў пан Грэла ў тое, што некалі ў Пецярбурзе студэнт Тарашкевіч пазычыў студэнту Дуж-Душэўскаму 300 доляраў?

Ці мелі наогул студэнты, няхай сабе ў царскія, такія грошы?

Анатоль Сідарэвіч сказаў на гэта проста:

— Тут Браніслаў Адамавіч прыдумаў не вельмі ўдала!

А мне здаецца: ён разлічваў на тое, што інжынера Дуж-Душэўскага не спытаюць, бо ён жа ў Літве...

А яшчэ з Грэлавай запіску можна даведацца, што на часопіс, які меўся выходзіць у Берліне, знаёмая Тарашкевіча Кульчицкая атрымала ад эміграцыі каля

150 нямецкіх марак, а сам ён у студзені 1931 г. у тым жа Берліне ад эмігрантаў і беларуска-вызваленча-народнага фонду займеў 300 нямецкіх марак на выданне беларускай газеты, а таксама ж яшчэ былі атрыманыя сродкі на выбары, на дапамогу вязням і зноў жа на выдавецкую дзеянасць.

Лінія абароны Тарашкевіча была простая: увесь час ён даводзіў следству пра свае контакты з беларусамі на эміграцыі — з навучэнцамі, студэнтамі і рабочымі, якія вучацца і працуаць у Нямеччыне, Чэхаславакіі, Францыі, Амерыцы — гэта, маўляў, яны даюць гроши на беларускую культурніцкую (!) справу.

Нядайні лідар БСРГ нібыта казаў: я займаюся асветніцкай дзеянасцю і нічым больш!

Пра грошы, якія ішлі з Менска, вядома ж, маўчаў — умовы палітычнага існавання прымушалі маскіраваць камуністычныя крыніцы фінансавання сваёй небяспечнай работы...

Шчыра кажучы, здзіўляюць не так гэтыя сумы, як тое, што палітык вёз з сабою цэлы архіў (сапраўдны скarb для палітыкі!) — рэфераты, пракламацыі, спраўдзаныя, шматлікія запісы пра выбары, пракамуністычныя лекцыі, фінансавыя ведамасці, лісты з Парыжы і Берлінам (там было бюро КПЗБ), 90 пустых, але заадрасаваных (!) канвертаў (збіраўся дарасылаць заяву-тлумачэнне пра сваё датэрміновае звольненне з турмы ў Грудзёндзу 28.04.1930 г.); урэшце меў пры сабе картатэку на 537 старонак з прозвішчамі і адрасамі падпісчыкаў...

Адресы былі занатаваныя ў на васьмі асобных старонках...

А яшчэ вёз доўгія спісы — напрыклад, на 16 машынапісных старонках спіс чальцоў Таварыства Беларускай Школы (ТБШ) з гродзенскага, маладзечанскага, ашмянскага, баранавіцкага, браслаўскага, беластоцкага і брэсцкага паветаў, а таксама ж спісы чальцоў ТБШ з асобных гмін; спіс студэнтаў з азначэннем іх спецыялізацыі і партыйнасці; спіс і адрасы выключаных за прыналежнасць да камсамола вучняў...

Адресаў было шмат.

Вядома, палітыя чыталася і ў асобных чатырых старонках, спіс чальцоў Таварыства Беларускай Школы (ТБШ) з гродзенскага, маладзечанскага, ашмянскага, баранавіцкага, браслаўскага, беластоцкага і брэсцкага паветаў, а таксама ж спісы чальцоў ТБШ з асобных гмін; спіс студэнтаў з азначэннем іх спецыялізацыі і партыйнасці; спіс і адрасы выключаных за прыналежнасць да камсамола вучняў...

Але найбольш старанна, трэба думаць, следчыя гартали блакнот у чорнай скураной вокладцы з рознымі нататкамі па-беларуску і па-польску; з рознымі імёнамі, кароткімі характарыстыкамі і зноў жа адрасамі, найперш варшаўскімі:

1. Марыя Глесманова, вуліца Паркавая 39, кв. 16 (гандлярка).

2. Казімір Таран, вуліца Грушэцкая 39, пакой 414, інтэрнат (студэнт 2 курса ўніверсітэта, слухач агранамічнага факультэта

та, каталік, скончыў беларускую гімназію ў Дзвінску, грамадзянін Латві... «Вясковы хлопец. Жыве сціпла...»)

3. Уладзімір Павелкевіч, вуліца Бельведэрская 48 (редактар часопіса «Наш Рух», адміністратор газеты «На варце»).

4. Ян Піаварчык, вуліца Зэмбкоўская 45.

5. Міхал Шэўко (скончыў беларускую гімназію ў Навагрудку, былы камсамолец; 2 курс... «Мае арганізатарскія здольнасці. Вельмі добра працаўваў у ТБШ... Найлепши...»)

6. Уладзімір Тамашык (скончыў школу і беларускую семінарыю, з Вільні падехаў у Прагу; меў 4 гады турмы па 102 артыкуле /рэвалюцыйная пропаганда.—Л. Д.-М./)

7. Якуб Тарасевіч (скончыў беларускую гімназію ў Навагрудку, былы камсамолец, 2 год вывучае ветэрынарыю).

8. Пратасевіч (скончыў беларускую гімназію ў Навагрудку, былы камсамолец, студэнт універсітэта, 2 год вывучае хімію).

9. «Казік» (скончыў беларускую гімназію ў Дзвінску, грамадзянін Латві... «Уражанне, здаецца, добрае...»)

Палітыя наведалася да М. Глесманавай — кабета часта езділа ў Гданьск, прадавала ў мясцовыя рэстараны прадукты і курэй з кашкамі.

Праўда, вобыск у яе дому нічога не даў, і гандлярка заяўвала, што пра Тарашкевіча нават не чула і камуністычную літаратуру з Гданьска не прывозіла.

Пэўна ж, 42-гадовая пані Глесманава была авантурысткай: 20 кастрычніка 1926 г. яе арыштавалі ў Гурнічай Дэмброве за тое, што пусціла ў абарот фальшивую манету; за гэта сядзела ў турме на вуліцы Дзельнай да 5 кастрычніка 1929 г., а 1 сакавіка 1930 г. здала пакой для працаўнікоў беларускай газеты «На варце».

Паводле следчага пратакола, газету спачатку рэдагаваў Спіянан Дзядовіч, а тады ўжо рэдакцыйнікі кіраваў У. Павелкевіч.

М. Глесманава расказала, што аднойчы па пошце з Вільні рэдакцыя атрымала 300 злотых, што ў рэдакцыю часта заходзілі беларускія студэнты, у тым ліку і К. Таран; яна чула пра паслоў-дэпутатаў Дварчаніна, Грэцкага, Крынчыка і Гаўрыліка, аднак жа наогул пра што ішлі размовы ў рэдакцыі не магла зразумець, бо не ведае беларускай мовы...

<p

Гроши атрымлівае ад бацькоў з Латвіі, а яшчэ штомесяц мае 75 злотых ад пана Галуўкі з усходніяга аддзела міністэрства замежных спраў.

Адзначу: стыпенду Галуўкі атрымлівалі таксама Тарасевіч, Пратасевіч і Шэўко, і менавіта пан Галуўка фінансава паспрыяў, каб у Варшаўскім універсітэце 1 лютага 1931 г. паўстаў гуртак беларускіх студэнтаў (у гуртку увайшло 20 чальцоў)...

Казімір Таран прызнаўся, што заходзіў у дом, які на вуліцы Паркавай 39, кв. 16, але толькі для таго, каб пазнаміцца з дзячатамі, якія жылі ў пані Глесмановай...

Як бачна, паліцэйская чыноўнікі мала пажывіліся ад Казіміра Тарана, а з Уладзімірам Павелкевічам ім наогул не удалося спакацца.

Апошнім часам Павелкевіч пражывав у на Бельведэрской 48, а на Паркавай 48, але 12 снежня 1930 г. выпісаўся адтуль і выехаў невядома куды.

Ці праверылі адрес: Зэмбкоўская 45 (жытло Яна Піаварчыка) — у пратаколе не адзначана, але адзначана іншае: паліцыя не ўстановіла адресы Шэўко, Тамашыка, Тарасевіча, Пратасевіча і, напеўна ж, і «Казіка» таксама.

Усё, здаецца, для ўсіх складвалася няблага, і ў сваіх паказаннях Тарашкевіч быў даволі асцярожны.

Пра таго ж Павелкевіча гаварыў зусім скрупа і прыкладна так: знаёмыя нейкі час было завочным, а наогул жа сустракаліся яны разы два; раіў Павелкевічу стрымана пісаць у часопісе «Наш Рух»; падтрымліваў рэдакцыю грашыма; абгаворваў магчымасць выдання часопіса «Беларускі Гаспадар», прысвечанага эканамічным, сельскагаспадарчым і культурным праблемам, але справа далей за гаворку не пасунулася, бо Павелкевіч раптам пакінуў грамадска-палітычную працу...

Відаць па ўсім, гэты Павелкевіч быў не зусім шараговым дзеячом, Тарашкевіч разлічваў на яго і ў сваіх нататках згадваў часта:

«...Газета Павел.(кевіч). Праз Мушки 21.10.(19)30 — 2000 зл.(отых). З забраных пры сваім прыездзе 1000 зл. з 3000 зл.

Прыйшлі падлік: Павелк.(кевіч). 1. Кватэра — 100; 2. Заробак Пав.(елкевіча) — 300; 3. Дагаворная стаўка 2 тыд.(ні) — 200; 4. Зіц-рэдактар — 50 зл., за нумар — 100 зл.; 5. Памочнік — 150 зл.; 6. Замежная экспедыцыя маркамі — 25-50; 7. Дробязь — 50; 8. Нумар разам з экспедыцыяй — 700-1400-2350 зл. На 10 (?) да гэтага часу трэба 1225, засталося 750, трэба 475.

Беларускі гаспадар. Фактычны рэдактар Павелкевіч. Эканоміка, гаспадарка, трохі літаратуры, вершы, хроніка. У Вільні. Прыблізны падлік. Наклад 1000 паасонікаў. 1. Кватэра — 100; 2. Укладанне двух аркушаў — 250; 3. Вокладка — 20; 4. Пераплётчык — 30; 5. Папера — 30. Экспедыцыя, маркі — 100. Адказны рэдактар — 100, фактычны рэдактар — 250-880...

Грошай Павелкевічу Тарашкевіч не шкадаваў.

На іншых старонках свайго славутага ў чорнай скрубанай вокладцы блакнота пакідаў такія выразныя запісы: «... У Варшаве Павелкевіч надрукаваў № 8 — 250000; № 3 — 250000. Праз салдат распаўсюдзіў у Беластоцкім

вяяводстве (гаворка пра выбарчыя нумары. — Л. Д.-М.)... Павелкевіч 4.11. — 10000; Павелкевіч 20.11. — 10000... Трэба гроши для Павелкевіча на газеты і харчы (падкрэслена. — Л. Д.-М.)...

Гроши трэ былі, вядома, не толькі Павелкевічу, — і Тарашкевіч не шкадаваў іх нікому.

Ён выступаў як бухгалтар, як фундатар, як мецэнат, падрабязна занатоўваючы кожную дачу, кожную рату:

«... Памяняў 22.10.(19)30 2000 зл. (на) 223 даляры. Даў на дарогу 1. Бурсевічу 100 дал.(яраў); 2. Сымону 70 дал.(яраў); 3. Пятру 20 дал.(яраў); Бакачу 24.12.(19)30 — 2440...»

Праясню для сябе, аб кім гэтым разам паклапаціўся Тарашкевіч.

Бурсевіч — гэта, відавочна, Максім Бурсевіч (кіраўнік Цэнтральнага Сакратарыята БСРГ); Сымон — думаю, што гэта С. Рак-Міхайлоўскі; Пятру — магчыма, Пятру Мятла...

Апошні ж у спісе — гэта, мусіць, той Бакач, за якога ў 1938 г. прасіў у чэхаславацкага кіраўніцтва Васіль Захарка, калі хацеў, каб менавіта П. Бакач стаў загадчыкам Беларускага Загранічнага Архіва ў Празе...

А вось новы запіс:

«...Прасілі трохі грошай. Я паслаў прыблізна 6000 злотых...»

І такіх сведчанняў шмат.

Вышыя я казаў, што гроши гінулі ў палітычным пяску, шырокай ручайнай сплывали ў паліцэйскую касу...

І гэта так.

Аднак жа часта яны йшлі і на вельмі патрэбную дапамогу сем'ям арыштаваных. Толькі адзін прыклад.

У жніўні 1930 г. былі кінуты ў вязніцу дэпутаты сейма Язэп Гаўрылік і Флягонт Валынец, а праз два месяцы ў кастрывчынку ў турме апынуўся ў знакаміты Рыгор Шырма.

Жонкам пацярпелых Тарашкевіч тут жа зрабіў наступныя выплаты:

«... Гаўрылік — кастр.(ычнік) 300 зл., ліст.(апад) 300 зл.

Шырмова — кастр.(ычнік) 300 зл., ліст.(апад) 300 зл. ...»

У гэтым спісе былі таксама іншыя жанчыны, чые мужы сталі арыштаванымі, таму агульная сума, якую Тарашкевіч выплаціў, склада 1360 злотых...

Дык вось, у сваіх паказаннях ён быў асцярожны — пра ган-

длярку Глесманову, студэнтаў Піаварчыка, Тарана, Шэўко, Тамашыка, Тарасевіча, Пратасевіча і «Казіка» заявіў: гэтых людзей не знаю і не ведаў, і толькі збіраўся з імі пазнаміцца, а запісы пра іх зрабіў з чужых вуснаў...

Уведзена ў пратакол і такая ягоная характэрная фраза: «Знаемых жыдоў у часе свайго побыту ў Гданьску і Сопаце не сустракаў...»

Не хацеў тапіць людзей!

І ўсё рабіў, каб даказаць: ТБШ — арганізацыя культурніцкая, а не палітычная, і ён, палітык, у яе работе не ўдзельнічаў (гэта спрабаваў адвесці ад Таварыства Беларускай Школы пагрозу закрыцця).

І ўсё ж, і ўсё ж...

Чаму ён — волытны канспіратар (вольны мысля! рышар чырвонай ружы!) паступіў так легкадумна?

Можна сказаць, даставіў у руки паліцыі воз дакументаў, адна спецыфікацыя якіх склада ажно 77 пунктаў!

Ён вёз тэксты, змест якіх і малапісъменнаму паліцыянту праясняўся ж адразу, бо меў выяўнае «антыпанштво» (антыдзяржавнае) гучанне: «...Грамаду народ разумеў як падрыхтоўку да паўстання... Няхай жыве рабоча-сялянскі ўрад!.. Папулярызацыя поспехаў сацыялістычнага будаўніцтва ў СССР, увага на добраахвотную калектывізацію, машинізацыю і механизацию гаспадаркі...» і г.д.

Ці не стаўся палітык ахвярай правакаці, скажам, таго ж Камінэрна — выкананчай структуры АДПУ?

Аляксандра Бергман у книзе «Слова пра Браніслава Тарашкевіча» пісала: «Мяркуючы па судовых актах, арышт быў старанна падрыхтаваны. 5 лютага 1931 года Тарашкевіч павінен быў ляцець на самалёце з Гданьска ў Берлін. Калі ж прыехаў у аэропорт, то выявілася, што самалёт, на які меў куплены квіток, вылецеў на паўгадзіны раней. Тады купіў квіток на наступны самалёт. Праз нейкі час яму сказаў, што другі самалёт не паляіцца, вярнулі гроши і паравалі ехань цягніком. Паколькі меў устаноўлены тэрмін прыездзу ў Берлін, сеў у цягнік. У купэ быў адзін, таму замкнуўся. У Тэльве ў купэ ўламаўся камісар паліцыі Тадэвуш Скальскі. Пакуль камісар тузаўся з дзяўчынам, Тарашкевіч паспешне здзішчыўся адрасы...».

Справа з пашпартам набыла дыпламатычны розгалас.

Суддзя Я. Булгак звярнуўся ў чэхаславацкое пасольства ў Варшаве з адпаведным запытаннем, і 28 верасня 1931 г. атрымаў адказ:

«Консульскі Аддзел Чэхаславацкага Пасольства ў Варшаве мае гонар прасіць Вашай ласкі зрабіць і даслаць фатаграфіі вышэйназванага падробленага чэхаславацкага пашпартта для рэквізыцыйных спраў у Варшаве, Новы З'язд № 1. Аб гэтым ужо прасілі Пана Следчага Суддзю ў пісьме 9562/31 ад 28 верасня г.г., і маем надзею разам з фотаздымкамі атрымаць і судовыя пратаколы крыміналай справы, заведзенай на Браніслава Тарашкевіча.

За акцівную прыязнасць Консульскі Аддзел загадзя ўдзячны Пану Суддзі...».

На дакументе дзве паметкі, адну з якіх (чорным алоўкам) лёгка расчытаць: «Атрымана 19.10.31 г. Я.Б. (Язэп Булгак. — Л. Д.-М.)».

І што, пасля гэтага спадар суддзя, сарамліва ўздыхнуўши, засёў за сваё пасланне?!

І блізка таго не было!

Пачакаўшы 19 дзён, злістапада

ФРАГМЕНТЫ

ўсё падкрэслена. — Л. Д.-М.), а на імя — Валеры Хулзелавай, памочніцы ў гаспадарцы; В. Хулзелава нарадзілася 23.09.1909 г. у Страйкове, пав.(ет) Усці н./Л., дзе ўжыве; яе пашпарт прыгодны для падзядзякі і Нямеччыну да 19.06.1932 г.

З прычыны падробкі чэхаславацкага пашпартта Консульскі Аддзел Чэхаславацкага Пасольства просіць Вашай ласкі зрабіць і спешна выслаць фатаграфіі пашпартта, а перш за ёсць — зняць вокладку з абодвух бакоў і 1, 2, 3, 4 і 5 старонкі, а таксама ўкладышы з савецкай візай, выдадзены 1.09.1930 г. Генеральным Консульствам СССР у Гданьску.

З апошнім часам Павелкевіч не прыходзіў на дакументы пасольства Консульскі Аддзел Чэхаславацкага Пасольства пра вінікі следства ў справе падробкі чэхаславацкага пашпартта, знойдзенага ў Браніслава Тарашкевіча.

За Вашу ласку Консульскі Аддзел Пасольства дзякую наперад...».

Пісьмо гэта (1/2 старонкі машинальнай пісамніцы) прыйшло за нумарам 9562/31, і заместа пасла яго падпісала нейкая чыноўная душа.

На дакументе, да слова сказаць, ёсць пасольская пячатка, аднак жа ніякай рукапіснай адзнакі па-польску — нібыта яго ўнікальныя пісамніцы.

Мінula больш за два тыдні.

І што, пасольства атрымала адказ?

Не, ні радка не атрымала, таму 15 кастрычніка тая ж старанная чыноўная душа за нумарам 10.014/31 і пад дэвізом: «Уладзіслаў Паўлік — падробка час. (чэхаславацкага. — Л. Д.-М.) пашпартта» зноў напісала вяльможнаму пану Я. Булгаку ў Вільню: «Консульскі Аддзел Пасольства Чэхаславацкай Рэспублікі ў Варшаве мае гонар прасіць Вашай ласкі зрабіць і даслаць фатаграфіі вышэйназванага падробленага чэхаславацкага пашпартта для рэквізыцыйных спраў у Варшаве, Новы З'язд № 1. Аб гэтым ужо прасілі Пана Следчага Суддзю ў пісьме 9562/31 ад 28 верасня г.г., і маем надзею разам з фотаздымкамі атрымаць і судовыя пратаколы крыміналай справы, заведзенай на Браніслава Тарашкевіча.

Следчаму Грэлу Тарашкевічу даў такое тлумачэнне: за 100 даляраў дастаў ліпуну на імя Уладзіслава Паўліка, віз ў «дакументе» несапраўдная, а фотаздымак яго; асобу ж, якая пасрэднічала ў вырабленні фальшыўкі, называць не можна... Дарэчы пра пашпарт.

Следчаму Грэлу Тарашкевічу даў такое тлумачэнне: за 10

► АПАВЯДАННЕ

ЦЯЖКАСЦІ РАЗУМЕННЯ

Сяргей КАЛЕНДА

Раніца суботы. Якаў, як звычайна ў выходныя, збіраўся на лецішча, якое ён набыў год таму разам з новай Аўдзі Аб, хоць на той момант у яго яшчэ не было пасведчання кіроўцы. Набыў ён усё гэта адразу, бо хваляваўся за тое, каб не растраціліся гроши пасля продажу двухпакаёўкі, якая засталася пасля бабулі.

Якаў узяў з сабою кошык для грыбоў і спінінг, жонка адмовілася з ім ехаць, бо была стомленая ягоным замрочным настроем, калі ён сядзеў за стырном.

Якаў кіруе машынай толькі трэці месец, але і да гэтага часу не надта добра прызычылаўся да шашы і, нават калі шмат разоў ездіў адным і тым жа шляхам, усё роўна не мог добра арыентавацца ў прасторы, таму, як толькі ён трапляў у салон аўто, становіўся маўклівым, звышсур'ённым і пільным, бровы насоўваліся на нос, і жонцы ён толькі даваў розныя загады і прамаўляў іх так, быццам ненавідзеў яе альбо ў наступны момант мог забіць.

— Паглядзі ў правы бок, там няма машын? — Цадзіў ён скроў

зубы на скрыжаванні, і гэта часта былі ягоныя першыя і апошнія слова за ўесь час паездкі. — Будзь уважлівай! — Хрыпей! Якаў, звяртаючыся хутчэй да самога сябе.

Зразумела, што ніякай гутаркі пра радыё альбо нейкую музыку нават не вялося. Трохгадзінная паездка разам з Якам былі пакутаю, знікала ўсялякае жаданне бавіцца выходныя на лецішчы. Таму аднойчы жонка раптоўна захварэла і выправіла мужа аднаго, няхай прывязе грыбоў і рыбы, яна чаго смачнага згатуе.

Якаў завёў машыну, кінуў на суседнія месца спінінг, запілени ў футарал, паставіў кошык і паклаў калі яго свой улюблёны паліяўнічы нож. Наступіў час канцэнтрацыі, унутранай барацьбы паміж хваляваннем і панікай. Якаву цяжка давалася гэта, але што паробіш, ён кожным разам спадзяваўся, што прывыкне да стырна, але гэта ніяк не адбываўся.

Васіль выправіўся да сваіх бацькоў а дзязвятай раніцы і меў спадзяванне аўтаспынам дабраца да іх у абед. Нельга сказаць, каб ён надта радаваўся перспектыве бавіцца выходныя ў вёсцы, але яму было неабходна пазычыць колькі гроши.

Ён доўга ішоў уздоўж дарогі, выстаўляючы вялікі палец машынам, але чамусыці ніхто не спыняўся. Вось праляцеў бус з вялікай сям'ёй, і сабака на заднім месцы высунуў яму язык. Сонца вісела высока, і спякота паступова навісала над плячыма. Вось праляцелі адразу тры дальнабойнікі, жэстамі паказваючы яму, што будуць хутка зварочваць у правы бок. Васіль ішоў і няспынна выцягваў вялікі палец альбо рукою паказваў, што яму трэба ехаць прама. Прамінула яшчэ колькі дзясяткаў машын са шчаслівымі сем'ямі і сяброўскімі

кампаніямі. Гэтая дарога доўгія кіламетры ішла ўздоўж новых лецішчаў, якія пачыналі толькі забудоўвашца і мелі сваімі гаспадарамі маладыя сем'і з дзеўчынкамі, якія неўзабаве праз колькі год мусілі пачаць самастойную вазіць у свае «катэджы» дзяўчынам, сяброў і алкаголь.

Раптам на ўзбочыне спынілася Аўдзі Аб, прычым цяжка было сказаць, дзеля чаго спынілася, бо ад Васіля яна была на даволі далёкай адлегласці, і замест таго, каб пад'ехаць бліжэй альбо канчаткова знерухомець, машына была заведзенай і павольна рухалася наперад, быццам кіроўца вагаўся паміж tym, каб спыніць машыну і падабраць папутчыка, альбо з'ехаць. Васіль вырашыў падбегчы да аўто, можа, яму пашчасціц...

— Добры дзень, падкінече ў... — Так падкіну, але давай хутчэй сядай назад, бо я не хачу, каб машына заглохла, нешта сёняня надта доўга заводзілася! — Гучна прамовіў Якаў, і правава павека сутаргава дрыгнула.

Дзверы зачыніліся, Васіль уладкаваўся на заднім месцы, заўважыўшы, што машына амаль новая і не магла праста так кепска заводзіцца, і ўжо ў салоне ён прыкметніц, што на пярэднія сядзенне быў пакладзены нейкія речы і нешта падобнае да вялікага нажа ў похвах.

— Файнае сёняня надвор'е, — вырашыў распачаць гутарку Васіль. — ...Я кажу, надвор'е — цудоўнае.

Але адказу ізноў не было.

Васіль, вырашыўшы, што кіроўца не надта ахвочы да гутаркі, вырашыў сачыць за краявідам. Пейзаж не мяніўся — дрэвы, палі і хаткі. Васіль засумаваў і адваёўся зноў распачаць гутарку.

— У вас, я гляджу, машына амаль як новая.

Якаў нічога не адказаў, ён мочна сісцікі стырно і вялікімі пальцамі сутаргава барабаніў па скуранных пакрыцці. Васіль прыкметніц гэта і занепакоіўся, магчыма, кіроўца маўчаў, бо ў яго нешта там здарылася, мо што

з сям'ёй, а ён тут са сваімі глупствамі пра надвор'е і машыну, таму ён вырашыў запытацца.

— У вас, выпадкова, нічога не здарылася?

Раптам кіроўца нярвова загаманіў.

Шаноўны чалавек, вы што, не бачыце, што я кірую аўтамабілем?! Я быў бы ўдзячны, калі бы вы пакінулі мяне ў спакоі, я ўжо сумняюся ў правільнасці таго, што спыніўся, каб вас падвезці. Будзьце ціхамірнымі, і ў вас, і ў мяне ўсё будзе добра!!! — У голасе Якава чулася занепакоенасць і адначасова нейкай пагроза, і Васіль стала вусцішна.

Дарога хутка знікала пад калёсамі, і раптам машына скінула свою хуткасць і звярнула з аўтострады ў правы бок, на сельскую шашу.

— Прабачце, але гэта не ў мой бок! — захваляўся Васіль.

— Не хвалойцеся, так карацей, — суха прамовіў Якаў.

За акном замест самотных дрэў быў лес, дах машыны час ад часу з шапаценнем краналі галінкі, пад колы трапляліся камяні, шаша ператваралася ў каляні... Васіль занепакоіўся, калі зноў заўважыў, што на пярэдніх месцы, калі кіроўцы, ляжыць нож у похвах. Ён зірнуў на Якава: той, не звяртаючы на яго ўвагі, працягваў сачыць за дарогай, час ад часу ягоныя вены на шыі набухалі і зікалі, а рукі сутаргава трымаліся за стырно, якое выслізгвала з іх.

Якаў сапраўды падаваўся кіроўшчынам, вар'ятам, і Васіль пачаў наганяць на сябе жах разваражаннямі пра тое, што страшненне можа з ім здарыцца, калі кіроўца — які-небудзь забойца.

Васіль пралічыў, што кіроўца не надта вялікі. Калі што, у яго будзе час і моца, каб пазмагацца за жыццё. Але што будзе, калі кіроўца апантана скопіць нож, і лязо на ўсю даўжыню паспее ўвайсці ў ягоныя страйнік альбо сэрца, тады ён не зможа сябе абараніц! З яго нават ніякіх грошей не возьмеш! Ён бедны. Толькі вонратка ды мабільнік у

яго ніштаватыя, і тое дзякуючы гаспадарлівым бацькам.

Бацькі! Любімая бацькі! Родны дом раптоўна падаўся надта жаданым!

З кожным новым пераадоленным метрам Васіль адчуваў, як у салоне аўтамабіля хмарамі вісіць ягоны цяжкі лёс. Ён глядзеў у патыліцу кіроўцы, заламваў пальцы на руках, і з кожнай новай хвілінай жах смерці адольваў ягоную сутнасць.

Далоні пачец, павекі сутаргава трасліся, сэрца апантана грукалася. Васіль быў надта ўражлівым, і цяпер ехаў, адчуваючы сябе ахвярай незнаёмца. Ён моцна хацеў жыць, і паніка адольвала яго мацней і мацней, пакуль ён не пачаў нешта мармытаць сабе пад нос.

«Што будзе далей? Што рабіць?! Як мне так пашчасціла патрапіць у гэтую машыну! Што са мною будзе?! Трэба набрацца мужнасці! Трымаць сябе ў руках!» Як малітушы шаптаў сабе пад нос Васіль, а дарога не мянілася, і толькі з кожным разам яшчэ больш нагадвала нейкую неправільную каляніну, недзе ў гушчары лесу, на мяжы жыцця.

— Што ты кажаш? — Запытаваўся Якаў, пачуўшы, што ззаду аўтаспыншык нешта мармоча. Кіроўца крыху стаміўся, яму цяжка было пераадольваць кілеметры лесу ў мэтах эканоміі літру бензіна, праз колькі метраў мусіў скончыцца гэты шлях, і яны мусіць апнуцца каля поля жытва, і тады Якаў спыніцца ў прыбіральню і на кароткі адпачынак.

— Калі ты пра тое, каб зрабіць прыпынак на колькі хвілін, то толькі пазней, я сам, ведаеш...

Васіль не дачакаўся заканчэння сказу кіроўцы, які неяк надта раптоўна парушыў гадзінную цішыню, быццам пачуў, што ягоны план па забойстве можа не здзейсніцца. Ён, спрабуючы дасцягнуцца да шыі кіроўцы, далонямі патрапіў яму ў вочы і нос і прыціснуў ягоную галаву да падгалоўніка сядушкі. Машыну тузанула, Якаў адпусціў стырно — і працівненне Аўдзі Аб ужо ляцела ў суседнія елкі.

Ала СЯМЁНАВА. У святой краіне выгнання: імпрэсіі, адлюстраванні / Бібліятэка Саюза беларускіх пісьменнікаў «Кнігарня пісьменніка», выпуск 10. — Мінск: «Кнігазбор», 2011. — 488 стр.

У Бібліятэцы Саюза беларускіх пісьменнікаў «Кнігарня пісьменніка» выйшла новая кніга Алы Сямёновны «У святой краіне выгнання».

У кнігу ўвайшлі роздумы пра адухулене верай і думкай існаванне чалавека, пра сэнсавыя рytmy жыцця. Пачуццё і факт, эстэтычна-філософская разважанні і побытавыя замалёўкі, лірычныя споведзі і лёгкая іронія спалучаюцца ў адзінную плынь — спробу спасціжэння Часу і Вечнасці, Гісторыі і Быцця.

Ала (Альбіна) Іванаўна Сямёнова нарадзілася ў 1938 годзе на Камчатцы. У 1944-м з сям'ёй вярнулася ў Беларусь, скончыла школу ў Наваградку (які лічыць сваёй Вялікай Радзімай) і Белдзяржуніверсітэт. Працаўвала ў выдаўніцтвах «Навука і тэхніка», «Мастацкая літаратура», у рэдакцыі часопіса «Нёман». Аўтар кніг літаратурно-крытычных эсэйаў, эсэ і прозы «Гарачы след таленту» (1979), «Слова спараднага лад» (1986), «Святло загадкі» (1995), «Таямніцы пакутны колер» (2004), «Перад геніем лёсу» (2006). Сябра Саюза беларускіх пісьменнікаў з 1982 года.

ВІДАРЫСЫ

ШОПІНГ ПА-БЕЛАРУСКУ

Галіна КАРЖАНЕЎСКАЯ

**Ногі мерзлі неймаверна.
Напярэдадні пацяплема,
мароз адваліўся, і я надзела
у дарогу ўмоўна зімовыя
боты нямецкай вытворчасці.
Той, хто іх прыдумаў, ніколі,
мабыць, не бачыў сапраўднай
зімы. Кабета спераду
зжалілася і падала мне плед.
Пары, што размясцілася па-
суседству, презентавалі ўплы
спальнік, прадбачліва ўзяты
якраз на такі выпадак.**

Калі мы толькі выехалі з Мінска, я перш падумала, што гэтая пара не жанатая. Вельмі ж паважліва размаўляла з ім яна, і вельмі ж тулуўся, гарнуўся да яе ён. Абодвум добра за 60. Мужчына ўладкаўся пасярод нас і адміне быў дэманстратыўна адвернуты — з чаго я зрабіла выснову, што ўсё-такі муж, а не сябра жыцця.

Даверху напакаваны бауламі і пакетамі міні-аўтобус мерна рухаўся ў Мінск, а новая і недаўгавечная чалавечая супольнасць ажыўлена гутарыла: дзялілася уражаннямі аб пакупках і аблікоўвалася палітычна становішча ў краіне. Жанкі так смела і дасціпна выказвалі свае погляды на падзеі, што іх грамадзянская пазіцыя сумневу не выклікала. Бел-чырвона-белы сцяг над вадзіцелем таксама сведчыў пра пэўную ідэйную заангажаванасць. На сцяг паказаў польскі мытнік, тыпу — што гэта? «Усё яны ведаюць», — адкментавалі мае спадарожніцы...

Усе мы выбраўся ў Беласток на так званы шоп-тур. «Мы» — гэта я і згаданая незнаёмая пара (тroe нармальных, як сказаў кіроўца); пяцёра астатніх — вонкічныя чаўночніцы. Прафесія ўзнікла ў 90-ых на глебе дэфіциту і расквітнела зноў, калі ў Польшчы патанелі рэчы і прадукты. Даўно мінуўся час, калі палякі ездзілі да нас і закуплялі на пепрапродаж розную гаспадарчу драбязу. Яны выйшлі з крызісу і сталі на ногі. Новы статус краіны (Польша ўвайшла ў Еўрапейскі Саюз і ўвяля візваваў рэжым) спарадзіў з нашага боку новага чаўнака. Калі абагуліць, то гэта прыемнага выгляду жанчына сядзіці гадоў, часта з вышэйшай адукцыяй. Тыя спекулянткі, што некалі вазілі праз мяжу цыгарэты і спіртное, адышлі ў мінулае. Патрабуецца такі культурны ўзворонень перавозчыка, каб ён мог і візу сабе аформіць, і ў памежнікай не выклікаў падазрэння.

Рухаліся мы не па гродненскай шашы, а неяк мудрагеліст. Сустрэчны транспарт трапляўся рэдка. У 12 начы аказаліся на беларуска-польскай мяжы і без проблем праішлі ўсе належныя працэдуры. У мяне не выходзіла з галавы нявыказанае пытанне: «А што мы ноччу будзем рабіць у Беластоку? Спасть у аўтобусе?» Каб жа! Недзе пасля трох мы ўжо зварочвалі на загадны аптовы рыначак, дзе адзінока свяцілася

некалькі акенцаў. Ля аднаго з павільёнаў мы выстраіліся ў чаргу. Падаў сняжок, пачынала халаднець. Жанчыны нацягвалі капюшоны, пацепваліся. Ніхто не скардзіўся, усе, відавочна, былі прывычнымі да адсутнасці цяпла і комфорту. Мажны паляк запускаў пакупніц па адной. Па тым, як хутка яны арыентаваліся, што браць, адчуваліся іх абазнанасць і волыт у прафесіі.

Атаварыўшыся ласункамі і пральным парашком, я стала ў другую чаргу. Прадавец упёр мне не два, а чатыры цяжкія шкляныя слоікі са спецыямі. Адбіваючыся ад яго, выпусціла з пад увагі і не набыла гарбату. Пад'ехала яшчэ некалькі рускамоўных груп. Усе «бусікі» стаялі з уключанымі маторамі і атручвалі наваколле чадам. Наш кіроўца пры гэтым соладка спаў на рулі.

Збраліся насы нядружна, грузілі ў кузаў першыя пакеты. Далей у праграме значыўся начыні маркет, які мы за гадзіну абысці не паспелі. Немаладая пара нарэшце пайшла на контакт, мы нават карысталіся адным вазком. Многія рэчы падаліся таннышымі, чым у нас, асабліва рыбка і зубная паста.

На вуліцы па-ранейшаму стаяла золкая цемра. Здавалася, гэтай начы не будзе канца. Спасть чамусці не хацелася, есці таксама. Арганізм прывыкаў да шоп-экстрыму. На беластоцкі рынок мы ўехалі а палове сёмай. Там, як ні дзіўна, было поўна народу. Натоўп нечага чакаў. Да нашага аўтобусіка кінулася так, як быццам мы збраліся штосьці задарма раздаваць. Кабета ў дубленцы, падбегшы, на хаду грукала ў шыбіну: маўляў, я тут, тут!

Рынак там без прэтэнзій, такі прыкладна, як у нашых раённых цэнтрах. Адчыніліся першыя павільёны. Зайшла — і сумелася: прыезджы тавар не проста бралі, яны яго хапалі, як пры СССР хапалі дэфіцит. Адчуваліся ўзбуджанасць і азарт. Прыйезджы добра ведалі, што тут танней і што ў нас карыстаеша попытам, набывалі гаспадарчыя тавары, бытавую тэхніку, шаўковую пасцельную бялізну. Я адчувала сябе лішнім на гэтым свяце гандлю. Кітайская сушка мне падалася сімпатичнай, і далей пра спіс патрэбных рэчяў я ўжо не памятала. Адчувальна мерзлі ногі ў імпартных ботах. Здагадалася купіць трыкатаўную гетры (яны мяне, можна сказаць, і ўратавалі), вярнулася ў «бусік» і там прысунула.

Задыханыя насы жанчыны час ад часу прыцягвалі цяжкія пакункі і беглі па іншыя. Потым ўсё гэта важылі і грузілі — што ў сваё аўто, а што ў машыны перавозчыка. (Бо вывяз, як вядома, аблежаваны па колькасці і вазе.) Дык вось хто чакаў нашага прыездзу, як маны нябеснай! Так пры нашай «поўнай занятасці» зарабляюць жыхары беларускіх блізкіх да мяжы весак.

Муж з жонкай (ён ласкава зваў яе Кнопачкай) чынна прагульваліся ўздоўж павільёнаў. Уся гэта рэчавая вакханалія зусім іх не датычылася, яны былі прости турыстамі і ўтульна сябе адчу-

валі ва ўласным кокане на дваіх. Мы зноў перасекліся, набываючы насенне кветак, і паводзілі сябе ўжо як знаёмыя.

Чатыры гадзіны, адведзеныя на рынок, таксама здоўжыліся. Жанчыны, якія паспелі атавараўца, снедалі «сабойкамі» і размаўлялі. Адну мы чакалі поўным складам, бо ў апошні момант яна зноў панеслася «дабраць» вагу. (На мяжы выспектлілася, што мінчанка перастаналя: перабрала на 6 кілаграмаў.) Наперадзе заставаўся шыкоўны гандлёвы цэнтр «Аушаны», хоць там я нарэште адвяла душу і тое-сёе набыла.

Даведаўшыся, што я ўпершыню на такім выездзе, жанчыны паглядзелі на мяне спачувальна. Можа, яны падумалі, што я асмелілася ступіць на іх нялёгкі і небяспечны шлях. На самай справе ў мяне праства заканчвалася віза, і каб «прабіць талон», я падалася не ў блізкую Вільню, аў дарагую сэрцу Беласточчыну.

Беластоцыну я палибула, можна сказаць, з першага погляду — з 2000 года, калі ўпершыню выехала ў Дуброву Беластоцкую. Мяццове культурніцкае ставарышэнне штогод ладзіла пленэр. З лёгкай рукі празаіка Міколы Самойліка туды запрасілі з Беларусі не толькі мастакоў, але і паэтаў. Невымоўная благадарнаць апускалася там на мяне, як вечаровы туман — на манастырскія муры Ружанастока, дзе нас размясцілі. Па польскіх мерках як бы і глуш (бліжэйшы цэнтр прыцягнення — Гародня, «бабці пешкі хадзілі»), але глуш нейкай самадастатковая, мяккая, без дзікасці і нядбалства. І так мне ўсё там клалася на душу, што я аднойчы пажартавала: «Мусіць, я жыла тут у мінульых жыццях».

На другое лета мяне запрасілі ўжо асабіста, і я прывезла з сабой цэлую группу творчых людзей з Беларусі. На трэцяе мы падаліся на адпачынак з мужам на сваёй машине. І толькі чацвёртая давізавая вандроўка стала для мяне лішнія кг. Пры гэтым астатнія, каму пашчасціла праскочыць праверку, не выказвалі радасці,

а толькі цярпіла чакалі, калі і чым гэта ўсё скончыцца. З дапамогай кіроўцы інцэдэнт неяк уладзілі, і «бусік» весела пакаціўся праз мяжу. Няўжо ўсе кіроўцы такіх рэйсаў настолькі цярпілівыя і самааданыя, як наш? Ён то разбу́дзіў даставаў і загружай шматлікія пакупкі, ехаў, куды прасілі, чакаў, колькі трэба, у крытычны момант — падставіў плячу, і ўсё без анікага бухцення і прыкметай раздражнёнасці. Не то характар ад нараджэння залаты, не то адсліфаваўся спецыфікай працы.

Сам Беласток разгледзела толькі днём, пры выездзе. Адбудаваўся, папрыгажэў, страціцэ рэкламай «гуртоўняй» і «склепаў».

На тэрыторыі Беларусі пачалося нечакае: мы рухаліся не прыма па шашы, а з заездамі ў навакольныя паселішчы: чаўночніцы збралі ў перавозчыкаў свой раней перавезены тавар. Высветлілася, што знаёмыя ў іх «шапачнае», уесь гешэфт трymаецца выключна на даверы. Адна паскардзілася, што яе перад Новым годам «кінулі» на 300 баксаў: па неасцярожнасці яна не записала нумар машыны. Усе заезды суправаджаліся званкамі з мабільнікай, узгадненнімі, нярвознасцю. Адчувалася, што гэта вельмі важны момант дзелавой паездкі. Нарэшце ўсё сабралі, утаквалі і загрузіліся «пад завязку».

...І вось я гэю ногі ў чужым пледзе і вяду свецкія размовы з лепшай паловай пары, якія аказалася маёй цэзкай. Абое яны з сем'яў ваеннаслужачых, або русакі. Но дзе вы бачылі беларусаў, якія здольныя з'ездзіць у Вільню, каб пасядзіць там на месяц як спекулянту. Так што аднойчы ў жыцці і я пабывала ў гэтым несамавітай ролі і — скажу шчыра — страху нацярпелася. Назаўтра, з Мінска, я пазваніла на тэлефон службовую пыху, з канализаціі паперла. Яны пачалі хаміць, пагражалі завезіці мяне ў свае Масты і пасадзіць там на месяцы як спекулянту. Так што аднойчы ў жыцці і я пабывала ў гэтым несамавітай ролі і — скажу шчыра — страху нацярпелася.

...Перад мяжой настрой чаўночніц прыкметна перамяніўся: яны напружыліся і прыгатаваліся да памежных непрыемнасцей. Пра штосьц засядржана думалі, зредку перамаўляліся. Страс быў напісаны на іх тварах. Некаторыя частку набытага польскага тавару — на ўсялякі выпадак — усучылі не абсяжараным дылетантам. Нам не цяжка — узялі. Шырокая целам кабета раздавала суседзям шпоткі для кузаваў; везла, па яе словам, падарункі мужчынам у працоўны калектыву да дня 23 лютага.

Маладая мытніца спрэктывана вакам агледзела нас і наўся пакункі і адразу вылучыла трох перагружаных пасажырак. Клункі і скрынкі давялося пераважваць. Вінаватым гразілі санкцыі ў выглядзе штрафу за лішнія кг. Пры гэтым астатнія, каму пашчасціла праскочыць праверку, не выказвалі радасці, — вакамгненна. Мае новыя знаёмыя тапталіся, не знаходзячы сваю паўпустую сумку. Нарэшце яна адшукалася ля чужой машыны, і яе радасна «із'ялі». Дадому мы паехалі на таксі разам, бо яшчэ ж і жывём у адным раёне. І толькі назаўтра Галіне №2 прыйшла ў галаву простая і запознена геніяльная думка: чаму мы ў Беластоку не ўзялі таксі і не паехалі паглідзець горад? Навошта паглідзіць быць заложнікамі сітуацыі? Што ж. На ўсё трэба досвед. Чаго-чаго, а досведу і ўражанняў мы прывезлі цэлае бярэмы — і не пашкадавалі, што адважыліся на зімовы шопінг.

► ПЕРАЖЫТАЕ

«І СПЫТАЦЬ НЯМА З КАГО...»

Ніна БУЛАУКА

...У 1931 годзе ў сваёй роднай вёсцы Купіск пайшла ў школу ў першы клас. Школа была новая, у ёй першымі вучнямі сталі мы. Пачалі вучыць па-беларуску, а літаратуру — лацінкай.

Паступіць у гімназію было складана, бо цяжка бацькам плаціць за вучобу. З нашай Любчанскай сямігодкі пяць дзяўчат паехалі вучыцца ў гаспадарчую школу за Ліду, недалёка ад Жалудка. Там нейкай пані Лясковіч адкрыла прыватную школу. Туды падалася і я разам з іншымі. Казалі, што пасля заканчэння праз трэх гады будзем працаўцаў у дзетсадзе. Увогуле ж гроши выкінулі на вецер.

Прышло 17 верасня 1939 года. Як казалі, вызвалілі нас ад панска-гага іга. Нашу вучобу прыраўнялі да шасці класаў савецкай дзясяцігодкі. Усё пачалося па-новому. Вучыліся да вайны ў Любчы ў 6 і 7 класах. Жылося нам весела, толькі адзені і абуць не было чаго...

На трэці дзень пасля пачатку вайны ў нашай мясцовасці на матацыках паявіліся немцы.... Патокам ішлі людзі. Казалі, што з аэрадрома, які будаваўся ў Лідзе. Стваралася ўражанне, што ніхто не ведаў, хто і куды прафіраеца. Усе — на ўсход: салдаты-аружэнцы, зняволеныя з турмаў, бежанцы...

Фронт пакаціўся на ўсход. Дзесьці ў лютым 1942 года арганізavalі ў Наваградку шасці-месячныя настаўніцкія курсы. Падаліся на іх амаль усе, хто хадзіў у Любчансскую школу... У Наваградку адкрылі настаўніцкую семінарью. Напачатку — на два курсы. Мне вельмі хацелася трапіць туды, але тых, хто вучыўся на шасці-месячных курсах, прымушалі працаўцаў у школе, а ў семінарью не дапускалі.

Мне дапамаглі ўладкавацца ў бухгалтэрью, да нейкага дзідулі, і я з ім вяла ўлік прадуктаў, якія здавалі ў інтэрнат наўчэнцы, што пражывалі ў ім. Днём ён пускаў мяне ў клас, і я паступова стала наўчэнкай другога курса. Гэта нездё ў другім паўгоддзі.

Я вельмі адсталі, вучылася няважна, можна сказаць, што кепска. Да таго ж пастаянным быў страх. Кругом беды: кагосці забілі немцы, кагосці павезлі ў Германію... Паявіліся партызаны. Словам, трывог і хвалявання ў дастаткова. Нас, наўчэнцаў, у Германію не бралі. Адной думкі пра яе мы вельмі баяліся. Калі бачылі немцаў калі семінары, то стараліся ўцякаць. Большасць прымалася семінары, каб не павезлі ў нямецкую няволю.

Як бы там не было, я перайшла на трэці апошні курс. Якраз у семінары арганізavalі Саюз беларускай моладзі (СБМ). Прымушалі нас запаўніць анкеты, каб мы сталі яго членамі. Гэта было нашае няшчасце. Спачатку не надавалі гэтаму значэння, а потым стала трывожна, хаця, як нам тады здавалася, нічога злачыннага не зрабілі.

У 1944 годзе закончыла трэці курс, атрымала дыплом. Неўзабаве нас вызвалілі савецкія войскі. Зноў была дома. Праўда, летам нашу вёску спалілі. Дом наш згарэў, а хлеў ацалеў. У яго перайшлі жыцьць. Маёмастць усю знішчыў агонь.

Набліжаўся снежань 1944 года. Пайшлі чуткі, што каго-нікага арыштавалі. Узнікала недаўменне: за што?

А 18 снежня 1944 года прыйшлі ў клас, дзе я вяла ўрок, і забралі мяне...

Завярнулі дахаты, нешта шукалі, але нічога не знайшлі. Павезлі ў Любчу, дзе змясцілі ў камеры папярэдняга зняволення.

Была ўжо ноч. У камеры набілася шмат людзей. Былі ізнаёмныя. Я амаль усю ноч праплакала. Раніцай выклікалі на допыт. Следчы па прозвішчы Чапец спытаў, ці была я ў СБМ падчас вучобы ў семінары. Ащукваць я не ўмела, таму і сказала: «Так, была...».

Нас трymалі ў КПЗ да 25 снежня, а ў гэты дзень пагналі пехам у Наваградак у турму. Самі канваіры ехалі на конях вярхом.

У Наваградку ў камеры, куды кінулі мяне, было шмат дзяўчат, былых наўчэнак семінары. Усе яны былі членамі СБМ.

Мы ўсе думалі, што неўзабаве адпусцяць дахаты. На допыты выклікалі юначы, напэўна, разы два.

З Наваградка прывезлі ў Наваельню. Падагнагаті саставі вагон-циялятніка і патрузілі нас туды: цесната, адзін на адным, холадна і голадна. Я сядзела на верхніх нарах і ў маленькую шчылінку-акенца ўбачыла, што ідзе мой бацька да вагонаў з мяшком за плячыма. Аказалася, ён нёс сухары ў турму ў Наваградак, але там мяне ўжо не было, і ён пехам падаўся ў Наваельню. Пакуль фарміраваўся эшалон да адпраўкі, бацька дагнаў мяне. Канвой адкрыў дзвёры, і я ўбачыла яго. Ён перадаў сухары і сала, а сам у вялікі горы пайшоў дахаты.

У якіх жахлівых умовах нас здали, немагчыма перадаць словам. Неймаверная цесната. Калі клаціся спаць, то адна адной лажылі ногі на грудзі. Параша тут жа. Усё ў вагоне абмерзла і абледзянила. Мы самі ў дрыжыках.

Мінавалі Котлас. Стаяла снежная зіма. Вось і станцыя Свецікі (іл. Цвецікі?). Там наш вагон затрималі. Нас, прыкладна чалавек 100, пагналі ў лесанарыхтоўчую калонію № 21. Змясцілі ў асобныя баракі.

Пасля агляду камісіі мне далі першую группу па здароўі. Гэта

азначала, што мне належыць цяжкая фізічная праца. Паслалі на пагрузку лесу.

Пад канвоем мы гуськом ішлі ў лес. На сабе неслі вяроўкі для пагрузкі бярвёнаў, сякеры, пілу. Ішлі туды, дзе былі пададзены вагоны-паражняк у тупік. Заданне — на чатырох пагрузіць вагон.

Аднойчы галава закружылася, і я ўпала ўніз з шостага рада. Ударылася галавой аб рэйкі. Ледзь жывую на падвадзе прывезі ў зону ў санчасць. Лёсам было наканавана выжыць...

Кармілі вельмі кепска. К вясне мы паходзелі, чапляліся за галінкі і падалі. Я была вагой 42 кг, а група мая здароўі стала трэцяя.

Неўзабаве пасля Вялікадня дайшла да нас вестка, што зкончылася вайна. Было шмат радасці. Мы думалі, што адпусцяць дахаты. Але па-ранейшаму ні следства, ні суда.

У гэта лета мяне перавялі ў новае месца — Урдому. Там будавалі воданапорную вежу. Я і Аня Плешша (яна з-пад Стоўбцаў) пілавалі дровы ўручную для экіпіроўкі паравоза. Працаўвалі ў зоне ачаплення. Было цёпла і вальней. Тут мяне выклікалі на допыт. Іх, следчых, было пяць чалавек. Усё пыталі пра ВСМ. Я вельмі плакала і мітусілася. Адзін сказаў: «Масква слязам не верыць». Я заўважыла, што мая асабістая справа амаль пустая: падышты толькі адзін ліст. Мне ставілі ў авінавачванне, што я была дружынай у Карэлічах. Але гэта — поўная хлусня. У Карэлічах я не была ніколі па сённяшні дзень. Хто гэта прыдумаў, я зразумела, калі мяне спыталі, ці ведаю адну асобу. Я адказала, што ведаю. Гэта была саброўка па вучобе ў гімназіі ў Наваградку з суседнім вёскам. Потым яна ўступіла ў партыю і добра ўладкавала сваё жыцьцё: працаўала ў школе.

Пасля гэтага зноў пасяяліся дні без надзея... Летам 1946 года ў барак прыйшоў нарадчык і ад'явіў, што мне прывезлі тэрмін. Мне стала кепска, я страціла прытомнасць. Гэта ўжо другі раз. Аказалася ў бальніцы. Мяне лячылі, угаворвалі, а я ўспомні, што асуджаная, і мне зноў дрэнна... Урэшце прынеслі маленькую паперку, што я асобай нарадай у Москве асуджана па 58 арт. 4 тэрмінам на чатыры гады. Паабяцалі, што пашлюць на датэрміновае вызваленне і дадуць пропуск на свободны выхад з зоны. Я ж усё пісала просьбы і скаргі Калініну, нават самому Сталіну. Нічога ў адказ не атрымала.

Сталі хадзіць у клуб на танцы з мясцовай моладдзю. Народу тут было рознага. У асноўным ссыльныя. Мясцовыя хлопцы і маладыя мужчыны загінулі на фронце. Старыя толькі горка аплаквалі сваіх дзяцей. Помні сям'ю Смолянінавых, якія атрымала чатыры пахавальныя: з фронту не вярнуліся чатыры сіні.

Летам мяне зноў выклікалі ў аддзяленне МДБ. Прапанавалі быць асведамляльнікам. Інакш кажучы, даносчыкам. Маўляў,

наступіў верасень 1948 года. Прыйшоў у брыгаду, дзе я замярала драўніну ў лесарубаў, канвой і павёў мяне ў зону. Адтоль накіравалі на станцыю Мікунь у цэнтральную калонію, дзе змясцілі на перасыльны пункт. Сказалі, што тыя, каго вызвалілі па арт. 58, падлігаюць вызвалу на пасяленне ў ссылку.

З Поўначы нас везлі да Кірава. Тут сядзелі ў камеры. Умовы жахлівыя. Заядалі клапы; мучылі голад і невядомасць...

Яраслаўль праехалі юначы. Потым — Свярдлоўск. Тут кінулі ў турму. Вельмі моцна балелі ногі і паясніца. Не знаходзіла сабе месца. У камеры цесна, верхнія і ніжнія нары забіты людзьмі. Прывялі да нас зладзеек і блатных. Яны давай шукаць што ў каго ёсьць з харчоў. У літовак, якія, напэўна, ехалі з дому, забіралі мяшкі з сухарамі і салам. У нас, хто ехаў з лагера, нічога не было...

У снежні прыехалі ў Петрапаўлаўск Паўночна-Казахстанскай вобласці. У абласным аддзяленні МДБ нас палічылі па картачках, далі па 5 руб., адвязлі ў нейкое памяшканне. Я з Мікуні ехала з жанчынай Аней з-пад Маладзечна (мястечка Лебедзева). Вельмі прыгожа співала. Абвінавачвалася таксама за членства ў СБМ. Вось мы ў дарозе ўвесь час пільнаваліся адна адной і разам прыбылі ў ссылку ў Казахстан.

На другі дзень нас на грузавой машыне з Петрапаўлаўска прывезлі вечарам у сяло Багалюбава. Перапісалі і сказалі, што кожныя дзесяць дзён мы павінны прыходзіць адзначацца ў аддзяленні МДБ, бо з'яўляемся ссыльнымі.

У першы дзень нам далі аванс. Здаецца, па 75 рублёў. Давід Сважэнскі (наш знаёмы начны вартайчык канторы) прывёз хлеб. Сталі шукаць кватэру. Давід днём быў за конюха, і ён меў у распрадажэнні валоў. Ён адвез мяне з Аней у адно месца, а там пляцені замест сяней, падпол адкрыты, вонкі адразу над зямлём павыбівани — словам, зямлянка. У ёй жыць немагчыма.

— Адвяzu вас, дзяўчата, — кажа Давід, — да сваёй гаспадыні. У ногі падайце, прасіце любы куточак у хаце, і сэрца яе разжалішца.

Так і атрымалася. Бурчала і адмаўляла нам цёця Саша Звягіна. Але прыняла ў свою маленкую хачінку. Сама на печку, а мяне з Аней на ложак. Давід унаучыў дзяжуры, падпол адкрыты, вонкі адразу над зямлём павыбівани — словам, зямлянка. У ёй жыць немагчыма.

— Адвяzu вас, дзяўчата, — кажа Давід, — да сваёй гаспадыні. У ногі падайце, прасіце любы куточак у хаце, і сэрца яе разжалішца.

Аня пачала прыносіць работу на вечар на кватэру. Ёй закройшыца давала больш выгадную, каб зарабіць грошай. Купілі бульбы, малака марожанага. Стала лепей з ядой.

Сталі хадзіць у клуб на танцы з мясцовай моладдзю. Народу тут было рознага. У асноўным ссыльныя. Мясцовыя хлопцы і маладыя мужчыны загінулі на фронце. Старыя толькі горка аплаквалі сваіх дзяцей. Помні сям'ю Смолянінавых, якія атрымала чатыры пахавальныя: з фронту не вярнуліся чатыры сіні.

Летам мяне зноў выклікалі ў аддзяленне МДБ. Пропанавалі быць асведамляльнікам. Інакш кажучы, даносчыкам. Маўляў,

робіш у канторы, маеш контакты са ссыльнымі і будзеш паведамляць пра іх. Зноў палохалі і ляялі, трымалі позна па вечарах — усё угаворвалі. Ужо думала што-небудзь з сабой зрабіць...

Такія допыты-угаворы цягнуліся даўга. А я ўсё плакала. Гаварыць мне не было чаго.

У сакавіку 1953 года памёр Сталін. На плошчы ў Багалюбава быў мітынг. Па радыё выступалі Малянкоў і Беряя. Усе плакала. Плакала і я. Не прытваралася, а душой шкадавала яго.

Час бег. Ужо справа ішла к вясне 1954 года. Раптам выклікалі ў аддзяленне МДБ і ад'явілі, што нас вызваліць ад ссылкі. У гэты дзень далі вольную 27 чалавекам. А неўзабаве на цаліну сталі прывозіць моладзь.

Я ўжо прывыкла да мясцовасці і людзей і магла б жыць у Казахстане. Дамоў ужо не надта і хацелася. Я думала: а дзе я ў Беларусі дзенуся? У мяне ж ніякіх дакументаў. Куды ўладкуюся на работу? Ясна было, што мяне нікуды не возьме...

Але настаяў муж ехаць у Беларусь. І мы ў чэрвені 1954 года прывезлі

АГЛЯД

«ХАЙ РАДАСЦЬ НАРОДЗІЦЦА ТАМ, ДЗЕ НЯМА ДЛЯ ЯЕ ПРЫЧЫНЫ»

Легал

**Для назову абраў вершаваную
цытату з Чэслава Мілаша.
Аднак агляд пачну з прозы,
бо менавіта яна вызначае
мастакую вартасць
літаратуры чарговага, 51
нумара часопіса «Дзеяслой».**

Калі гаварыць, зыходзячы з нашай ментальнасці, то можна сказаць, што проза агулам дабротная, зуйважкішы пры гэтым, што кожны прадстаўлены твор сам па сабе выразны і адметны. Ёсць паслядоўная традыцыйная лінія (В. Карамазаў), спавядальна-дзённікавая (С. Адамовіч) і фармальна-экспериментальная (У. Бубен). Чытаючы гэтыя творы цікава было разважаць над тым, як прэпaryруеца харктар і ментальнасць беларусаў: знутры (рускім мастаком у Беларусі), зонку (беларусам-выгнанікам у Нарвегіі) і ў паралельным свеце (пацуком Шуршэвічам, які шукае сваёго сярод сваіх)...

Новы раман **Віктора Карамазава** называецца «Мастак і парабкі». Тыя, хто ведае творчасць гэтага пісьменніка, адразу пазнаюць яго ўлюблённую тэматыку. Шмат блізкіх да біографічных твораў напісаны В. Карамазавым пра мастакоў, якія звязалі сваё жыццё з Беларуссю. Не выключэнне і гэта аб'ёмная проза. Аказваеца, вядомы расійскі мастак Мікалай Неўраў (аўтар карціны «Гандаль») жыў, тварыў і скончыў жыццё самагубствам у беларускай вёсцы Лыскаўшчына, што непадалёк ад Друцка. Маліваў ён пераважна прыгонных сялян, іх партрэты і побыт. Вось што піша ў прадмове да рамана сам аўтар: «Мне хадзелася ўбачыць мастака такім, якім ён быў у нашай вёсцы — псіхолагам, рэалістам-народнікам, чалавекам высокай культуры, вялікай душы і музжнай шчырасці, творча актыўным і гдым перад любой сілай і ўладай — убачыць мастака ў асяроддзі тагачаснай беларускай прыгнечанасці і пакоры, выявіць яго ракцыю на небяспеку, якую нясе ў сабе памяркоўнае суіснаванне агднага дэспатызму і вольнага творчага духу».

Мяркуючы па першай прачытанай частцы рамана, гэта ў пісьменніка ў асноўным атрымалася. Густая «пташнікаўская проза», засяроджанасць на дэталі і пэўнай думцы, ды няспешны-расцягнуты сюжэтны ход ствараюць своеасаблівую манатонную аўру пазнавальнай карамазаўскай творчай методы. Выратоўваюць чытача ад расслабленасці і одуму вельмі натуральна выпісаныя дыялогі, якія надаюць твору жыццёвай дынамікі і прасторавай рухавасці. Варта чакаць працягнуць публікацыі рамана.

У гэтым жа нумары завяршаецца друкаванне першай кнігі рамана **Славаміра Адамовіча** «Цана Еўропы, альбо Гісторыя

Вільмана». Трэба сказаць, што гэта частка больш чытальная, чым папярэдняя, да якой я паставіўся досыць крытычна, у ёй шмат трапных адкрыццяў і мастакіх прайўленняў таленту аўтара. Непрыхаваны нацыяналістычны погляд і антыглабалістская філасофія героя рамана, які напісаны ад першага імя, а напреканцы, які выяўляеца, ад імя нейкага Вільмана, хоць аўтар усё ж не атрымлівае ад чытача поўнага алібі наконт уласнага «геройства». Выходзіць, што гэты постсавецкі беларускі ўцякач (герой рамана), які, атрымаўшы прытул у Нарвегіі, паводзіць там сябе даволі прыкра і агідна: крадзе, рыеца па сметніках і звалках, наўмысна набіваеца на арышты і непадпараткованне тамтэйшым законам, аднак жа, пры гэтым яшчэ й крытычна ставіцца да саміх, «прыгрэўшых» яго ў горкую часіну, абарыгенаў, — тым самым як бы даводзячы паспаліту чытачу, што менавіта такай і была задумка аўтара: не баючыся прынізіць уласны твар, паказаць віткі нацягнутай спіралі чалавечых узаемаадносін у канкрэтным грамадстве і грамадзянскіх супольнасцяў у сучасным свеце. Шмат што з задумы атрымалася (ды і раман дарэшты яшчэ не скончаны), але ёсць і непаразуменні з аўтарам, якія зрешты нівеліруюць арыгінальнасць і прыцягальную щырасць большай часткі напісанага ім тэкста. Працытуры трывадлівія і адметныя месцы.

«Нарвежскі пыл на падваконні — інши, не наші. У сухія дні яго многа вісіць у гарадскім паветры, асядае на століках летніх кафэ. Такога бліскучага пылу ў нас няма. Наш пыл — цяжкі і тлусты, бадай, як лёс самой нацы. Ён паўстае з нашага падзолу, з наших тарфянікаў, бульбяных палёў і грунтаваных дарог — грунтоўны салідны пыл над Краем, які знаходзіца ў становішчы перманентнай барацьбы.»

«Я не ўсміхаюся ім у адказ. Ну хіба што ў той шчаслівы момант, калі буду ўваходзіць з самаробнай бомбай у вагон перапоўненай пасажырамі электрычкі, якая ходзіць паміж аэропортам Гардэмюэн і сталіцай Каралеўства.»

«Дарогі свабоды... Ёсць два генеральныя напрамкі, паводле якіх мы пракладаем гэтыя шляхі перамяшчэння. Адзін з іх — шлях да матэрыяльнай, фінансавай незалежнасці. Шлях, на якім здабываеца капитал, Прафесар. Другі — гэта пошуки Ідэі, духоўнага апрыышча; гэта шлях, пракладаючы які, шукаючы Грааль вызвалення, шукаючы Чысты Дух, які несувымерна мацнейшы за дух наожы. Зразумець да якой ты дарогі падрыхтаваны, бывае складана, а то і немагчыма. І тады чалавек увогуле збіваеца з усіх дарог, арыентацыю губляе, слухае толькі элементарныя фізіялагічныя поклічы.»

Гэта, на маё меркаванне, і ёсць «тры кіты», на якіх палягае ідэйная і мастакская сутнасць рамана. Пабачым, прымагчымай далейшай публікацыі, чым усё гэта скончыцца. У tym ліку і для аўтара, і можа, найперш для яго.

А вось урываць з казкі для дарослых «Некрапацу» **Уладзіслава Бубена** парадаваў «па поўнай», як кажуць маладэшны. Чыталася з захапленнем, угадваліся паралелі з сучасным беларускім жыццём. Бадай, менавіта гэты твор я і назваў бы лепшай прозай гэтага года, выдрукаванай у «Дзеяслове»... калі б не навязлівія асацыяцыі з «Фермай» Джорджа Оруэла. Аднак і сусветная класіка пераадольная, калі да яе ставіцца не як да чыстага пераймання, а як да мастакага падаўжэння і ўласнай рэканструкцыі. Дзякаваць Богу, у Бубена, як мне падаеца, менавіта так і атрымалася. Таму сярвіць прага працягу...

Яшчэ з прозы выдрукаваны аповед навапалачаніка **Вінцэса Мудровіча** «Нячысцікі». Чытэльная реч, але не новая, як для чытача, так і для самога аўтара, напісаная ў стылі рэтра (мяккі гумарны сарказм з часоў «загіваючага сацыялізму»). Шукшынска-дударускія mestachkovыя «чудзікі»-дзівакі ў сваім фельетонным амплуа.

Цікае назіранне за жыццём сучаснага маладога чалавека-спажыўца вядзенца ў кароткім дэбютным аповедзе **Уладзіміра Садоўскага** «3.15». Але па вялікім раҳунку, гэта ёсць ж не апавяданне, а хутчэй нататка, аброзак-развага, сутнасць якой можна было б укладці ў два-тры сказы (бессюжэтнае жыццё, відаць, мажлівы намёк на «бяздумны электарат»). Аднак, калі малады аўтар і надалей практыкаўца-мецца ў пошуках складанага ў простым, абапіраючыся пры гэтым на ўласны жыццёвы вопыт, — будзе плён.

З паэзіяй — прасцей, калі гэта прастата ад таленту. Вось і **Уладзімір Арлоў** апошнім часам усё часцей выступае з вершамі, але гэта не ад прастаты быцця, а ад складанасці ўласнага жыцця, духоўных і душэўных пературбаций. І вершы, якія дзіўна для яго ўзорству, — пра каханне. Праўда, нізка названая «На поўнач ад кахання». Намёк на пахаладанне ці што... Бо самі вершы дастаткова імпульсіўныя, арыгінальныя ў сваім зародку і пасыле, хоць і сюжэтныя, аднак, дастаткова лірычныя, каб быць прылучанымі да паэзіі. Іх ратуе мяккая аўтарская іронія ды мастакская правакацыянасць, што прыцягвае ўвагу чытача, робіць яго прыхільнікам творчасці паэта. А гэта нешта ды значыць. Праўда, часам, напружвае выкарыстанне слэнга і нецэнзуршчыны, якая ў сучасных «раскручаных» аўтараў паступова перарадае ў фізічную, а то і душэўную хваробу.

Дарэчы, верш «Сэкс прыдумалі зулусы», на мой погляд, не больш як іранічны рэчытатыў-рэфрен, разлічаны на прыцягальнасць

маладой чытацкай публікі да вульгарнай, заяўленай у загалоўку, темы. Уласна я прапанаваў бы чытачам звярнуць увагу на верш «Дзяўчына з касой», які сваёй мастакской цнатлівасцю і метафоричнай глыбінёй пераважае шмат што з паэтычных публікаций гэтага нумара. І гэта паказыч адмысловага таленту У. Арлова.

Вершы **Васіля Зуёнка** — простиры і зямныя, як неба і трава. Нібыта кінуты праніліві позрк чалавека за бязмежны далаляд, які глыбінна знідаваны з зямлёй, нераўнучы, як громаадвод. На гэтых «выскураных» творах паэта ляжыць пячатка канкрэтнага чалавечага жыцця і вечнага зямнога быцця ў самаадносніці і ўзаемапранікненні. Аўтару гэтую думку ўдалося выказаць больш афарыстычна: «І без крыжа пустое неба...».

Вершы **Валіярыны Куставай** уразлі високай энергетыкай і хаатычнай аляпаватасцю (частка лішняга пару, як казалі раней, ідзе ў свісток). Часам, чытаючы яе вершы, складваеца ўражанне, што яны «нараджаюцца» паэткай залішне паспешліве (з пэўнай прыхамаці), і выходзяць на свет неданошнімі да тэрміну свайго натуральнага з'яўлення. Але ёсць і адметныя творы, скажам, верш «Званок шчасця», які рэабілітуе талент Куставай. Вось яго заключная сстрафа:

Перадайце, калі ласка, шчасцю,

што гэта яго апошні шанец:

альбо цяпер,

альбо я знайду штосьці іншае —

і хай потым не прыходзіць

сярод ночы,

не просьці упусціць

патлумачыца.

Не адчыню.

Гэй, хто ўбачыць,

передайце шчасцю:

няхай тэрмінова патэлефане!

Гэта яго апошні шанец!

Думаю, менавіта з падобнымі ўдачамі ў В. Куставай ёсць надзея і на ўласнае паэтычнае шчасце. Яшчэ ў нумары публікующа вершы **Ларысы Раманавай** (своесаблівая лірыка ўяўнага свету, які не згарманізаваны мастакімі сродкамі сучаснай камунікацыі: «зберагае павук успаміны пра сны ды сны успамінаў»). А таксама — дзіўны ва ўсіх сэнсах (зместу і формы) «лірычны ружанец» **Міколы Касцюковіча**, з духоўным зместам якога аўтару трэба было жыць і выжываць, іначай не напісалася б тое, што напісалася...

Па-свойму цікавы вершаваны дэбют **Уладзіміра Плавінскага**. Сучасны па форме і стылі паэт, з трохі паказной інтэлектуальнасцю. Адзін верш даволі адметны («Цырымонія, фестываль, Оскар»). Будзе з чалавека паэтычны толк. Але тады, калі малады аўтар, які ён сам назначае, будзе пісаць «не парушаючы нормаў распусты».

У дэбютных тэкстах **Яўгенія Носаравай** ёсць таксама адзін удалы маленькі верш, як першая пераадоленая прыступка ў вялікі свет паэзіі. Працытуры:

*Хачу дадому.
Назбіраю дзъмухайцоу
сівых. Палячу.*

Яшчэ адзін дэбютант **Аляксей Абрамчук** пакуль піша вершы для сябе, але, на ўсякі выпадак, паказаўшы чытачу сваім пакуль няпэўнымі абрывамі твару. Трэба маладому аўтару, як любіць казаць М. Вайцяшонак, трудзіць душу.

Нельга абысці ўвагай і вельмі годную публікацию да 100-гадовага юбілею нобелеўскага лаўрэата і блізкага нам па духу польскага паэта **Чэслава Мілаша**.

Мяркую, з цікавасцю будуць прачытаныя вершы, якія не ўваходзілі ў кнігі, са спадчыны паэта і празаіка **Міколы Купрэева** (прадмова Л. Галубовіча). Не пакінуць чытачу абыякавымі і сабраныя **Сяргеем Шапранам** матэрыйяламі пра кінадраматургічны лёс Васіля Быкава, прынамсі яго праца над сцэнарем фільма «Трэцяя ракета». Своеасаблівае эсэ **Алесія Тварановіча**: «Блышыны рынак» у Берліне, дзе развагі-асацыяцыі аўтара, звязаныя з прамінулай вайной, тонка пераплецены з сучаснай яўі — збытом шыропатрэбу вялікім мнóstvam людзей розных нацыянальнасцяў і поглядаў, якія ў выпадку новай вайны, магчыма, зноў будуць... забіваць адно аднаго...

У рубрыцы «Словы» **Сяргей Масквін** у сваім арыгінальным стылі гутарыць з паэтам Сержам Мінскевічам. Пісьменнік **Анатоль Бутэвіч** дзеліцца «юбілейнымі рэфлексіямі» з нагоды 75-годдзя з дня нараджэння незабыт

НАТАТКІ

ХАДЖЭННІ ПА «БОЖАЙ ЗЯМЛІ»

Валерый СТРАЛКО

Кастрычнік 2010-га. Востраў Готланд (Швецыя). Галоўны горад вострава — Візбю. Тут — Балтыйскі Цэнтр пісьменнікаў і перакладчыкаў. Гаспадыня (дырэктрыса) Цэнтра — Лена Пастэрнак з бліжэйшым памочнікам Патрыкам і некалькімі супрацоўніцамі дзеянічаюць клапатліва, амаль непрыкметна, а лепшых умоў для творчасці дый адпачынку ў Цэнтры нам, часовым пастаяльцам з розных краінаў, цяжка і жадаць.

З вакна адкрываеца фантастычна прыгожая панарама старажытнага горада. А далей — «сіняе мора, белы паход»... Пачаў ненадоўга выскокваць на вуліцу, адыходзячы ўсё далей, захоплены, але чамусь крыху на сцярожана, узіраць ў незнаёмае, фатаграфаваць. Ды нешта скоўвала, замінала. Вяртаўся. Зноў шыбаваў уніз, да мора, не даходзячы аднак да яго, пакідаючы гэта на пазней. Усё больш падабалася бачанае, бо з дзяйсніцтва цягнула туды, дзе сівая скалы, лес, мора, старажытнасці. Сюды б сваіх, сюды б усіх, хто душу грэе, каб разам... Вось адкуль ніёмкасць. Бы пранізала. І тады я ўхапіўся перапісваць тэлефонную запісную кніжку. Гады з тры насіў старую, што ўшчэнт рассыпалася, і новую, якая пачала таксама старэць. Старонкі дзве раней неяк агораў. А далей — хоць забі... Цяперака — аж засвістала. Кожнага з любоюю прапісваў я тут, на гэтай мілай зямельцы. І тых, каго ў кніжцы не было... Палягчэла... Павітаца з морам пайшоў я ўжо не саматою...

Старчая сэнтыментальнасць?

Яшчэ ў Менску, ды й тут спрабаваў хоць трохі разабрацца, што ж гэта за край, куды ласкава і нечакана закінуў мяне лёс.

Дык вось... Востраў Готланд (Gotland) азначае «Зямля готаў», бо менавіта готы, як сведчыць гісторыя, адны з першых асвоілі і ажылі гэты немалы, у тры тысячы квадратных кіламетраў, кавалак сушы. Але тым, хто пабываў, больш да душы была б назва вострава з дўвумя «т» (Gottland), што з нямецкай — «Божая зямля», бо столькі там прыгожых мясцін, столькі цікавага, прыемнага, людскага! Канечне, у кастрычніку і кветак меней і фарбы крыху не тыя, чымсьці летам. Сапраўды, дзе-нідзе пачынаюць ужо праўбівашца плямы аранжавага і жоўтага адценнія. Ды зелені пакуль хапае. Ружы таксама ўпэўнена палымнеюць, цягнучыся іншым разам проста з-пад брукоўкі да вакон утульных старажытных будынчакаў. А ў невялікім батанічным садзе Візбю яны яшчэ,

Фота Аўтара

быццам, і не думаюць пра восень. То ж — і ў ніягуста раскіданых па тэрыторыі вострава, дбайна дагледжаных сядзібах.

Праз пару дзён па прыездзе гадзіне а дзясяткай раніцы падходжу да дзяярэй нашага суседніга корпуса, як з крыкамі «Panie! Panie!» падпятае да мянепольская пісьменніца Ева. Уся дрыжыць, нямёма ўсміхаецца. Выйшла а сёмай рабіць зарадку, а клоч забылася. На радасцях вызвалася мне, збавіцло ад холаду, і літоўскай перакладчыцы Юратэ пакацаць цікавыя мясціны вострава. У Евы тут уласнае аўто. Назаўтра па шашы №140 мы працакліліся добрую сотню кіламетраў да самай паўднёвой кропкі Готланда, час ад часу рыскаючы ўбакі, каб аглянуць ту ў ці іншую славутасць. Цікава было бачыць дагледжаныя дарогі, ляскі і пералескі, палі, невялічкія мястэчкі, хутаркі, сервисныя комплексы, кампінгі... Усё гэткае стацыянарнае, дасканалае, завершанае, будзіліцовак не відно. Сімпатычнае ўражанне пакінула царква (kyrka, чытаецца па-шведску — чурка) звонку і знутры, з яе акуратнымі цвінтарамі навокал; хвалюючы было ў іншым мясцінамістца старажытнае (500 год да н. э.) пахаванне ў выглядзе 20-мятровага ў даўжыні і метры 3-4 шырынёю контура ладдзі, выкладзенага з валуноў. Цікава, што гэта пахаванне аднаго чалавека,

а не, скажам, каманды нейкага загінулага карабля. Каля аднаго з кафэ, дзе перакусвалі, сустрэў скульптуру каменячоса, фотаздымак якой бачыў гадоў 40 назад у часопісе «Амерыка». Уразіў масіў гіганцкіх ветравых энергетычных установак, якія дзелавіта выміхалі сваімі лопасцямі-крыламі. Вярталіся дзеля разнастайнасці амаль паралельна да 140-й шашою 142...

...Звыш года таму я змушаны быў уязцца за хадзьбу і бег. Сёлета не толькі трэніраваўся, а й удзельнічаў у сур'ёзных рэспубліканскіх і міжнародных спаборніцтвах на працяглыя, у тым ліку і марафонскія адлегласці, займаў нават прызы выміхалія месцы ў сваёй узроставай групе (каму за 70). З такім «напрацоўкамі», вядома ж, цяжка было ўтрымліваць, каб па прыездзе на мясціну не пусціцца ў паходы па Візбю і ў радыёльных ад яго напрамках. Канешне, падахвочвала на падарожкі і звычайнай цікаўнасці. Пратупаў на працягу 28 дзён сумарна звыш 300 км, адыходзячы на 10, 20, а то і больш кіламетраў ад горада. Умёна — абышоў Готлад пад перыметру. У вандроўках сустракаў процыму незнамага, нязвычайнага, незвычайнага.

Хадзіў я на Готландзе не толькі па глухіх, рамантычных сцежках,

незразумелым: у нашых, няхай не самых новых, даведніках яна раўнінецца 2960 кв. км, а ў новых шведскіх крыніцах — 2994 і 3140 кв. км. У чым справа? Не магла ж плошча павялічыцца сама па сабе, гэта, мусіць, звычайнай памылкай. Можа, і не выпадковая: савецкія вучоныя з лёгкасцю маглі занізіць паказычык (на зло буржуям!), а шведскія патрыёты-вучоныя, можа, не супраць былі хоць віртуальна павялічыць уладанні сваіх любай краіны.

Аднак выплыў і трэці, цалкам верагодны варыянт... Апошні ляднік меў над Готландам таўшчыню лёду 2 км. Ён так сплюшчыў гэты ладны кавалак сушы, што калі лёд растаў, узяўся вострав, бы спіснутая губка, выпростаўшца, падымаць галаву. Нават цяпер, калі пасля звальнення ад лядовага панцыра праішла добрая сотня вякоў, Готланд у год «падрастает» болей чым на сантиметр, павялічуючы тым самым сваю тэрыторыю. За нейкіх 50-70 гадоў вынік можа скласці метр і болей! А гэта «выліваеца» ў дзясяткі, а то і сотні квадратных кіламетраў дадатковай плошчы, калі ўлічваць звлістую, часам нізінную, берагавую лінію і тое, што Готланд распасціраеца ў даўжыню кіламетраў на 130, а наўшышкі дасягае 50 км. Магчыма, шведы скарысталі апошнія дадзеныя сваіх вучоных.

Готланд людзі засялілі каля чатырох тысячаў гадоў таму, у тым ліку, мабыць, і мясціну, дзе цяпер Візбю з 26-ю тысячамі (на Готландзе працьківае 65 тысяч жыхароў). Назва горада, на думку гісторыкаў, азначае нейкое рытуальнае месца (капішча?) язычнікаў. Мне ж хочацца выкласці сваю прымітыўную, жартоўную версію. Уявіце сабе: да берага, на якім прыляпіліся нешматлікія невялічкія, але ўтульныя хаткі паселішча, падпільваюць ладдзі з вандроўнікамі або ваярамі, славянамі ці вікінгамі, якія побывалі на славянскіх землях і назапасілі там упадабаных слоўкаў. Убачыўшы ўтульныя жытлы, над якімі ўцікала мілья дымкі, адкуль даносяцца пахі ежы, змучаныя выпрабаваннямі і часам барадачы, якія да таго ж знудзіліся па хатнім цяплю і жаночай ласцы, пачынаючы па аднаму, а затым ужо ў хорам з нецярпеннем выгукваць: «Ізбы! У ізбы! Візбю! Візбю!» Апошні гук паступова ашведзіўся, трансфармаваўшысі ў не вельмі выразнае «ю» — Візбю.

Прынамсі, у 13-м стагодзіні паселішча ўжо мела выгляд прыметнага па тым часе партовага горада, які гандляваў са многімі портамі Балтыкі і больш далёкіх краёў, пра што сведчаць знойдзеныя ў нашых часах сінія скарбай. Тады ж, пасля канфліктаў між жыхарамі Візбю і рэштою насельніцтва Готландца, візянамі быў узведзены навакольны мур працяглосцю каля 3 км з трывам дзясяткамі абарончых вежаў па перыметры. Ёсць сведчанні, што напачатку Візбю насялялі пераважна католікі. Але

паступова канфесійная праця — мяняліся, і ў стагоддзі, мусіць, 15-м на першое месца выйшли пратэстанты-лютеране, таму храмы каталікоў былі ці зруйнаваны, ці самі па сабе прыйшлі ў запусценне. І цяпер у Візбю можна ўбачыць з паўдзясятка старажытных храмаў (Святога Нікалауса, Святой Катарыны, іншыя), руіны якіх за кошт кансервациі і дагляду ўтримліваюцца ад далейшага руйнавання і з цікаўнасцю аглядваюцца турыстамі.

Сёння ў Візбю галоўная пратэстанцкая кірха-чурка — храм Святой Марыі. Варта адзначыць, што храм гэты — буйная, велічна спаруда, збудаваная на працягу 1250–1258 гадоў і рэканструяваная ў 16 стагоддзі, дамінует над мясцовасцю. Не кранаючыся ўнутранага абсталявання храму, хаця кідаецца ў очы ўрачыстая прастора памышкання і традыцыйна ўбраўныя сцены і столы, адзначыў бы тое, што падлога яго высцеленая надмагільнымі плітамі, на кожнай з якіх — адпаведныя пахаванаму нябожчыку адмысловыя надпісы. Падлога-могілкі... Хадзіць па храме психалагічна цяжкавата. Акрамя богаслужэння, храм адкрыты для туристаў, якія ахвоча наведваюць таксама і штонядзельныя арганыя канцэрты. Дзякуючы таму, што яго харктэрны слуэту можна ўбачыць практычна з любой кропкі Візбю, у першыя дні прафынанія там лёгка было знайсці, снічы па лабірінте вузкіх вулічак, найкараецшы шлях дахаты (да Цэнтра).

Гісторыкі сведчаць, што ў канцы 14-га стагоддзя на працягу некалькіх гадоў улада ў Візбю і на ўсім Готландзе належала піратам, так званым «віталійскім братам», якія зрабілі востраў пірацкай базай усеяя балтыйскай марской прасторы. Можа, з того часу ў горадзе зарадзілася манера ці звычка (якая перарасла ў традыцію і захоўваецца дасюль) не завешваць, нават нанач, вокны. Каб прасцей было адсачыць змову ці іншыя падазронія дзеі гараджанаў. І тое, што кожны падваконнік упрыгожаны разнастайнымі цацкамі, ракушкамі, статуэткамі, макетамі паруснікаў, свяцільнічкамі (раней — свечкамі), што магло бы адцігнуць увагу назіральнікаў, неяк працуе на гэтую версію. Прыхільнікі ішага пункту гледжання тлумачаць традыцію дэмантстрацыйнай адкрытайсці пратэстантаў. Як бы там ні было, ды падваконнікі Візбю — гэта любоўна абладаваныя своеасаблівымі міні-музейчыкамі, што вабяць і мілуюць вока.

Зацікаўлася вокнамі з падваконнікамі латышская пісьменніца Андра Манфельдэ. Не маючы фотаапарата, папрасіла мяне зрабіць здымкі для яе будучай кніжкі. Дзякуючы гэтаму занятку, пазнаёмілася мы са шведам, суседам па нашай Nygatan (Новай вуліцы), «пагаварылі» (Андра таксама не ведае ні шведскай, ні ангельскай). Прывліўшы знаёмец наступнага дня зайшоў у Цэнтр, каб пабачыцца, ды не застаў нас — і пакінуў ліст на шведскай ды кампьютарны пераклад на расейскую мову, які выглядаў так:

«Привет, я живу в черный дом! Дом около 250 лет. Он всегда был окрашен смолы. Дом был принадлежащих семье моей жены

Фота А. Гарэта

более 70 лет, но теперь мы его владелец. Моя жена родилась в доме. Ранее мы уже жили и работали в Стокгольме, но когда мы были пожилые, чтобы вернуться в Висбю. Был приятно встретиться с вами сегодня, даже если мы не понимаем друг друга так хорошо! Надеюсь, вы хорошо и приятного пребывания здесь в Висбю!

Приветствия. Фредерик.»

Кранутыя такай увагай, мы назаўтра прынеслі яму нейкія сціплыя сувеніры. Фрэдэрік не разгубіўся, у адказ па-майстэрску склаў з кавалкаў паперы і ўручыў нам па арыгінальным арыгамі ў выглядзе сімпатычнай кашулі з гальштукам.

Што датычыць «чорнога дома»... У Візбю сцены будынкаў, галоўным чынам, з вапняка, але ёсць і драўляныя. Раней зрубы канапацілі і пакрываюць, як і чаўны, чорнаю смалю. Прастаяўшы не адну сотню гадоў, яны і цяпер быццам новыя. Будынак Фрэдэріка — з такіх.

Падчас вандровак нельга было не зварнуць увагу на пашыранасць на востраве нязвычайных, мабыць, вельмі старажытных, платоў, жардзіны якіх усталяваны між шэрагу папарных тычак і ўмацаваны без ужывання цвікоў, на адмысловых лазовых перамычках пад вуглом каля 30 градусаў да паверхні глыбы. І чалавеку, і зверу няпроста перадолець незвычайную агародку. Такая канструкцыя платоў абумоўлена кемнасцю шведаў і пашыранасцю ў лясах яドлоўцу, які моцны і досыль устойлівы супраць гніення. Лес на востраве сустракаўся мне пераважна сасновы, у якім пападаліся елкі, рэдка бярозы, яшчэ радзей асіны, ды амаль спрэс — ядловец. Дрэвы з прычыны малаглеб'я на камяністай платформе — невысокія, на ўзмор'і да таго ж — больш каржакаватыя і нахіленыя вятрамі да сушы. У населеных пунктах пашыраныя ліпі, каштаны, дубы. Уздоўж на бярэжнай у Візбю і радзей у іншых месцах вострава сустракаюцца дрэвы, падобныя на глог.

Час ад часу калі аўтатрасы можна было ўбачыць фермерскую гаспадарчую будоўлю, а побач цудоўна дагледжанае поле ці луг-сенажаць, дзе пасвіцца невялікай атара авечак, на вушах якіх замацаваны аднолькавая прыкметнія «кліпсы». У суседскай атары «кліпсы» іншага колеру. Авечка здавені карміла і апранала мясцо-

вых жыхароў, таму яна — вельмі паважаная тут, знакавая, брэндовая жывёліна. У Візбю часта сустракаюцца любоўна зробленыя, адлітыя з бетону натуральных памераў найсімпатычнейшыя баранчыкі. Імі ўпрыгожваюць асобныя мясціны горада, іх ставяць у якасці далікатнай «цагліны», каб часова ці пастаянна закрыць праезд аўтамабілям... Так што недарэмна выява барана (раней — авечкі) — на сцягу Готланда...

Лядарог іншым разам трэпіліся дробныя статкі коней, панакрываных гунькамі ад дажджу ці холаду. Коней тримаюць тут выключна для язды верхам. Сена ж для іх захоўваюць у запаянных у пластык цюках ці рулонах, якія складваюць прама на сенажацях. Гунькамі, да слова, шведы накрываюць і сабак, якія вельмы выхаваныя, добразычлівія. Броху сабачага ні разу не чуё, не бачыў і бяздомных сабак. Дык катоў таксама. Затое аднойчы, альшоўшы на поўнач ад Візбю кілометраў 20, не надта далёка ад шашы ўгледзеў сямейства... зубраў, асобін 8-10, якія спакойна, не агароджаныя, адпачывалі на сваім лежбішчы. Паперадзе велична стаяў і жаваў траву магутны бык-важак. Быццам перанесены сюды лапік нашай Белавежы... А неяк патрапілі ўзбоч дзея такія нерухомыя авечкі, што здаліся скульптурай. Толькі падумаў: як удала зроблены! Калі адна з іх... варухнулася. А каб цябе!

Неяк шыбаваў па 140-й шашы ў раёне Тофты, натхнёны прайсці яшчэ адну марафонскую дыстанцыю. З інтэрвалам метраў 80 абагналі мяне з тузін бронетранспарцёраў, на кожным з якіх сядзеў салдат за буйнакаліберным кулямётам. Пазней на працягу 3-4-х гадзін за лесам уздоўж мора чуліся кулямётныя тра-та-таксі. Вучэнні, мабыць... Працяглы лісны масіў, колькі і ўшоў я, быў акантаваны забароннымі таблічкамі, якія папярэджвалі аб ваеннай зоне. Чуў, у ранейшыя часы Готланд быў нашпігаваны ракетамі, нацэленымі на СССР. Цяпер, мабыць, неінак...

Так што вайскоўцаў шведскіх нечакана пашынціла сузірач, а вось убачыць паліцыйскага... Ну хоць бы няяглагала якога. Хоць як ён выглядае. Ды ўжо хаця б даішніка... Бедныя шведы. Далібог... А то таму ў бағатыя, што... Бо кожны жыхар, без сумневу, ведае, як звязацца з паліцыйскай пры не-

творчых сувязей для пісьменнікаў і асабліва перакладчыкаў!

Некалькі вечарын-знаёмстваў улаштавала адміністрацыя Цэнтра, частуючы нас чароўнымі чырвонымі іспанскімі вінамі і экзатычнымі, няўяўна смачнымі стравамі. Кожны распавядаў пра сябе і слухаў іншых. Задавалі пытанні, жартавалі, смяяліся. Было ўтрачна. Было весела і цікава. Канечне, перакладчыкі дапамагалі мне ажыццяўляць прямую і зваротную сувязь з прысутнімі, аднак... І ўсё ж вельмі прыемна было. А які імпульс матываўшы да вывучэння патрабных моў!

Сустракаліся, знаёміліся, контактовалі штодзень звычайна мы ва ўтульнай залі, якая служыла нам, кажучы па-флоцку, і камбузам, і кают-кампаніяй. Гатавалі, частавалі адзін аднаго, абліякоўвалі нешта, смяяліся. Дарэчы, камбузная частка абсталявана бездакорна: электрапліты, пасудам, халадзільнікі, кіпяцільнікі, посуд які толькі хочаш, спецыі, бакі для рознага, даруйце, смеція і г.д. Кают-кампанія састаўляючая — вялізны стол з крэсламі, свежыя газеты і часопісы. Тут час ад часу праводзіліся афіцыйныя і звычайнія абеды ці вечарыны. Тут кожны мог і асонаў ў любы час згатаваць нешта, падсілкавацца або ў сур'ёзна паесці.

Харблок суседнічаў з духоўнай часткай корпуса, дзе месцілася бібліятэка на двух паверхах з кампутарамі, ксераксам, піянінай. Там было ціха. Там творцы тварылі...

А ўнізе, у падвале, была саўна, стаялі пральныя машыны.

Спальны корпус — праз дарогу. Але на першым паверсе можна было згатаваць каву ці гарбату, а на другім стаяў кампьютар. Вось так...

Балтыйскі Цэнтр быў створаны ў 1993 годзе па ініцыятыве групы пісьменнікаў і перакладчыкаў балтыскага рэгіёна, якая зарадзілася у іх падчас круізу вакол Еўропы ў 1991 і 92 годзе. Фінансуецца Цэнтр на 70% з дзяржаўнага бюджету і на 30% — з гарадскога. Як на нас — дурноще нейкае: кожнаму аплаці дарогу, жытло, харчаванне. Ды яшчэ і на сувеніры каб засталося. Задачы табе ніхто някія не ставіць, справаўдачы не патрабуе. Весьліся, пісака! Гуляй! Гуляй... Прагматычны «захад» гарбей за ўласнымі ноўтбукамі і цэнтраўскімі компамі. Разважлівая літоўка Паўліна, зварнуўшы ўвагу на мае «злоўжыванні» вандроўкамі, спыталася, хоць як бы жартам, але і страгавата: а што гэта я [такі-сякі], маўляй, сабе думаю? Набіраюся ўражання, кажу, а «раман» потым накрэмзаю... Насамрэч, вельмі працькуюча час правёў. І не толькі ў паходах. Нават вершы пісаў, якія тут немагчыма не пісаць. А наконт дурноція... Канешне, нават для заможнай Швецыі ўтрыманне такога Цэнтра ў нешта ўлягае. Ды з другога боку, пішучая брація па вяртанні дае, безумоўна, неблагі разгалас у СМІ сваіх краін пра Готланд і Візбю, хтосьці — і пра паром, пра Стакгольм, пра матэрыковую Швецию... Гэта абавязковая прысягненне ў казачны край дадатковую колькасць наведвальникаў-турыстаў. З палітычнага і культурніцкага боку ўзаемная карысць таксама вялізная і бяспрочная. А творчае братэрства?

Кастрычнік-лістапад 2010

КАЛЕЙДАСКОП

► АНОНС

«ПРАЙДЗІСВЕТ» ВЯРНУЎСЯ З АФРЫКАЙ

Выйшаў сёмы нумар інтэрнэт-часопіса перакладной літаратуры «ПрайдзіСвет», прысвечаны афрыканскай літаратуры і літаратуры пра Афрыку «Finis Africae». У перакладзе на беларускую мову ў часопісе прадстаўленыя творы афрыканскіх пісьменнікаў, як сучаснікаў, так і класікаў, проза і паэзія ёўрапейскіх і амерыканскіх аўтараў, тым ці іншым чынам звязаная з «чорным кантынентам», а таксама крытычныя артыкулы і агляды, якія закранаюць проблемы і асаблівасці афрыканскага літаратурнага свету ў беларускім кантэксле.

За савецкім часам, ды і пасля здабыція Беларуссю незалежнасці літаратуры афрыканскіх краінаў былі прадстаўленыя па-беларуску больш чым сціпла. Выйшла ўсяго некалькі асобных выданняў і крыху невялікіх публікацыяў у газетах і часопісах; многія тэксты перакладаліся праз пасярэдніцтва расійскай мовы. Зусім не было перакладаў з уласна афрыканскіх моваў (адзінае выключэнне — пераклады, зробленыя Уладзімірам Палупанавым з малагасійскай). У новым нумары «ПрайдзіСвета» рэдакцыя выдання палепшыла акрэсленую ситуацыю, адкрывачы чытачам як творы новых і сучасных паэтаў і празаікаў з Нігерыі, Сенегалу, Заходняй Афрыкі, ПАР, Анголы і інш., так і звяртаючыся да творчасці ўжо вядомых аўтараў — нобелеўскіх лаўрэатаў Ўоле Шоінкі, Жана-Мары Леклезіе, Дж. М. Кутзэе, а таксама лаўрэатаў прэстыжных афрыканскіх літаратурных прэмій. Яшчэ адна адметнасць нумара — першыя беларускія пераклады з мовы афрыкаанс.

Традыцыяна ў інтэрнэт-нумары, апрач уласна перакладаў, крытычных артыкулаў і аглядзаў змешчаныя інтэр'ю (са славацкім пісьменнікам Марэкам Вадасам, беларускім празаікам

і перакладчыкам Альгердам Бахарэвічам, а таксама перакладчыкам яго рамана «Сарока на шыбеніцы» на нямецкую Томасам Вайлерам), пераклады пераможцаў конкурса і чарговы майстэр-клас — ад перакладчыка і выдаўца Змітра Коласа, які мае досвед не толькі афрыканскіх перакладаў, але і жыцця на «чорным кантыненте».

З лепшымі «афрыканскімі» старонкамі інтэрнэт-выдання «ПрайдзіСвет» можна будзе пазнаёміцца ў наступным — чэрвеньскім — нумары «Літаратурнай Беларусі».

Прэс-служба СБП

► СТАЛІЦА

МІНСК УЛІТАРАТУРВАЕЦЦА. ПАСМЯРОТНА...

У Мінску з'явіцца вуліцы імя пісьменнікаў Яна Баршчэўскага (пісаў у XIX стагоддзі), Уладзіміра Дубоўкі (28 гадоў правёу у сталінскіх лагерах і высылцы) і народнага пісьменніка Беларусі Івана Навуменкі.

Такое раашэнне 29 красавіка прыняла Камісія па назвах і перайменаванні вуліц, праспектаў і плошчаў Мінска. Аб гэтым паведаміў «nn.by» сябра камісіі кандыдат гістарычных навук Іван Сацукеўчык.

Паводле яго слоў, гэтыя вуліцы будуць знаходзіцца ў новым мікраараёне, які прапануецца назваць Хмарынскія Пасекі і плацінавацца збудаваць паміж бытым пасёлкам Навінкі і бытой вёскай Зацень.

Акрамя таго, вуліцу Чапвёрга транспартнае кальцо, якая знаходзіцца паміж праспектам Дзяржынскага і чыгуначнай Мінск-Брест, вырашана назваць у honour літоўскага мастака і кампазітара Мікалоюса Чурлёніса, цепча якога родам з-пад Мінска — з бытой вёскі Пятроўшчына, што знаходзілася побач з гэтай вуліцай, сказаў навуковец.

У назвах мінскіх вуліцаў загуцаць і імёны з прозвішчамі беларускіх мастакоў Івана Хруцкага і Пятра Сергіевіча, а таксама музычнага дзеяча Генадзя Цітовіча.

Цягам апошніх гадоў геаграфічна ўвекавечаны ў сталіцы беларускія народныя пісьменнікі Пімен Панчанка, Кандрат Крапіва і Янка Брыль.

Па-ранейшаму «няма месца» ў Мінску (як і ва ўсёй Беларусі) праспектам ці вуліцам імя народных пісьменнікаў Васіля Быковавы івана Шамякіна...

► СВЕТ

КНІГІ, НА ЯКІЯ НАЙБОЛЬШ СКАРДЗЯЦЦА Ў ЗША

Бібліятэчная асацыяцыя ЗША апублікавала штогодовую дзясятку кніг, на якія часцей за ўсё скардзяцца чытачы: пінгвіны з нетрадыцыйнай арыентацыяй вярнулі лідэрства, класіка перакладеная антыутопія «Пра дзівосны новы свет» Хакслі, «Галодныя гульні» апярэдзілі «Змярканне».

Кніга «З Танга іх троє» Піцера Парнелла і Джасціна Рычардсана вярнула сабе лідэрства ў штогодовым спісе раманаў, на якія больш за ўсё скардзяцца чытачы (складаецца Амерыканскай бібліятэчнай асацыяцыяй (American Library Association, ALA)). Гэтая праца была выдадзеная ў 2004 годзе, а апошняя пяць гадоў нязменна прысутнічала ў «лісце няянавіцці», прычым не на апошніх ролях: трох гады займала першое месца, і толькі ў мінулым саступіла серыі «раманаў» Лорэн Міракль («ttyp», «ttfn» і «l8r, g8r»).

Раман заснаваны на рэальнай гісторыі пары імператарскіх пінгвінаў з Нью-Ёркскага заапарка, якія воляю лёсай засталіся без самкі, стварылі ўласную сям'ю і нават выхавалі малога Танга.

Калі іх прыгоды сталі вядомыя, Рой і Сайлой (так звалі пінгвінаў) сталі кумірамі гей-супольнасці і героямі дзіцячай кнігі «З Танга іх троє», якую абураныя чытачы патрабуюць выключыць са школьніх бібліятэк з-за пропаганды гомасексуалізму, непрыманыя тэмамі сярод дзяцей і па рэлігійных меркаваннях.

Акрамя таго, чытачы скардзяцца на Шэрмана Алексі (Sherman Alexie), які напісаў «Абсалютна праўдзіві дэённік індзейца па сумішчальніцтве» (The Absolutely True Diary of a Part-Time Indian).

Вокладка кнігі «З Танга іх троє» Піцера Парнелла і Джасціна Рычардсана

Напісаны ад асобы індзейца-споканіка раман пра яго жыццё ў свеце «бледнатаўарых» вінаўцаў у брыдкаслуі, расізме, непрыстойнасці ды іншых не вельмі «дзіцячых» рэчах. Цікава, што ў 2007 годзе тая кніга атрымала Нацыянальную кніжную прэмію ЗША ў катэгорыі «дзіцячая літаратура».

Сёлета спіс абнавіўся даволі сур'ёзна. Акрамя леташняга лідэра з яго зніклі такія класічныя творы, як «Забіць перасмешніка» Харпер Лі або «Над прорвай у жыцце» Дж. Сэлінджэра. У гэтую кампанію патрапіла і кніга «Ціжкасці жыцця ізгоя» (The Perks of Being a Wallflower) Стыва Чборскі, нягледзячы на тое, што яна застаецца на слыху: аўтар вырашыў стаць рэжысёрам, а ў экранізацыю (фільм павінен з'явіцца ў 2012 годзе) запрасіў акторку Эмму Ўотсан, вядомую дзякуючы фільму пра Гары Потэра.

На патрыяну, дарэчы, за мінулае дзесяцігоддзе скардзіліся часцей за ўсё — у асноўным па рэлігійных прычынах.

Але без класікі спіс ALA не застаўся: сёлета ў яго ўпершыню патрапіла антыутопія Олдаса Хакслі «Пра дзівосны новы свет», кнігу пра гадоўлю людзей на чалавекафабрыках з ляінкамі і расізмам.

Трылогія «Галодныя гульні» Сьюзан Коллінз патрапіла ў спіс адразу на пятае месца дзякуючы

адкрытым сцэнам гвалту і сэксу. Не падыходзіць яна, па меркаванні чытачоў, і для абраний узроставай групы: галоўным героям раманаў усяго 16 гадоў, а яны праводзяць час у забойствах сваіх аднагодкаў ды прызнаннях у кацанні. Цяпер пра кнігі Коллінз гавораць шмат: задуманая іх экранізацыя, а на галоўную ролю абрана ўзыходзячая зорка Галівуда Джэніфер Лоурэнс. Выход карціны запавінаваны на 2012 год.

Сага Стэфані Майер «Змярканне», якая летасць здолела прафіцца ў першую пяцёрку «антыспіса», гэтым разам апнінулася на мяжы вылету і заняла толькі дзясятае месца. Чацвёртае ж месца дасцалося «Амфетаміну» (Crank) Эллен Хопкінс за прапаганду наркотыкаў, ляінкі і распусту: у кнізе распавядаецца пра маладую дзяўчыну, якая пад дзеяннем вынесенага ў назоў рэчыва была згвалтаваная сваім жа сібрам, зачяжарыла і затым адна гадавала дзіцё.

Але не варта думаць, што скаргі на кнігі з'яўляюцца ў ЗША агульнапрынятай з'явай. Супрацоўнікі бібліятэчнай асацыяцыі падчылі, што за 20 гадоў вядзення статыстыкі яны атрымалі калія 10 тысячаў лістоў, большасць з якіх напісалі бацькі. У 2010 годзе скаргай было ўсяго 348 — менш было толькі ў 1990-м, калі сістэма толькі арганізоўвалася.

Акрамя таго, ALA не мае права нешта забараняць. «Мы падтрымліваем права кожнага чытача выбіраць кнігі для сябе або сваёй сям'і. Тым, хто скардзіцца на якую-небудзь кнігу, нельга даваць магчымасць абмяжоўваць права іншых чытачоў на доступ да таго або іншаму твору», — заявіла дырэктар офіса інтэлектуальнай волі ALA Барбара Джонс.

Irap Karaū

Паводле <http://www.gazeta.ru>

▼ ПАЛІЦА

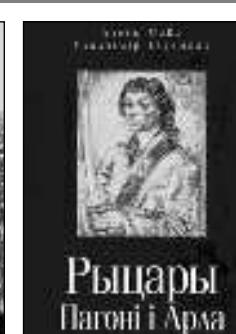
ШМАТМОЎНАЯ КНІГА СЯРГЕЯ ПАНІЗЬНІКА

Сяргей Панізьнік. На ўсе вякі...: Зборнік вершаў на беларускай мове і ў перакладах на англійскую і французскую мовы.
— Мінск: Выд. В. Хурсік, 2011. — 174 с.

«На ўсе вякі...» — так называецца новы — праілюстраваны лірычны цеплынёй, душэунай цеплынёй і светлымі фотаздымкамі — паэтычны зборнік Сяргея Панізьніка. Кнігу складаюць вершы беларускага паэта на беларускай мове, а таксама пераклады яго твораў на англійскую і французскую мовы, зробленыя Дагмар Т. Уолкэт, Аленай Таболіч і Нінай Дзябольскай.

Прадмову да кнігі напісаў Міхась Скобла.

**ВІДАРЫСЫ
НАЦЫЯНАЛЬНАЙ
ПАМЯЦІ**
**Алесь MaRa, Уладзімір
Січыкаў. Рыцары Пагоні
і Арла. — Мінск: Рыдыш-
плюс, 2011. — 68 с., іл.**

Аснову незвычайнай кнігі склалі выявы славутых дзеячаў беларускай і польскай гісторыі, якія стварылі знаны мастак Алесь MaRa (па-сунтасці, унікальная выставка «Постаці, або на Ростанях гісторыі», а таксама эсэ-прадмова «Словы пра настадуніка і сябру» ды кароткія біяграмы да герояў карцін Уладзіміра Січыкаўа па-беларуску, па-польску і ангельску. Еўфрасіння Палацкая, Міндоўг, Альгерд, Вітаўт Вялікі, Жыгімонт, Скарона, Баторый, Цяпінскі, Сапега, Радзівіл, Агінскі, Касцюшка, Міцкевіч, Манюшка, Каліноўскі ды іншыя дзеячы культурніцкага, грамадскага і нацыянал-вызваленчага руху спазіраюць скрэзь прызму гісторыі на чытачоў кнігі — найлепшага падарунка, які прэзентуе нашу Беларусь і на сваёй зямлі, і за межамі.

3 ЧЭРВЕНЯ, ПЯТНІЦА

06.00, 07.00, 08.00, 09.00, 12.00, 15.00, 19.00,
23.35 Навіны.

06.05, 07.10 «Добрай раніцы, Беларусь!».

07.05, 08.05 Зона Х. Дарожная навіны.

07.30, 11.50 Дзяловое жыццё.

08.15 Сфера інтэрсаку.

08.40 «Маша і Мядзведь». Мультфільм.

08.50 Выпускныя іспыты.

09.10 Камедыйная меладрама «Маргоша» (Расія).

10.05 Серыял «Маршрут літасці» (Расія).

11.00 Меладраматычны серыял «Маруся. Вяртанне» (Украіна).

12.10 «Адчайнай хатнія гаспадыні-5». Камедыйны серыял (ЗША).

13.45 Патрабеуца.

14.00 Відэафільм АТН «Спадчына зямлі Аршанскай» цыклу «Зямля беларуская».

14.20 «Клуб рэдактараў».

15.15, 19.20 Навіны рэгіёна.

15.35 OFF STAGE LIFE.

15.55 Меладраматычны серыял «Дыхай са мной» (Расія).

16.55 Жаноче ток-шоў «Жыццё як жыццё».

18.00 Меладраматычны серыял «Маруся. Вяртанне» (Украіна).

19.30 «Зона Х». Вынікі тыдня.

19.55 Камедыйная меладрама «Маргоша» (Расія).

21.00 Панарама.

21.45 «Саларыс». Меладрама (ЗША).

23.45 Інфармацыйна-забаўляльная праграма «Праверка чутак».

01.15 Дзень спорту.

06.00, 09.00, 11.00, 13.00, 16.00, 18.00, 20.30 Нашы навіны.

06.05 АНТ прадстаўляе: «Наша раніца».

09.05 «Жыць здорава!».

10.20 «Смак».

11.05 Навіны спорту.

11.10 «Аматарка прыватнага вышуку Даши Васільева». Шматсерыны фільм.

12.20 «Дэтактыў».

13.05 Навіны спорту.

13.10 «Кантрольны закуп».

13.45 «Модны прысуд».

14.50 «Зразумець. Прабачыць».

15.25 «Хачу ведаць».

- 16.10 Навіны спорту.
- 16.15 «Заручальны пярсцёнак». Шматсерыны фільм.
- 18.15 Навіны спорту.
- 18.20 «Чакай мяне!». Беларусь.
- 18.55 «Поле чудаў».
- 20.00 Час.
- 21.00 Навіны спорту.
- 21.05 «Зваротны адлік».
- 21.40 Футбол. Беларусь - Францыя. Прамая трансляцыя з Мінска.
- 23.45 «Што? Дзе? Калі? у Беларусі». Летняя серыя гульняй.
- 01.00 Начныя навіны.

06.00, 07.30, 10.30, 13.30, 16.30, 19.30, 22.30 «24 гадзіны».

06.10 «Міншчына».

06.20 «Раніца. Студыя добра гастро».

07.40 «СТБ-спорт».

07.45 «Раніца. Студыя добра гастро».

08.30 «Дайшнік 2». Серыял.

09.30 «Аўтапанарама».

10.00 «Пляц гісторый».

10.40 «Наши суседзі». Серыял.

11.30 «Далёкая свята».

11.45 «Званая вячэра».

12.35 «Агонь кахання». Серыял.

13.50 «Фірмовая гісторыя». Серыял.

14.40 «Next 2». Серыял.

15.30 «Забойная сіла». Серыял.

16.50 «Рэпарцёрская гісторыя».

17.20 «Міншчына».

17.30 «Званая вячэра».

18.30 Ток-шоў «Лё».

20.00 «Сталічныя падрабязнасці».

20.10 «СТБ-спорт».

20.20 «Добры вечар, малахня».

20.40 Фільм «Няўдачлівія». Францыя - Мексіка, 1981 г.

22.55 «СТБ-спорт».

23.00 «Відзьмво-невідзьмо». Агляд міжнароднага шоў-бізнесу.

00.15 Фільм «Дзень Калумба». ЗША, 2008 г.

07.00 ЛАДная раніца.

08.00 Тэлебарометр.

08.05 Меладраматычны серыял «Ты маё жыццё» (Аргентына).

09.05 Серыял «Дзяржаўная мяжа».

10.20 Час футболу.

19.15 Прэм'ера. Юбілейны канцэрт групы «ВІА Гра».

20.30 Нашы навіны.

21.00 Навіны спорту.

21.05 «Клуб Вясёлых і Знаходлівых». Вышэйшая ліга.

23.30 «Пражэктарпэрсыхіт».

00.10 «Што? Дзе? Калі?».

06.15 Фільм «Пажарны сабака». ЗША - Канада, 2007 г.

08.00 Фільм «Няўдачлівія». Францыя - Мексіка, 1981 г.

09.40 «Давай пасправуем?».

10.30 «Мінск і мінчане».

11.05 СТБ прадстаўляе: «КультУРА!».

11.40 «Салдаты. Дзэмбель непазбежны!» Серыял.

13.30 «Новыя падарожкі дылетанта».

14.00 Фільм «Афоня». СССР, 1976 г.

15.45 «Відзьмво-невідзьмо». Агляд міжнароднага шоў-бізнесу.

16.30 «24 гадзіны».

16.45 «Наша справа».

17.00 «Вялікі горад».

17.40 Фільм «Як знайсці ідэал». Расія, 2008 г.

19.30 «24 гадзіны».

20.00 «СТБ-спорт».

20.10 «Зорныя рынкі».

21.30 Фільм «Бандыты». ЗША, 2001 г.

23.45 Фільм «Падземка». Францыя, 1985 г.

07.50 Нашы тэсты.

08.20 Усё аб бяспечы.

08.50 Рэальны свет.

09.25 Дыялогі аб рыбалцы.

10.00 Жансавет.

10.35 Дача здароўя.

11.25 Серыял «Дзяржаўная мяжа».

12.40 Серыял «Дурнушка Бэці-3». 1-я серыя.

13.35 «Страсці па культуры».

14.20 «Вялікая прыгода». Прыгодніцкі фільм («беларусьфільм»). 1-я і 2-я серыі.

- 10.50 Кінаспробы.
- 11.10 Жывы гук.
- 11.55 Гадзіна суду. Справы сямейныя.
- 12.55 Драма «Палата №6» (Расія).
- 14.30 «Зорка ўзышла над Беларусью». Гала-канцэрт.
- 15.30 Мультсерыял (Расія). 2-я і 3-я серыі.
- 16.00 Пазакласная гадзіна.
- 16.15 «Кулінарыя для дзяцей». Мультфільмы. Заключчыя серыі.
- 17.30 Усё аб бяспечы.
- 18.00 Меладраматычны серыял «Ты маё жыццё» (Аргентына).
- 19.05 «Халі-галі». Скетч-шоў.
- 19.40 Серыял «Дзяржаўная мяжа».
- 21.00 Кальханка.
- 21.15 Тэлебарометр.
- 21.20 КЕНО.
- 21.25 «Рэпарцёр «Беларускай часіны».
- 22.15 «Пра мастацтва».
- 22.45 Дыялогі аб рыбалцы.
- 23.10 Крымінальны трэйлер «Змей» (Францыя).

08.35 «Вочная стаўка».

09.35 «Агляд. Надзвычайна здарэнне».

10.00 Сёння.

10.20 «І зноў добры дзені».

11.15 «Рэзвод па-руську».

12.05 «Да суду».

13.00 Сёння.

13.35 «Суд прысяжных: галоўная спраўа».

15.00 «Професія-рэпарцёр».

15.30 «Агляд. Надзвычайна здарэнне».

16.00 Сёння.

16.30 Дэтэктывы серыял «Вяртанне Мухтара».

18.35 «Агляд. Надзвычайна здарэнне».

19.00 Сёння.

19.35 «Следства вялі...».

20.35 «Надзвычайна здарэнне. Расследование».

21.00 Прэм'ера. «Другое прышэсце Ванги».

22.45 Прэм'ера. «Песня для вашага столітва».

23.45 Трылер «Парфумер: гісторыя аднага забойцы».

09.30 Раніца Расіі».

09.15 «Прамы эфір».

10.10 «Мой срэбны шар».

11.00 Весткі.

5 ЧЭРВЕНЯ, НЯДЗЕЛЯ

- 06.10 Канцэрт «Рэтра FM» (2007).
08.45 «Зброя». Цыкл дакументальных фільмаў (Беларусь).
09.00, 12.00, 15.00, 19.00 Навіны.
09.10 «Арсенал».
09.40 Дакументальны цыкл «Зорнае жыццё» (Украіна).
10.20 «Культурныя людзі».
10.55 «Я не я». Лірычнае камедыя (Расія).
2-я серыя.
12.10 «Чужая бацькаўшчына» («Беларусьфільм»).
13.55 Сінематэка.
14.35 Замельнае пытаннне.
15.15 Навіны рэгіёна.
15.35 «Веда нашых».
15.50 Камедыя «Астэрыйк і Абелікс: місія Клеапатра» (Францыя).
17.45 OFF STAGE LIFE.
18.05 Суперлато.
19.15 Сінейная камедыя «Оптам таннэй» (ЗША).
21.00 У цэнтры ўвагі.
21.55 «Выпадковая сувязі». Гумарыстычная праграма.
22.50 Меладраме «Прадчуванне» (ЗША).
00.30 Дакументальна-біографічны цыкл «Мая праўда».

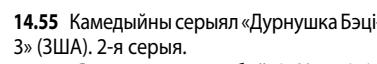
- 16.20 «Гені і злыдні».
16.50 Шматсерыйны фільм «Прапанаваныя акалічнасці».
18.45 «Эстрадны кактэйль».
20.00 Контуры.
21.05 «Вялікая розніца».
22.10 Прэм'ера. «Я нясу ў далонях святло». Канцэрт.
23.45 Фільм «Твін Пікс: агонь, ідзі са мной».
- 06.55 Фільм «Бандыты». ЗША, 2001 г.
09.00 «Гаворыць і паказвае Мінск».
09.30 «Аўтапанарама».
10.00 «Відавочнік прадстаўляе: самае смешнае».
10.55 «Вялікі сняданак».
11.35 «Салдаты. Дзембель непазбежны!» Серыял.
13.25 «Добры дзень, доктар!».
14.00 Фільм «Вас чакае грамадзянка Ніканорава». СССР, 1978 г.
15.35 Ток-шоў «Лёс».
16.30 «24 гадзіны».
16.50 «Праўда».
17.25 Канцэрт М. Задорнова.
19.00 «Аўтапанарама».
19.30 «Тыдзень». Інфармацыйна-аналітычная праграма.
20.40 Фільм «Пасылка». ЗША, 2009 г.
22.45 «Професійны бокс».
00.00 Фільм «Рассякаюча хвалі». Данія - Францыя - Нідерланды - Нарвегія, 1996 г.

- 07.00 «Нядзельная раніца».
08.00, 09.00 Нашы навіны.
09.05 Нядзельная пропаведзь (з субтырамі).
09.20 Серыял «Мая выдатная няня».
09.55 «Шалапутныя нататкі».
10.15 Пакулы се дома.
11.15 Фазэнда.
11.50 Анимацийны фільм «Кніга джунглю-2».
13.00 «Іронія лёсу» Барбары Брыльскай. Працяг».
14.00 АНТ прадстаўляе: «Брэйн рынг».
15.00 Прэм'ера. «Арына Шарарава. Усмешка для мільёнаў».
16.00 Нашы навіны (з субтырамі).
16.15 Навіны спорту.

- 07.55 Дабравест.
08.20 Mір вашай хаче.
08.35 Эксцэнтрычнае камедыя «Вясёлыя і загарэлья» (Францыя).
10.20 Медычныя таемніцы.
11.00 Медычныя таемніцы +.
11.20 Школа рамонту.
12.30 Тэлебарометр.
12.35 Нашы тэсты.
13.10 Кінаспробы.
13.30 «Правы чалавека».
13.45 Гаспадар.
14.15 Бухта капітанаў.

- 14.55 Камедыйны серыял «Дурнушка Бэці-3» (ЗША). 2-я серыя.
15.50 «Высакародны разбойнік Уладзімір Дуброўскі» («Беларусьфільм»).
17.55 Камедыя «Зроблена ў Амерыцы» (ЗША).
19.55 Конкурс-віктарына «Дзеци новага пакалення».
21.00 «Спарталот 5 з 36».
21.05 КЕНО.
21.10 «Навіны надвор'я».
21.45 Смешная часіна.
22.20 Валейбол. Еўраліга. Жанчыны. Беларусь - Харватыя.
23.30 Культасвет.

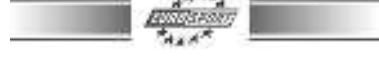
- 07.00 Мультфільмы.
07.45 Фільм «Я дачакаюся...». 2011 г.
11.00 Весткі.
11.15 «Сам сабе рэжысёр».
12.10 «3 новай хатай!».
12.25 Фільм «Казачая застава».
14.00 Весткі.
14.15 «Смехапанарама Яўгенія Петрасяна».
14.50 «Рамантыка раманса».
15.45 Прэм'ера. «Асцярожна, фальшак!». Дакументальны фільм.
16.40 Дэтктыў «Сіцыліанская абарона».
18.20 Прэм'ера. «Аншлаг і Кампанія».
20.00 Весткі тыдня.
21.05 Прэм'ера. Фільм «Пару гнядых».
23.00 «Адмысловы карэспандэнт».

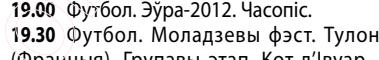
- 07.30 Дзіцячая раніца на НТВ-Беларусь.
08.00 Сёння.
08.20 «Авіятары».
08.45 «Іх норавы».
09.20 «Ямо дома!».
10.00 Сёння.
10.20 «Першая перадача». Аўтамабільная праграма.
10.50 «Баль на ўесь свет».
11.55 «Дачны адказ».
13.00 Сёння.
13.20 «Справа цёмная». Гістарычны дэтэктыў.

- 14.10 Прэм'ера. Дэтктыўны серыял «Знакі лёсі».
16.00 Сёння.
16.20 «Гісторыя ўсерасійскага зману».
17.25 «І зноу добры дзень!».
18.30 «Надзвычайнае здарэнне. Агляд за тыдзень».
19.00 «Сёння. Выніковая праграма».
20.00 «Чыстасардэчнае прызнанне».
20.50 «Цэнтральнае тэлебаччанне».
22.05 Прэм'ера. Вострасюжэтны фільм «Знайдзі мяне».
23.50 «Гульня».
00.45 «Нерэальная палітыка».

- 09.30 «Еўрапорт» - за чистую планету». Часопіс.
10.00 Аўтаспорт. Чэмпіянат свету сярод легкавых аўтамабіляў. Гран-пры. Warm Up.
10.30 Футбол. Чэмпіянат Еўропы. Эўрапа-2012.
11.15 Футбол. Чэмпіянат Еўропы. Эўрапа-2012.
12.00 Футбол. Эўра-2012. Часопіс.
13.00 Аўтаспорт. Чэмпіянат свету сярод легкавых аўтамабіляў. Гран-пры. Круг 7-ы.
14.00 Аўтаспорт. Чэмпіянат свету сярод легкавых аўтамабіляў. Гран-пры. Круг 8-ы.
15.15 Веласпорт. Шаша (Францыя).
16.00 Тэніс. Адкрыты чэмпіянат Францыі. Фінал. Мужчыны.
18.30 Тэніс. Гейм. Сэт. Матс.
19.00 Футбол. Эўра-2012. Часопіс.
19.30 Футбол. Моладзевы фэст. Тулон (Францыя). Групавы этап. Кот-д'Івуар - Партугалия.

- 21.15 Футбол. Моладзевы фэст. Тулон (Францыя). Групавы этап. Italія - Калумбія.
22.00 Футбол. Чэмпіянат Еўропы. Эўрапа-2012.
22.45 Футбол. Чэмпіянат Еўропы. Эўрапа-2012.
23.45 Пляжны футбол. Кубак Еўропы. Іспанія.
00.45 Мотаспорт. Часопіс. Агляд падзей тыдня.
01.00 Ралі. IRC. Украіна. Агляд.
02.00 Тэніс. Гейм. Сэт. Матс.

- 07.00 Аб'ектыў.
07.15 «Загадкі Мэрдака», дэтктыўны серыял: 14 серыя.
08.00 Калыханка для самых маленьких.
08.40 Рэпартэр.
09.05 Еўропа сёння.
09.30 «Афіцэры», дэтктыўны серыял: 1 серыя.
10.20 Кулінарны падарожжы Робэрта Макловіча.
10.45 «Уладзімір Драбо Камандор», рэпартаж, 2007 г., Беларусь.
11.15 Гісторыя пад знакам Пагоні.
11.25 Госць «Белсату».
11.45 «Разбіраочы Гары», маст. фільм, 1997 г., ЗША.
13.20 «Загадкі Мэрдака», дэтктыўны серыял: 14 серыя.
14.05 Дакументальная гадзіна: «Бронзавы жаўнер Алёша», дак. фільм, 2008 г., Эстонія.
15.15 Еўропа сёння.
15.45 Госць «Белсату».
16.00 Кулінарны падарожжы Робэрта Макловіча.
16.25 Рэпартэр.
16.50 Мойнік (лінгвістычная праграма).
17.00 Прыватная калекцыя.
17.20 «Час гонару», серыял: 32 серыя.
18.05 Чаму дзмакратья?: 1 серыя, «Прашу галасаваць за мяне».
19.00 Басанож на свеце (спазнаваўчая праграма).
19.30 Калыханка для самых маленьких.
19.40 Англійская для дзяцей.
19.45 Гісторыя пад знакам Пагоні.
19.55 На колах.
20.20 Вагон .
20.30 Без рэтуши: «Людзі старой веры», дак. фільм, 2008 г.
21.00 Тыдзень у «Аб'ектыве».
21.30 Эксперт.
22.00 Фільматэка майстроў: «Мой брат - адзіны сын», маст. фільм, 2007 г., Italія.
23.40 «Калыханка» ад Сашы і Сірожы (сатырычная праграма):.
23.45 Тыдзень у «Аб'ектыве».

Шаноўныя чытачы!

На жаль газету «Новы час» не магчыма купіць у шапіках або крамах. Няма насі ў дзяржаўнай сістэме распаўсюдзу Белпошты. Але можна падпісацца на «Новы час» і кожны тыдзень атрымліваць газету.

Падпісацца можна на любую колькасць месяцаў, аформіўшы банкаўскі ці паштовы перавод і накіраваўшы копію плацёжнага документу на адпас рэдакцыі. (Глядзіце ўзоры квітанцый). Нашы рэквізіты: **рахунак 3012741108019 у аддзяленні №539 ОАО «Белінвестбанка», код банка 153100739. Адрас банка: 220004, Мінск, вул. Калектарная, 11. Адрас рэдакцыі: 220113, Мінск, вул. Мележа, 1, офіс 1234.**

Акрамя таго падпісацца можна ў нашых рэгіянальных прадстаўнікоў:

Магілёў: (8 029) 604 34 57, Юрый.
Бабруйск: (8 029) 628 75 01, Вольга
Мінск: (8 029) 968 79 73, Аляксей,
(8 029) 178 31 68, Вольга

ф. ПС 112

БЕЛАПОЧТА

ЭЛЕКТРОННЫЙ ДЕНЕЖНЫЙ ПЕРЕВОД

ВЫРУЧКА НАЛОЖЕННЫЙ ПЛАТЕЖ № _____ (вход, по карте отправки)

(сумма цифрами) (сумма прописью)

ПОЛУЧАТЕЛЬ Г-та «Новы час», р/с 3012741108019 отд. №539 ОАО «Белінвестбанка», код 153100739, УНН 190790926

КУДА 220004, г. Минск, ул. Коллекторная, 11
(почтовый код, адрес получателя, телефон)

ОТПРАВИТЕЛЬ _____
АДРЕС _____
почтовый код, адрес отправителя, телефон)

Доставка уведомление простое
 заказное
 электронное
(назначение платежа)
(письменное сообщение)

Отметки отделения почтовой связи места приема:
(почтовый код, оттиск контрольно-переводной печати, кол. шт.)
№ перевода по ф. 5 _____
Время приема _____ ч. _____ мин.
Подпись _____

Паважаныя чытачы!

Падпісны кошт аднаго нумара газеты 750 руб. аднаго месяца — 3000 руб.

«Новы час» запрашае да супрацоўніцтва распаўсюджванікамі газеты ва ўсіх рэгіёнах Беларусі.

Даведка па тэл.: (8 029) 651 21 12.

Для тых, хто прымае рашэнні!

**НОВЫ
ЧАС**

www.novychas.org

КВІТАНЦІЯ		ЧИУП «Час навінаў»	
		(получатель платежа)	
		отд. №539 ОАО «Белінвестбанка»	
		(наименование банка)	
Счет получателя	3012741108019	Лицевой счет	Код 739
УНП*	190790926		
(фамилия, имя, отчество, адрес)			
Вид платежа		Дата	Сумма
Період подпискі указывает абонент			
Плательщик			
Пеня			
Всего			

Кассир

ЦІКАВА

ПЕСНЯ І ВАЙНА

Алег НОВІКАЎ

Перамога азербайджанскага дуэта на конкурсе «Еўрабачанне-2011» яшчэ больш пасварыла Азербайджан з Еўропай і выклікала новы віток канфрантацыі ў адносінах з Арменіяй.

Азербайджан на конкурсе «Еўрабачанне» дэбютаваў у 2008 годзе, пасля таго, як мясцовы тэлеканал ОТВ далучыўся да Еўрапейскага вяшчальнага саюза. Да 2010-га найбольш высокім дасягненнем азербайджанскіх музыкаў было 3-е месца, якое здабыў дуэт Айсель Тэймурадзэ і Араш у 2008-м. У 2011 годзе прадстаўнікам Краіны Агнёў (так пасычна называюць Азербайджан) пакарылася першае месца. Нігэр Джамал і Эльдар Гасымаў сталі лаўрэатамі фестывалю.

За фіналам у Дзюсельдорфе сачыла ўся краіна. Як толькі былі абвешчаны пераможцы конкурсу, святкаваць на вуліцы выйшаў увесь Баку. Аднак не прыйшло і сутак, як перамога стала падставай для шматлікіх спекуляцый на глебе палітыкі і дыпламатыі.

Так, кіраўнік камітета знешніх сувязяў Адміністрацыі презідэнта Азербайджана Наўруз Мамедаў выступіў з крытыкай саюзнікаў Азербайджана, якія, па яго словам, не занадта актыўна на падтрымлівалі бакінскі дуэт. «Шэраг краін, якія цесна супрацоўнічаюць з Азербайджанам, на жаль, не выставілі нашым выканаўцам нават 2, 3 ці 4 балаў», — сказаў Мамедаў.

Асобна дасталася заходнікам. Па слова Мамедава, «такія дзяржавы, як Вялікабрытанія, Германія, Італія, Нарвегія, Данія, Балгарыя, не выставілі нашым выканаўцам ніводнага бала. Магчыма, прадузятае стаўленне тлумачыцца дынамічным развіццём Азербайджана, рэалізацыяй ім незалежнай палітыкі», — лічыць кіраўнік камітета.

Згаданыя вышэй выказвання службоўца — спроба інструменталізацыі «Еўрабачання» ў палітычных мэтах. Справа ў тым, што на падтрымкі Азербайджан і Беларусь выступілі тандэмам як самыя вялікія парушальнікі грамадзянскіх свабодаў у бытъм

СНД. Так пастанавіў Еўрапарламент.

За гэта Баку трапіў у фокус крытыкі заходніх СМИ. Яны растлумачылі, чаго каштую «Еўрабачанне» простым азербайджанцам.

«Еўрабачанне» мне не трэба, мне патрэбныя грошы», — цытуе выданне «New York Times» 23-гадовага Арыфа, які хавае сваё прозвішча, асцерагаючыся пераследу з боку ўладаў. Па яго словам, ён працуе ў краме і зарабляе ўсяго 190 долараў у месяц. «Што мне рабіць з вынікамі гэтага конкурсу? — скардзіца хлопец. — Наша краіна з'яўляеца нафтаздабываючай дзяржавай, а мы жывём у галечы».

Аднак найбольшае вывяржэнне негатыўных эмоций з наўгады перамогі Азербайджана назіраеца ў Арmenіі. Праблемы чалавека тут не пры чым. Закансерваваны вайсковы канфлікт вакол Карабаху перавёў супрацьстаянне армян і азербайджанцаў у іншыя галіны, у тым ліку культурна-музычную.

Дадаўся і той факт, што спявачка Эмі, прадстаўніца Арmenіі на «Еўрабачанні-2011», увогуле не атрымала пушёўку ў фінал. Такім чынам, упершыню за шэсць гадоў узделу ў «Еўрабачанні», Арmenія не была прадстаўлена ў фінале. Гэта стварыла сапраўдную нацыянальную траўму. Адпаведна, у нацыяналістычных колах адразу ж пачаўся пошук стрэлачніка.

Перш за ўсё дасталася кіраўніцтву армянскага тэлебачання, якое выбрала Эмі ў якасці канкурсанкі. «Пытannі, звязанныя з выбарам песні і выкананіцца для ўзделу ў музычным конкурсе «Еўрабачанне», у будучым павінны аблікар'ювацца і ў парламенце Арmenіі», — лічыць дэпутат Нацыянальнага сходу ад ура-

давай Рэспубліканскай партыі Арmenіі Гагік Мелікян.

На думку некаторых экспертаў, у правале Эмі вінаватыя не столькі армяне, колькі армянская дыяспара. «Не сакрэт, што Арmenія заўсёды ў складала вялікія надзеі на дыяспару, і заўсёды папярэдне вялася актыўная лабісцкая праца. Хутчэй за ўсё, сёлета было прыкладзена недастаткова высілкаў», — піша выданне «Panarama».

«Прычына таго, што Арmenія не прыйшла ў фінал конкурсу «Еўрабачанне-2011», хутчэй за ўсё, крыеца ў зборах у сістэме галасавання», — сказала журналістам армянская спявачка Шушан Петрасян. Не будучы здольнымі дэталёва аргументаваць механізм змовы супраць Эмі, патрыёты ад музыкі не знайшли нічога лепшага, як сцвярджаць, што Нігэр і Эльдар выигралі конкурс з дапамогай падману.

«Гарманічны кірунак песні «Running Scared» дуэта з Азербайджана, які заняў першае месца на «Еўрабачанні», гучыць вельмі падобна на хіт «Secret» амерыканскай групы «One Republic», лічачы зоркі расійскага шоўбізнесу, пра гэта паведамляе «Armenian news».

Асобнай тэмай для атакі на азербайджанцаў стаў канфуз з сцягам. Пасля таго, як былі абвешчаныя вынікі, пераможцы чамусыці з'яўліся на сцэне са сцягам... Турцы. Яго несла Нігэр.

Гендырэктар тэлебачання Азербайджана Исмаіл Амараш пасправаў апраўдацца: «У руках Нігэр быў сцяг Турцы, а сцяг Азербайджана павінен быў вынесці Эльдар, аднак з-за хвальвання ён забыўся зрабіць гэта». Версія, аднак, выглядае слабай, паколькі іншыя азербайджанская газета «Tränd» па слядах кон-

курсу радасна паведаміла, што азербайджанская канкурсанты наўмысна махалі толькі турэцкім сцягам, сімвалізуючы такім чынам прыязнь да канцэпцый адзінства цюркскага свету.

На фоне ўсёй гэтай істэрыкі контрастам выглядае думка армянскай благасферы. Большасць блогераў прызнае, што Эмі правалілася, і гэта нават лепш. «Напэўна, на шчасце, Арmenія не прыйшла ў фінал — і нам застанецца спакойна пражыць бліжэйшыя дні», — піша папулярны блогер Карнелій.

Аднак доўга спакойна жыць не давядзеца. Усяму віной

— правіла «Еўрабачання», адпаведна якому краіна-пераможца фестывалю прымае ў сябе свята на наступны год. Такім чынам, наступнае «Еўрабачанне» адбудзеца на берагах Каспію. Адпаведна, і ў Баку, і ў Ерэвane адрозу ўзнікае пытанне, ці прыедзе армянскі выканаўца на «Еўрабачанне-2012»? Армянская прэса актыўна выступае за байкот. Сярод іншых аргументаў — пытанне бяспекі. У якасці аргументаў ёсць спасылкі нават на газеты гомасексуалістаў.

«Panarama» піша: «Прадстаўнікі сэксуальных меншасцяў з Вялікабрытаніі і Германіі павінны байкатаўці конкурс «Еўрабачанне-2012», паколькі прадстаўнікі сэксуальных меншасцяў часта сутыкаюцца з грубінствам паліцыі». З гэтага выданне робіць выснову, што з-за дэфіцыту геяў у Баку конкурс адбудзеца пры пустых trybunaх.

Адным словам, эмоцыі вакол «Еўрабачання-2012» імкліва награваюцца, аднак ёсць тут і свой пазітыў. Тая ж армянская прэса радуеца, што ўвесе год азербайджанцы будуць жыць выключна «Еўрабачаннем». Значыць, вайна за Карабах пакуль што адкладаецца.

ЯНЫ ПРА НАС: ЗАМЕЖНАЯ ПРЭСА ПРА БЕЛАРУСЬ

Ці рэальная дастукацца да афіцыйнага Мінска? Дастаткова паглядзеце на афіцыйны сайт прэзідэнта РБ і азнаёміца з галоўнымі прынцыпамі дзяржавайной палітыкі. У тэксце неаднаразова можна сустрэць слова «пераемнасць» у розных галінах, але ні разу не згаданы «дэмакратыя» і «апазіцыя». Беларуская ўлада глухая, яна не імкнешца ў Еўропу, ёй туды не трэба. Аляксандр Лукашэнка стварыў сваю мадэль краіны, унікальную і непадвойную, мадэль-мару. Любяя перамовы — гэта загадзя зразумелы «глуханамы фармат». Тут пануюць свяя эканоміка, статыстыка, стандарты, паняці пра якасць жыцця. Сёння за кратамі апынулася

еўрапейская Беларусь, а на волі — штучна створаны свет.

«Дзэркало Тыдзня» (Украіна)

Рэйтынгі фінансавай сітуацыі Грэцыі і Беларусі ацэньваюцца міжнароднымі інстытутамі аднолькава. Розніца палягае ў тым, што Грэцыя можа разлічацца на дапамогу Еўрасаюза, а Мінск, які пераследуе палітычныя супернікі і нахабна маніпулюе вынікамі выбараў, спаліў усе масты ў адносінах з Еўропай і Захадам. Беларусь на краю бездані, дастаткова невялікага штуршука.

«Occidentale» (Італія)

Тым часам аналітыкі выказваюць сумневы ў тым, што нават жаданыя крэдыты дапамогуць выратаваць беларускую эканоміку. Уліванне дадатковых сродкаў не вырашыць яе фундаментальныя проблемы: тут не абысціся без кардынальных структурных рэформаў і змен у палітычнай сістэме.

«Утро.ru» (Расія)

Сянняшняя дэвальвацыя ўжо слабага рубля выглядае недарэчна: хутчэй за ўсё, беларускія ўлады імкнущыя паказаць патэнцыйным крэдыторам, у прыватнасці ЕўраТЭС, што прымаюць меры для нармалізацыі сітуацыі ў дзяржаве, каб

атрымаць крэдыты. Без гэтых сродкаў сітуацыя ў Беларусі будзе станавіцца ўсё больш крэтычнай. На сённяшні дзень Мінску лагічна было б займаць пазіцыю двоечніка, які выпраўляе свае памылкі, каб атрымаць хоць нейкія запазычанні.

«Регнум» (Расія)

Эфект ад уведзеных амежаванняў на імпарт можа быць, але часовы. Эканоміка невялікая, ўсё пад кантролем, абысці амежаванне будзе складана. Але ў дойгатэрміновай перспектыве гэта няправільны ход, амежаванні рэдка спрацоўваюць.

«Газета.ru» (Расія)

▼ МІЖНАРОДНІЯ НАВІНІ

ФРАНЦЫЯ. МІТЭРАН – ЖАНДАР АФРЫКІ?

Дзіўным чынам адзягавала афрыканская грамадскасць на 30-ю гадавіну прыходу да ўлады Франсуа Мітэрана ў маі 1981 года. У той час, як большасць французаў з настальгіяй узгадваюць часы дзядзькі Франсуа (мянушка Мітэрана), у афрыканцаў, наадварот, цалкам супрацьлегляя пачуцці. Эра Мітэрана была часам безумоўнай падтрымкі Парыжам самых заўзятых аўтарытарных рэжыміў у быльх афрыканскіх калоніях Францыі. Дэвізам палітыкі Мітэрана, па яго ж словам, сталі слова Шарля дэ Голя: «У Францыі няма сяброў, а ёсьць выключна інтэрэсы». З дапамогай былой метраполіі замацавалі свою ўладу дыктатары ў Габоне, Конга, Заірі. Наадварот, спробы дэмакратычных рэвалюцый (як у Буркіна-Фасо) былі падаўленыя з дапамогай французаў. Толькі ў 1990 годзе Мітэран пагадзіўся на дэмакратyzацыю Афрыкі, і тое выключна з-за таго, што дэмакратычныя свабоды былі пашыраны ў Паўднёвой Афрыцы і афрыканскіх краінах — быльх саюзніках СССР. Аднак пасля таго, што нарабілі французы ва Угандре, было позна. Наўрад ці калі-небудзь афрыканцы выбачаць французам і Мітэрану генацыду народу туці. Знішчаць гэты этнас улады Руанды пачалі з санкцыі Парыжу. Нагадаем, што ў выніку масавых забойстваў было знішчана 800 тысяч чалавек.

Па матэрыялах французскай прэсы

ЛІВІЯ. ФАНАТЫ АТРЫМАЛІ СВАБОДУ

Хто, на вашу думку, самая заўзятая праціўнікі Кадафі? Як не дзіўна, гэта футбольныя фанаты. А дакладней, прыхільнікі футбольнага клубу з Бенгазі. Яны ахвотна бяруць удзел ва ўсіх мерапрыемствах новага апазіцыйнага ўраду. А частка з іх добраахвотна пайшла на фронт. Справа ў тым, што апошняй 30 гадоў галоўным канкурэнтам клуба з Бенгазі ў чэмпіянаце Лівіі быў клуб Трыпалі. Спачатку гэта было выключна спартыўнае спаборніцтва. Аднак пасля дырэктарам стадічнай каманды стаў сын Муамара Саад. Саад паставіўся да справы вельмі катэгарычна. На перамогу Трыпалі працаўав увесь судзейскі корпус. Пасля аднаго з судзействаў, калі перамогу аддалі футбалістам з Трыпалі, пачаліся пратэсты. У наступныя дні спецслужбы арыштавалі і катаўвали прыкладна 12 фанатаў. Сам бенгазійскі клуб быў пазбаўлены права ўдзельнічаць у турніры. Нарэшце, меў месца судовы працэс, на якім 34 фанатаў клубу абвінавацілі ў спробе стварэння апазіцыйнай палітычнай партыі. Траіх нават асуздзілі да смяротнага пакарання. Толькі ў 2005-м санкцыі з клубу былі знятые.

Па матэрыялах «Le Figaro» (Францыя)

ІРЛАНДЫЯ. СУПРАЦЬ ВІЗІТУ КАРАЛЕВЫ

Упершыню за сто гадоў гавіла кіруючай у Вялікабрытаніі дынастыі наведала Ірландыю. У свой час Лондан не толькі захапіў Ірландыю, аднак фактычна праводзіў свядомую палітыку на знішчэнне ірландскай нацыі. Нават тое, што пасля Першай сусветнай вайны Ірландыя здабыла незалежнасць, не палепшила стасунку да Дубліна і Лондана. Шматлікія ірландскія палітыкі дасюль патрабуюць вяртання ў склад дзяржавы Паўночнай Ірландыі. Менавіта для таго, каб трошкі замірыць народы, каралева наведала Ірландыю. Пры гэта сведчыць яе маршрут. У прыватнасці Яе Вялікасць разам з прэзідэнтам наведвала мемарыял героям вайны за незалежнасць Ірландыі. Левая апазіцыя, аднак, не верыць у жэсты Елізаветы Другой. У Дубліне прыйшла вялікая маніфестацыя пратэсту. Маніфестанты патрабавалі ад Елізаветы афіцыйнага выбачэння за расстрэл маршу ірландцаў у 1972 годзе ў Белфасте (так званая «крыжавая нядзеля»). У выніку сутычак з паліцыйными арыштавана 21 асоба. Дарэчы, чатыры дні турнір каралевы з-за ўзмоўненых мер быспекі абышліся бюджету Ірландыі 36 мільёнаў еўра.

Па матэрыялах брытанскай прэсы

УКРАЇНА. ШТО БУДЗЕ НА МЕСЦЫ ДЗЕСЯЦІННай ЦАРКВЫ?

УКіеве адбылося пасяджэнне журы, якое павінна вызначыць, што рабіць з Дзесяціннай царквой, а дакладней, з месцам, дзе яна была. Дзесяцінная царква, нагадаем, самая старая царква ў Кіеўскай Русі. Яны была пабудаваная Уладзімірам Вялікім і разбураная ў выніку нашэсця мангола-татарапу. Ужо ў наш час археолагі знайшли яе фундамент. Адразу нарадзілася ідэя аднавіць храм як сімвал хрысціянскай цывілізацыі. Аднак аказалася, што не ўсё так проста. Па-першое, будаваць царкву жадалі кожная з дзвюх вядучых дзеючых ва Украіне праваслаўных канфесій: Украінская праваслаўная Царква (Кіеўская патрыярхат) — УПЦ — КП і прамаскоўская Украінская праваслаўная Царква (маскоўскі патрыярхат) — УПР — МП. Януковіч адразу вырашыў гэтую спрэчку на карысць УПЦ — МП. Аднак на гэтым проблеме не закончыліся. Пытанне ў тым, што выявіў будынку не захавалася. Існуе 16 навуковых рэканструкцый. У такой сітуацыі нацыяналісты, якія бачаць у будаўніцтве Дзесяціннай царквы пад эгідай УПЦ — МП парушэнне балансу ўглыўваў абодвух цэркваў, усякім шляхам сабатуюць прыняцце канчатковая раешэння. Яны прапануюць будаваць царкву за стандартамі старажытнасці, што патрабуе больш часу. Гэтай фракцыі супрацьстаіць блізкая да УПЦ — МП група, якая выступае за будаўніцтва вялізарнага сучаснага храму. Ходзяць чуткі, што Януковіч асаістает падбяцай мітрапаліту Кірулу лабіраваць ягоны праект.

Па матэрыялах украінскай прэсы

► З НАГОДЫ

ТРЫМАЙСЯ, БАЦЬКА!

Алег НОВІКАЎ

**Беларускі чорны аўторак
24-га стаў шокам для расійскіх
прыхільнікаў беларускай
эканамічнай і палітычнай
мадэлі. У іх нараджающа
самая экстравагантныя версіі
нашага крызісу і канцепцыі
выратавання любімага лідара.
Пропануем агляд блогасферы
расійскіх прыхільнікаў**
Лукашэнкі.

У Расіі шмат каму цяжка прынесьце тое, што беларуская эканоміка дыхае на ладан.

Нехта Сяргей Кажамякін за два дні да дэвальвацыі пісаў у сваім блогу: «А што адбываецца насамрэч? Раздулі паніку (не без узделу тых жа «свабодных» СМИ), у выніку людзі кінуліся скупляць харчовыя і нехарчовыя тавары. Як вынік — дзе-нідзе спустошылі паліцы. А як іншак? Цяпер становішча выпраўляеца. Гэта прызнаюць і самі беларусы, з якімі я меў зносіны ў апошнія дні». Праўда, у якасці доказу Кажамякін спаслаўся на цытату перадавіцы суботніх «СБ»: «Людзі супакоіліся і перасталі атакаваць крамы і банкаматы. Хвала нездроваага ажыялажку сышла».

Як аказалася, хвала не сышла. У аўторак афіцыйны Мінск дэвальваў рубель на 56 працэнтаў. І расійскім фанатам нашай стабільнасці нічога не заставалася, як заняцца пошукам прычын таго канфузу.

Пры гэтым перш за ўсё абавязкова падкрэсліваеца, што праблемы ў РБ не сістэмныя, а выкліканыя нейкімі штучнымі фактарамі.

Так, вядомы левы эканаміст Міхаіл Дзялягін сярод гэтых фактараў называе наступствы сусветнага эканамічнага крызісу і... эканамічную палітыку расійскага кіраўніцтва. «Калі б у Расіі ішла мадэрнізацыя, то попыт

**Дэфіцит комплекснай
праграмы выклікае
ўстане чырвона-
карочневых пачуццё
таго, што сітуацыю
ужо не выратаваць**

на беларускую прадукцыю быў бы высокі, і беларусы прости брацавалі на нашу мадэрнізацыю. Усё было б у парадку, і ўсе былі б задаволеныя», — лічыць эканаміст.

Безумоўна, у шэрагу галоўных фактараў, якія, на думку патрыярокаў, дэвальвуюць «зайчык», называюцца «змова». За ёй, натуральна, стаяць злосныя заходнія імперыялісты.

«Вінаватыя тыя, каму Лукашэнка не даваў раскрасці краіну, яе прамысловасць і сельскую гаспадарку. Мэтанакіравана выкарстоўваючы свае сувязі ў Еўропе і ў нас, яны тапілі Беларусь

ж знойдзе выйсце. Трымайся, Бацька!» (Аль Мурыд).

Больш прагматычным выглядае план згаданага Дзялягіна, аднак ён сам не верыць у яго поспех, паколькі такі план патрабуе кадравай рэвалюцыі ў беларускім кіраўніцтве: «Выйсце Беларусі з цяперашнім цяжкай сітуацыі — ператварэнне краіны ў тэхнапарк, канцэнтрацыя ў сябе ўсіх савецкіх прадукцыйных тэхналогій. Іншая справа, што за апошнія гады адбылася даволі значная ратацыя кадраў, і на змену людзям, якія ў 1994—1996 гадах выцівалі Беларусь з ліберальнаі памынніцы, прыйшлі прости добра сумленныя выкананцы. А ва ўмовах крызісу патрабоныя не добра сумленныя выкананцы, а ініцыятыўныя людзі, якія некалі былі частковыя выкінутыя з дзяржапарата, а хтосьці ў яго так і не патрапіў. Ці здоле Лукашэнка ажыццяўіць гэтую замену — ад гэтага і залежыць лёс Беларусі цяпер».

Дэфіцит комплекснай праграмы выклікае ў стане чырвона-карочневых пачуццё таго, што сітуацыю ўжо не выратаваць і траба шукаць нешта добра настав на самым кепскім.

Каментуючы прагноз пра тое, што Беларусь чакае хвала масавай працоўнай эміграцыі, нейкі нацыяналіст Mitoids адзначае: «Ёсьць шанец, што працоўныя эмігранты ў нашай айчыне здабуць больш славянскую зношнасць. Што добра прынамісі з эстэтычнага пункту гледжання».

Яшчэ далей пайшоў карыстальнік пад нікам Totent17. Ён пабачыў у беларускім крызісе куткі эканамічныя заняпад ненавісім яму Заходнія Украіны: «Беларусы ўвозілі і марнавалі ва Украіне да 8 мільярдаў долараў штогод на ўсякія кітайска-турецкія шмоткі, узбагачаючы ўкраінскіх гандляроў. І тут халіва скончылася. Цяпер нават зробіць бар’ер для спынення насычэння валютай. А гэта значыць, што будуть масавыя звольненні галічан. Некажучы таго, што не будзе масавага заезду беларусаў на ўкраінскія курорты. Хай пакутуюць, укры!»

Такім чынам, назіраеца новы этап эвалюцыі прапакашэнкаўскай супольнасці ў Расіі. Яе галоўнай характарыстыкай стаў кірызіс аргументаў, якія праяўляюцца ў няздольнасці давесці перавагу беларускай мадэлі за кошт эканамічнай статыстыкі. На першы план выходзяць канспіратыўныя тэорыі і прынцып веры ў Бацьку, што, безумоўна, з'яўляюцца прыкметай маргіналізацыі расійскай супольнасці.

ЧЫРВОНАЯ КАРТКА ДЛЯ ФАНАТАЎ

Алег НОВІКАЎ

Польські уряд абвясції татальнью вайну футбольным хуліганам. На думку апазіцыі, за кампаніяй хаваецца палітычны піяр, які можа дорага каштаваць кабінету.

Першы сігнал прагучаў у Каўнасе, дзе сустракаліся зборныя Літвы і Польшчы. Тады для разгону польскіх фанатаў паліцыі давялося ўжываць слезацечны газ, а калі дзясятка найбольш агрэсіўных заўзятараў былі арыштаваныя.

Традыцыйна працягнулася 5 мая ў фінале Кубка Польшчы ў Быдгашчы. Матч паміж варшаўскай «Legia» і познаньскім клубам «Lech» завяршыўся перамогай сталічнай каманды. Фанаты зламалі агароджу і прабіліся на поле, збіваючы спартовых фатографаў, а таксама вырвалі вялікую колькасць крэслаў на сектарах. Паліцыі спатрэбілася ўжыць вадаметы, каб Факт сутыкнёвы замочы афіцыйных СМИ. Аднак дуэль паміж фанатамі клубаў «Widzew» і «Legia» ў 1981 годзе скончылася немагчымым. Яна адбывалася на футбольным полі падчас прямой трансляцыі. Польскаму камандому было дадзенае заданне «прыручыць» фанаў у рамках дараваных дзяржавай фан-клубаў. У выніку ідэя правалілася.

З того часу тэма футболу не сыходзіць з першых палос польскіх СМІ. Прэм'ер Дональд Туск асабіста загадаў забараніць на-ведванне стадыёнаў самым агрэсіўным фанатам, жорстка караць клубы за праявы вандалізму з боку іх прыхільнікаў. «Больш ніякай талерантнасці да псеўдабалельшчыкаў», — рапчуца заяўі старшыня ўраду і лідар ліберальнай партыі «Грамадзянская платформа» (РО).

Футбольныя хуліганы з'яўліся ў Польшчы вельмі даўно. Яшчэ ў 1935 годзе прэса пісала пра ўдзел паліцыі ў разгоне бойкі паміж прыхільнікамі клубаў «Cracovia» (Кракаў) і «Ruch» (Хоржув). Падчас нацысцкай акупацыі ўсе спартовыя мерапрыемствы ў Польшчы былі забароненыя. Аднак клубы працягвалі сустракацца нелегальна. Адна з такіх нелегальных сустрэчаў кракаўскіх клубаў «Cracovia» і «Wisla» ў 1943 годзе вылілася ў масавую разборку фанатаў. Пабоішча хутка перакінулася са стадыёну на вуліцы. Нямецкай паліцыі спатрэбілася некалькі гадзін, каб супакоіць натоўп. Такога кшталту іншыя дэнты назіраліся і пасля 1945-га. Так, у 1947 годзе ў Сасноўцы 20 тысяч фанатаў паспрабавалі атакаваць гульцу ѿ гасцівога клубу. Міліцыя ўжыла аўтаматы, але падобная асаблівасць паспрабавала паспрабаваць і польскіх фанатаў. Самая вялікая мабілізацыя паліцыі адбылася ў 1956 годзе, калі ў Кракаве з'яўляўся ўсе ўдзельнікі паўстання ў Варшаве. Аднак падобнае ўдарылі ў 1968 годзе, калі ў Кракаве з'яўляўся ўсе ўдзельнікі паўстання ў Варшаве. Аднак падобнае ўдарылі ў 1968 годзе, калі ў Кракаве з'яўляўся ўсе ўдзельнікі паўстання ў Варшаве.

Аднак як пра феномен пра фанатаў пачалі казаць у 1970-х. Як і ў СССР, для моладзі паход на стадыён быў сродкам пазабавіцца ад сумнай рэчаіснасці. Напрыканцы 1970-х у краіне склалася фанацкая сістэма. Арганізацыі фанатаў, або «фірмы», дзеянічалі пры 10–12 клубах. Яны сябравалі або наадварот

культ слыгніваць да чужых Напэўна, лепшым варыянтам прайвіці сілу супраць чужога ёсьць так званая *ustawka* — рытуальная бойка паміж футбольными фанатамі напярэдадні матчу.

Хаця, як было сказана вышэй, проблема фанатаў існавала даўно, казаць пра яе пачалі толькі зараз. Некаторыя ліцаць, што

ненавідзелі адзін аднаго.

Паступова бойкі паміж фанатамі пачалі выклікаць трывогу ў партыйным кірауніцтве. Трываннне скончылася пасля падзеяў 9 мая 1980 года, калі ў Чэнстахове перад фіналам кубка Польшчы албіліся масштабныя бойкі тут не абышлося без палітыкі. Тым больш, што хутка парла менецкія выбары. Так, правыя блогеры пішуць, што кампанія — не што іншае, як помста за Адама Міхніка. Міхнік — вядомы польскі ліберальны інтэлектуал, яўрыйскага паходжання — ста-

прыхільнікаў сталічнай «Legia» і познаньскага клубу «Lech». аб'ектам здзекаў з боку тарсідъ клубу «Legia».

Факт сутыкчі бій замоўчаны ў афіцыйных СМИ. Аднак дуэль паміж фанатамі клубаў «Widzew» і «Legia» ў 1981 годзе схаваць было немагчыма. Яна адбывалася на футбольным полі падчас прамой трансляцыі. Польскому кам-самолу было дадзенае заданне «прыручыць» фанаў у рамках дазволеных дзяржавай фан-клубаў. У выніку ідэя правалілася.

Падзенне камуністычнага рэжыму і рынковая трансфармация, з аднаго боку, дазволілі казаць пра тэму хуліганаў адкрыта, з іншага — спрыялі росту шарага

інша а — сприяла росту штрага у фанатаў. Сярод маладых беспрацоўных стала модным быць хуліганам. Росту агрэсіўнасці садзеянічала пашыраная сярод маладзі мода на неанацысцкі стыль skinhead (брэтаўголовыя).

Хаця на пачатку стагоддзя эканамічнае сітуацыя трошкі стабілізавалася, хуліганства застаецца сур'ёзной грамадскай проблемай.

Самая вялікай мабілізацыя паліцькай адбываецца напрэдадні сустэрчачу клубаў, фанаты якіх знаходзяцца ў стане доўгатэрміновай венделеты. Да такіх антаганістичных патрыятычных перакланяйцяў.

дзялі. Да такіх аргументаў іх пар адносяцца тая ж «Cracovia» — «Wisla». Ніянвісць паміж хуліганамі настолькі вялікая, што іх этыка дазваляе выкарыстоўваць падчас бойкі нажы і нават сякеры. Не дзіўна, што ў гісторыі шмат разоў падобныя бойкі заканчваліся з лятальнymi зыходамі.

Каскі «Чырвоныя настрабакі» намаляваць профіль сярэдняга польскага фаната. Гэта, як правіла, людзі 17–30 гадоў з крызісных рэгіёнаў, з так званных «цяжкіх» сямей, якія выраслі ў крымінальных раёнах, дзе формай арганізацыі моладзі з'яўляюцца вулічныя групоўкі, для якіх харектэрны культ сілы і нянявісць да чужых. Напэўна, лепшым варыянтам на тэмы ўсеагульнай

Сам Туск трапляе ў спіс тых, каго нельга пускаць на стадыён. У 1970-х ён, тады яшчэ юнак, сам быў заўзятым хуліганам, які бараніў гонар клуба з роднага Гданьску.

праблема фанатаў існавала даўно, казаць пра яе пачалі толькі зараз. Некаторыя лічаць, што тут не абышлося без палітыкі. Тым больш, што хутка парламенцкія выбары. Так, правыя блогеры пішуць, што кампанія — не што іншае, як помста за Адама Міхніка. Міхнік — вядомы польскі ліберальны інтэлектуал яўрэйскага паходжання — стаў

Усе гэта дазваляе прэсе крытычна ацэньваць крыжовы паход ураду супраць фанатаў. Магчыма, гэта сапраўды так, аднак пастаўце сябе на месца прэм'ера. На тым матчы ў Быдгашчы прысутнічала спецыяльная камісія UEFA, якая прыгрэзіла пазбавіць Польшчу права правядзення Еўра-2012, калі праблема фанатаў не будзе выпрашаная.

▼ ПАЛІТЫКІ ТЫДНЯ

СЛІДАМАМУ

Туніскі блогер і адзін з архітэктараў язмінавай рэвалюцыі падаў у адстаяўку з пасады міністра спорту па пытаннях спорту і моладзі ў пераходным урадзе, куды яго запрасілі пасля перамогі рэвалюцыі. У міністэрскае крэслы Слімата пераехаў з турмы, дзе сядзеў за крытыку рэжыму ў сваім блогу Хапіла чатырох месяцаў, каб 33-гадовы блогер расчараваўся ў чыноўніцкай кар'еры. «З мянею хопіць. Мая місія выкананая» — сказаў ён журналістам. Яго дастаў фармалізум. У прынцыпе, гэтага трэба было чакаць з самага пачатку, паказаўся на нейкім дыпламатычным скандале. Частка міністрава стала дыпламатычнай выніку дабіліся таго, каб хлопец палітыкі экс-міністр не збіраецца Партыі піратоў, якая перш за ўсё Гэта тэма вельмі актуальная ў Тунісе. МУС было заблакавана некалькі разоў

АЛЕКСАНДР АЛЕКСАНДРОВ

Дэпутат Вярхоўнай Рады України набуў вядомасьць тым, што стаў першым украінскім парламентарыем, які публічна признаўся: ён гей. Пазней Алег Ляшко, праўда, сказаў, што гэта хлусня і нават размісціў па Кіеву бел-борды, на якіх заліцаеца да нейкіх дзячучат. Але сапраўдным героям СМІ ён стаў пасля таго, як 25 мая пабіўся з віцэ-спікерам Адамам Мартынюком (Кампартыя). За тое, што Ляшко назваў яго фарысеем, Мартынюк скапіў дэпутата за шыю і паваліў. Адразу пасля бойкі камуніст заявіў, што ён скапіў Ляшко не толькі за горла, а і за іншае, «вельмі прадуктыўнае месца». Публіка

і прэса адразу кінулісі смакаваць сцэну захопу Мартынюком «вельмі продуктыўнага месца» Ляшко. Інцыдэнт, дарэчы, адбыўся на наступны дзень пасля сусветнага Дня барацьбы з гамафобіяй, што выклікала нездаровую цікавасць да далікатнай тэмы. Далей усіх пайшлі камуністы. «Я рады, што ў прэзідыуме ёсьць людзі з традыцыйнай арыентацыяй, і цалкам падтрымліваю першага віцэ-спікера. А то адзін з палітыкаў іншай арыентацыі нядайна мне сказаў страшную фразу: «Гэта вы ў меншасці!» — скардзіўся дэпутат-камуніст Яўген Царкоў. У дадатак Царкоў зарэгістраваў законапраект, які прадугледжвае крымінальную адказнасць за прапаганду гомасексуалізму.

БЕПЕ ГРЫЛА

Грыла не толькі італіянські комік, але і лідер палітичнага руху «Пяць зорак». «Пяць зорак» нарадзіліся ў 2009 годзе як рэакцыя на крызіс левай апазіцыі ўраду Берлусконі. Грыла заклікаў ствараць новую мадэль палітычнага руху, які акрэслівае пяць канкрэтных тэм: экалогія, вада, развіццё, транспорт і камунікацыя. Акрамя таго, партыя адмовілася ад інштытуту старшыні. Ініцыятыву Бепе ствараць выбарчыя грамадзянскія лісты спачатку ўспрыніялі як правакацыю, але дарэмана. На мінульым тыхні ў Італіі адбыліся мясцовых выбары. У некаторых гарадах кандыдаты ад «Пяці зорак» атрымалі трэцяе месца. Перспектывы руху, аднак, застаюцца не зразумелымі. Праектам Бепе зацікавіліся ў Іспаніі, дзе апошнім часам на вуліцы выхадзяць сотні тысяч маладых людзей, якія незадаволенныя старым палітычным істబлішментам. Магчыма, у хуткім часе будзе створаны іспанскі варыянт «Пяці зорак». Бепе, дарэчы, ужо наведаў Барселону і Мадрыд, каб падзяліцца з пратэстантамі сваім досведам.

► ВАЛАДАРЫ ДУМАК

«НАШЧАДКІ БУДУЦЬ ЗАЙЗДРОСЦІЦЬ НАМ»

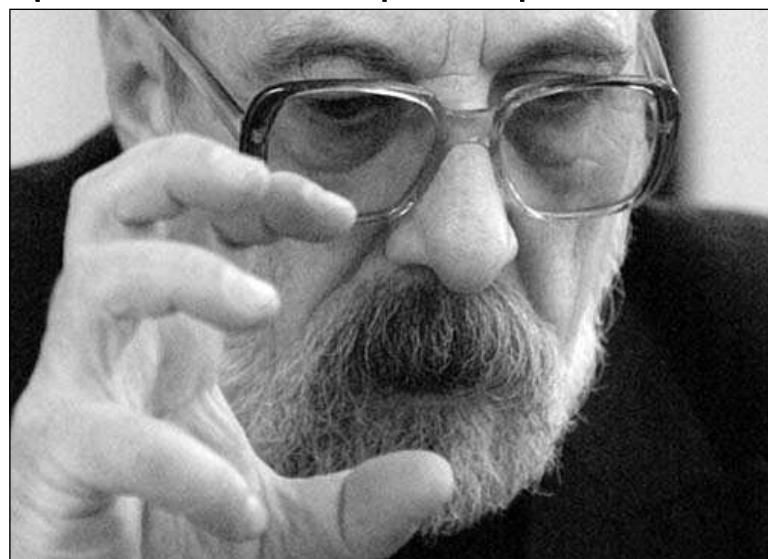
Мы адкрываем новую рубрыку пад назівай «Валадары думак» — серую сутрэч з людзьмі, якія маюць уплыў на грамадскую думку і якіх можна лічыць валадарамі думак: у пэўным сэнсе, для пэўных адсекаў грамадства — а нават і для ўсяго грамадства. Мы плануем запрашачь у рэдакцыю НЧ палітыкаў, публіцыстаў, грамадскіх дзеячаў розных пакаленняў для абмеркавання самага шырокага кола праблем сучаснасці. І ў якасці зачыну мы гутарым з Валянцінам Акудовічам як з першым (і пакуль апошнім) беларускім філософам у найноўшай гісторыі.

Аляксей Кароль: Найперш я хацеў бы вызначыць і для чытача, і для сябе: каго ў сучасным грамадстве можна лічыць валадаром думак? Асобы якой прафесіі ўпłyваюць сёння на стан грамадской думкі, на ўспрынняцце і фармаванне новых ідэй, тэндэнцый? За савецкім часам такім амаль агульнапрызнанымі валадарамі думак былі пісьменнікі. З аднаго боку, пісьменнікі, аблашчаныя ўладай і фактычна прызначаныя на ролю валадароў думак, з іншага — тыя, што з'яўліся спонтанна і ў пэўным сэнсе падрывалі савецкую ідэалогію, скажам, у нас гэта былі Васіль Быкаў, Уладзімір Караткевіч, яшчэ раней — у некаторай ступені — Іван Мележ. Яго «Людзі на балоце» былі ўспрынятыя як з'ява. Я помню сябе дзесяцікласнікам, калі тая частка нашага класа, якая ведала літаратуру, ці не ўпершыню была пад уражаннем ад беларускага пісьменніка, чытала і перачытаўла. Спадару Валянціне, якая Ваша думка наконт валадара думак сучаснасці і для Беларусі?

Валянцін Акудовіч: Перад тым, як адказаць Вам, я хачу зрабіць заяву: ніяк не бачу сябе сярод валадароў думак. Я прыйшоў сюды, не ведаючи, што гэтую высокую і пафасную тэму хоць нейкім чынам спраесціруюць на мене. Я думаў проста пагаварыць пра гэтых феномен, што для інтэлектуала цалкам нармальная. Да таго ж я лічу, што валадары думак — ці тое, што мы пад гэтым прызываюцца разумець, — у сучасным грамадстве ўвогуле не магчымыя. І я хацеў распавесці, чаму.

Дзіця крызісу

Для нас, еўрапейцаў, фігура валадара думак вядомая яшчэ з часоў античнай Грэцыі — праз вобраз Арфея, якога, калі ён пачынаў гаварыць, слухалі людзі, звяры і птушкі. Зрэшты, кожная традыцыйная культура мела падобнага міфічнага персанажа — скажам, вяшчун Баян у ста-

Валянцін Акудовіч

ражытнарускай традыцыі. Але досьць перадгісторыі. Зараз я ў агульных рысах зазначу, калі і ў якіх умовах ужо ў новыя часы прайдзяліся тыя, каго мы называем валадарамі думак.

Па-першае, валадар думак — гэта зазвычай нефарматная і нефармальная фігура. Ім не мог называцца, да прыкладу, князь ці біскуп. Валадаром думак мы называем таго, хто паўстает з нефармальных дыскурсаў культуры, рэлігіі альбо ўлады. Па-другое, з'яўлялася гэтая фігура пераважна ў радыкальна крызісныя эпохі. Пакуль усталіваліся ўладай правілы, нормы і законы, якімі б жорсткімі і несправядлівымі яны ні былі, адпавядзілі сваёй цывілізацыйнай стадыі, валадарам думак не было месца ў грамадстве. Але калі выспіваў радыкальны злом, паколькі старая мадэль знаслася і больш не працавала, калі час набрыніў ужо нечым іншым, а тыя, хто трymаўся мінуўшчыны, працягвалі яе абараніць — тады і паўстала асока, якая прамаўляла: «Усё дрэнна, трэба рабіць інакш». Найбольш яскравыя прыклады ў Новы час

для нас, еўрапейцаў, выявіліся ў рэлігіі: Марцін Лютер, Жан Кальвін, стваральнікі англіканства, якія распачалі рэфармаванне кансерватыўнай каталіцкай царквы. Такім чынам, валадар думак — нефармальная дзіця крызісу. Якога заўгодна: рэлігійнага, эканамічнага, палітычнага...

Народ і геній

У Еўропе валадары думак як пэўныя інстытуты былі «пастаўленыя на паток» у эпоху рамантызму. Тады адбыліся дзве канцептуальныя рэчы. З'яўліся панятак «народ» як пракансовая ўсіх будучых нацыянализмаў. Да эпохі рамантызму катэгорыі народу не было: раней грамадства дзялілася на саслоўі, але панятку, які аб'ядноўваў бы народ у адно цэлае, не існавала. Шляхціц, скажам, XVI стагоддзя ні ў якім кантэксле не мог сябе бачыць паяднаным з халопам. Павінны былі мінус эпохі, адбыцца радыкальная сацыяльная і інтэлектуальная зрухі, каб прыйшло разуменне: у нейкім кантэксле ўсе мы — ад халопа да Радзівілаў

— можам быць задзіночаныя ў адно цэлае, усе разам.

Спачатку з'яўліся народ, а потым сфармавалася гэтая надзвычай цікавая мне бінарная апазіцыя «народ — геній». Геній павінен быў выховаць, адукоўваць народ і весці яго да светлай будучыні. Не рамеснікаў, не сялян, не шляхты — а ўесь народ разам.

З супрацьпастаўлення генія народу пазней паўстаў рускі інтэлігент, які і спарадзіў у Расіі (і шэрагу блізкіх да яе культуры) гэты феномен валадара думак. Для французаў такім валадаром думак стаўся Віктор Гюго. Ён быў апошнім французам, якога можна назваць валадаром думак, — таму што далей у Францыі пачыналася дэмакратыя. Да і ўвогуле, у тых дзяржавах, якія пераходзілі на парламенцкі тып улады, валадары думак пачалі зініць як від. Грамадства праз інстытуты галасавання пачало само выбіраць сваім думкам валадароў.

Андрэй Расінскі: А Сартр? А Камі?

ВА: Пабойцяся Бога! Якія ж яны валадары думак? Для прыхілкі французаў яны былі маргіналамі! Хаця, безумоўна, для праслойкі інтэлектуалаў усяго свету нейкі час яны нешта значылі. Але не будзем перабольшваць: не яны вырашалі лёсы як асобных краін, так і ўсёй Еўропы.

АК: Аднак на інтэлектуалаў іх уплыў быў каласальны.

ВА: Давайце разводзіць паняцці «валадар думак» і «аўтарытэт для экспертнай групі». Так мы і Віктара Плялевіна назавем валадаром думак пущінскай Расіі. Яго чытае 50 тысяч прасунутых расіян, ён адзін з самых вядомых пісьменнікаў. Але ж гэта зусім іншое.

Апошнія валадары

Дэмакратыя знішчыла валадароў думак, таму што пры

нормальным функцыянаванні дэмакратычнай мадэлі крызісныя сітуацыі шырока аблікоўваюцца ўсім грамадствам і вырашаюцца праз выбары — і валадар думак становішча на чале парламента ці ўрада.

Апошнія валадары думак з'яўліся на нашай прасторы, калі разваливаліся старыя інстытуты ўлады. У нас гэта былі Зянон Пазняк і Васіль Быкаў, у літоўцаў — Вітаўтас Ландсбергіс, у чэхаў — Вацлаў Гавел, у палякаў — Лех Валенса. Але амаль усе яны сталі валадарамі думак, перайшоўшы ў палітыку з творчасці, культуры (як між іншага — са спазненнем — Уладзімір Някляеў, адзін з кандыдатаў на апошніх прэзідэнцкіх выбарах). Бо валадары ўпрыгожылі нашімі падзеямі.

Сёння мы не маем нармальнай дэмакратыі, у нас няма сапраўднага парламента. Таму наперадзе наскаке вялізны крызіс. Таму, тэарэтычна, у нас яшчэ мусіць бы з'яўліцца валадар думак. Але, хутчэй за ўсё, ён не з'яўліцца.

АК: Магчыма, таму, што структура грамадства ўжо іншяя.

ВА: Менавіта так. Хаця пакуль у нас яшчэ ёсць адзін валадар думак, які заняў гэтую пазіцыю сямнаццаць гадоў таму і нікому яе не збираецца саступаць.

АК: Ён — валадар думак, бо ён валадар дзяржавы...

ВА: Але нікто не можа парадзіцца з ім, асабліва калі браць першыя дзесяць год яго кіравання. Ні Быкаў з Пазняком, нікто, апроч хіба (у мінульым) Пятра Машэрава — але Машэрава не выбралі, а прызначылі. А яго людзі выбралі на ўладу над імі за тое, што яго думкі былі думкамі большасці.

АР: Як тут увогуле можна казаць пра валадара думак? Я б назваў гэта «валадаром бяздум’я»!

ВА: Ат, гэта ўсё інтэлігэнція штучкі... Валадар — той, хто валадар, а не той, хто прыгожа разважае пра любоў і свабоду.

Агенты Хайдэгера

АК: Я цалкам згодзен з вашай інтэрпрэтацыяй, але хацеў перавесці яе ў іншы план. Захоўвацца ўплыў некаторых асобраў на пэўныя сегменты грамадства. Яны паказваюць напрамак і прыводзяць да нейкага рагшэння праз палітычныя дэмакратычныя механізмы. Якія мультыплікатары грамадской думкі, упłyўвовыя асобы могуць спрыяць пераменам у агульнанацыянальным рэчышчы, адыходзе ад традыцыйнага таталітарнага грамадства, якое мы перажывам сёння нібы ў рэжыме «рэха»?

ВА: Адназначнага адказу тут няма, і найперш таму, што наша грамадства не мае структурнай цэласнасці. Яно спрас падзеленае на самыя розныя сегменты. Вось мы з вами належым хутчэй да нацыянальна заангажаванага сегмента. У гэтым сегменце вельмі шмат яркіх, таленавітых людзей, асабліва ў сферы творчасці. Але я

Мастак Аляксей Марачкін. «За Свабоду. Плошча Каліноўскага»

не магу сказаць, каб яны былі надта ўпльвовымі, бо няма на каго ўпльваць — хіба на саміх сябе. У той жа час у прадзяржаўным сегменце такіх фігур вобмаль, калі, канешне, не браць маскультуру.

Марыя Мартысевіч: Валадароў думак аддзялілі ад народу, на які яны маглі б паўпльваць.

ВА: Хіба што так. Дарэчы, гэта было вельмі прафесійна прараблена. Нябачны мур без спеху нарочтваўся цігам многіх гадоў, і цяпер патэнцыйныя валадары думак апынуліся адлучанымі ад Беларусі. Можа, перадусім дзеля таго, каб Беларусі застаўся адзін валадар думак.

Певень і світанак

ММ: Ёсьць меркаванне, што сэнс так званых «чорных спісаў» і любых падобных забаронаў і абмежаванняў менавіта ўтым, каб аддзяліць упльвовых асобаў ад каналаў распаўсюду «шкодных ідэяў». Лявон Вольскі, безумоўна, быў валадаром думак майго пакалення (сённяшнія трываліцігадовыя), але цяпер яму забаронена гастраляваць, і такім чынам ён можа праста не трапіць у поле зроўку сваіх патэнцыйных слухачоў маладзейшага веку. Такім чынам, у сферы культуры ідзе татальнай зачысткі. Хто прыходзіць у гэты сферу, калі з яе выцеснены сапраўдныя ідэйныя лідары? Хто ў нас выконвае іх функцыю?

ВА: У Васіля Гросмана ёсьць такое назіранне. Бываюць эпохі, калі каламуць ляжыць на дне, схаваная празрыстай вадой, а бываюць часы, калі каламуць усплывае наверх. Мы сёняння апынуліся ў гэтай другой сітуацыі. Сучасная цывілізацыя — цывілізацыя масавага чалавека, і гэтаму грамадству валадары думак ніяк не патребныя. Гэтому грамадству патрэбныя яркія медыя-героі, мультыплікатары думак. Самая яркая медыя-фігура Расіі — Уладзімір Жырыноўскі. Прыйшоў новы герой. Ён не павінен быць залішне разумным і этична зануранным, але мусіць мець яркую харызму, якая б праз масмедиа прываблівае масавага чытача, слухача, але найперш — гледача. І толькі для экспертын супольнасцяў сапраўды яшчэ існуюць валадары думак і агенты ўпльву Канта, Хайдэгера, Сартра, Фуко...

АК: Так, я бачу гэту падмену. Апошняя хвала шасцізясятнікаў — Васіль Аксёнаў, Ўген Еўтушэнка, папулярны ў тых часах кнігі Рэмарка і Хэмінгуэя падштурхнулі нас да перааэнсанання савецкай рэчаіснасці і па сутнасці зрабілі ўспрымальнымі для ідэй перабудовы і (у выпадку Беларусі) нацыянальнага адраджэння на аснове дэмакратыі. Цяпер адбываеца менавіта падмена, пра якую вы гаворыце. Падмена на шоў-герояў. Беларускія «чорныя спісы» — невыпадковая з'ява. З шоў-герояў на расійскіх падмостках штучна ствараюць валадароў думак — упльвовых асоб, робячы акцэнт на іх асабістасці жыццё, прыцігваючы ўвагу насельніцтва да іх асобаў і адцігваючы ўвагу ад новых ідэяў, магчымых пераменаў у бок дэмакратыі. У нас, на шчасце, такіх зорак не з'явілася.

ММ: Хоць дзяржаўныя ідэолагі прыкладлі ўсе намаганні для іх з'яўлення...

АК: I людзі пацягнуліся да патэнцыйных валадароў думак. Гэта страшна для ўлады, і таму гэтыя людзі трапілі пад забарону. Звычайнія меры таталітарнага

Аляксей Марачкін. «Здані (пераможцы)»

рэжыму. Якія думкі і ідзі могуць стаць асноватворнымі ў сучасны момант для розных славоў нашага грамадства — не толькі тых, хто прытырмліваецца каштоўнасцю нацыянальнага адраджэння, але і тых, хто выступае за палітычную рэструктурызацыю грамадства?

ВА: Нядайна я надрукаваў кнігу «Архіпелаг Беларусь», якая складаецца з фрагментаў маіх інтэрв'ю за апошніх чатырохнаццаць год. Там шмат розных выказванняў пра тое, што трэба рабіць, як жыць. Ну і што? Што з таго, што нейкі певень пракукарэкаў світанак? Світанак наступае незалежна ад пеўня.

Дыктатура ХХI стагоддзя

Шасцідзесятнікі сапраўды падыхавалі атмасферу для пераменаў. Увогуле, унутры імперскай камуністычнай цывілізацыі СССР стварылася іншая ўнікальная цывілізацыя. Гэта была цывілізацыя чытчоў тоўстых літаратурных часопісаў, дзе і друкаваліся «шасцідзесятнікі». Але чаму ў нас сёня немагчыма такая сітуацыя? А таму, што хоць у нас тыранія, але гэта тыранія XXI стагоддзя. Хто хоча гаварыць — мае магчымасць публічна гаварыць тое, што хоча. Мянэ ўжо колькі год не друкуюць у дзяржаўных выданнях, а ягэта гаварыць не заўважаю, бо ўсё, што меўся надрукаваць, — надрукаваў у незалежных выданнях і выдаўцтвах. Ад таго, што Някляеву, Арлову, Хадановічу і шматлікім іншым таленавітым аўтарам не дазваляюць прысутнічаць у інтэлектуальнай прасторы, якую патрануе дзяржава, іх уплыў не змяншаецца, ужо хация батуму, што сапраўднае мастацтва сёня не патрабнае «ні там, ні тут».

Новыя людзі

АК: Я вам крыху запярэчу як гісторык. Інтэлектуальнае дысідэнтства, базаванае на каштоўнасцях, незадзялжна ўпльвае на шырокую свядомасць, значна больш, чым гэта здаецца яго творцам. Сучаснае беларускае дысідэнтства — спадчына савецкага шасцідзесятніцтва. І калі ў шэсцідзесятых восьмым годзе на Чырвоную плошчу выйшла восем чалавек, то ў 2010 на плошчу Незалежнасці ў Мінску — 30—40 тысячаў. У СССР нацыянальна-свядомасны падмурок не быў заўважны, але агульнапратэстны, на тым ліку

супраць сістэмы — ужо быў. Другое маё пярэчанне асноўваецца на тым, што на сённяшнім узроўні асэнсанання рэчаіснасці інтэлектуальная пльынь спрашчаеца і ператвараеца палітыкамі ў больш простыя ідзі і напрамкі. Плошча — таму прыклад. У альтантні ТУТ. ВУ «Што вас найбольш хвалоеў?» прыкладна адноўлявы працэнт за мінулы тыдзень набраў адказы «суды» і «кошты». Грамадства палітызуеца і больш цікавіца пэўнымі феноменамі, чым яно цікавілася раней. Таму наш як філосафа ўплыў на грамадства цяпер на стадыі практычнай реалізацыі, і стрымліваеца ён толькі рэпрэсіўнымі мерамі. Крыху вольніцы на выбарах — імітацийнай свободы, і ўжо «валадару ўлады» падалося: яшчэ крыху — і ён не зможа кантроліраваць працэс. І ў гэтым ён не памыляўся.

ВА: Я з вами пагаджуся. Калі пасля 19-га снежня мы пачалі аналізаваць, хто выйшаў на Плошчу, то перадусім вызначылі трох тыпіў адважнікаў. Самы нешматлікі — палітычна заангажаваны грамадзянин ад усіх партый і рухаў разам узятых.

АК: Дзве тысячи, не больш.

ВА: Другая частка — значна большая, але ўсё адно меншая за асноўную, — звычайны працтвынік. 8% кожнага грамадства незадаволены любой уладай. Яны будуть пратэставаць і за пазухай у Бога

АК: Гэтак жа заўжды ёсьць 8%, якія любой уладай задаволеныя.

ВА: А асноўная маса ўдзельнікаў Плошчы — гэта новыя людзі. На Плошчу выйшлі тых, хто ў нейкім сэнсе пераняў новыя каштоўнасці, выхаваўся ці перайнаўся праз інтэрнэт, незалежную прэсу, адукацыю за мяжой, розныя грамадзянскія ініцыятывы — выйшла грамадзянская супольнасць, якая, хация б у Мінску, ужо досьць актыўна фармуеца. Яны і склалі асноўную масу Плошчы. І выйшлі яны таму, што быті не згодныя з тымі каштоўнасцямі, якія ім прапаноўваюць улады. Дарэчы, яны сваёй масавасцю стварылі праблемы палітычнай апазіцыі. Пабачыўшы такую масу народу, палітычныя лідары вырашылі, што гэтыя людзі прыйшли змаўшы з уладай. А яны не змагаюць прыйті, а толькі прадэмантстраціяў звягнуць аўтарытэт.

ВА: Асноўная маса ўдзельнікаў Плошчы — гэта новыя людзі. На Плошчу выйшлі тых, хто ў нейкім сэнсе пераняў новыя каштоўнасці, выхаваўся ці перайнаўся праз інтэрнэт, незалежную прэсу, адукацыю за мяжой, розныя грамадзянскія ініцыятывы — выйшла грамадзянская супольнасць, якая, хация б у Мінску, ужо досьць актыўна фармуеца. Яны і склалі асноўную масу Плошчы. І выйшлі яны таму, што быті не згодныя з тымі каштоўнасцямі, якія ім прапаноўваюць улады. Дарэчы, яны сваёй масавасцю стварылі праблемы палітычнай апазіцыі. Пабачыўшы такую масу народу, палітычныя лідары вырашылі, што гэтыя людзі прыйшли змаўшы з уладай. А яны не змагаюць прыйті, а толькі прадэмантстраціяў звягнуць аўтарытэт.

тычна сітуацыя (квазі — таму што шлях да сапраўднай дэмакратыі доўгі і пакручасты), новому кіраўніцтву дзяржавы давядзеца рабіць хация б выгляд нацыянальнага адраджэння. Дыктатуры нерэпрадуктыўныя. Не было яшчэ такога ў гісторыі. У гэтым пажары беларуская дыктатура загіне найперш.

Патрэбныя Экскурсаводы

АР: А ці хопіць беларускаму грамадству сілаў, каб адрадзіць мову і культуру?

АК: Ці ператворыцца ваш «архіпелаг Беларусь» у цэласны мацярык?

ВА: Я калісці напісаў, што толькі тэкстанчы зрух можа ператварыць архіпелаг Беларусь зноў у мацярык. Цяпер я так не думаю. Сумна і скрушна тэза, якую я сформуляваў даўно і наслуперак сваім жаданням: Беларусь ніколі не будзе беларускай. Час нацыяналізму імкліва мінае. Цяпер у міне з'яўліся іншы двухсказавы лозунг: «Нацыянальным каштоўнасцям — так, нацыянальны ідэі — не!» Мая візія Беларусі — гэта візія грамадства, пабудаванага па прынцыпе грамадзянскай супольнасці, дзе на папялішчы Беларусі пасля пажару будзе дамінаваць не «адраджэнскі» мроі, а агульны для ўсіх Закон. Калі ў аснове дзяржбудовы ляжыць нацыянальная ідэя, то ўрад, парламент, культура і эканоміка завязаны на Нацыялі і Мове. Гэта логацэнтрычнае мадэль, якая сёня немагчыма. Яшчэ і таму валадар думак больш не можа пайстаць, бо знік логацэнтрычны свет. Усе логацэнтрычныя канструкцыі ды ідэалогіі скончылі сваё існаванне ў XX стагоддзі. Васіль Быкаў быў апошнім валадаром думак на Беларусі. І болей нікога ўжо не будзе.

І вось ту юную грамадзянскую супольнасць, што паўстане, варта, наколькі гэта магчыма, напоўніць нацыянальнымі каштоўнасцямі. Вярнуць старыя нацыянальныя каштоўнасці, стварыць новыя... Нам патрэбныя не валадары думак. У грамадстве на папялішчы нам патрэбныя Экскурсаводы ў шырокім сэнсе гэтага слова. Гісторыкі, краязнаўцы, археолагі, стваральнікі наукаў-папулярных выданняў. Уже сёня ў нашым грамадстве надзвычай запатрабаваны беларускі экспкурсавод, які не стварае новых сэнсаў, але вяртае грамадству тое багацце, якое ўсёды, куды ні гляні.

АК: Якія думкі і ідзі можна вылучыць як асноватворныя для беларускага чалавека, для беларускай нацыі?

ВА: Важна ўсвядоміць, што дваццатігоддзе з канца восьмідзесятых і да гэтага дня — гэта самая вялікая эпоха, якую перажывалі беларусы. Не Другая сусветная вайна — вайна была хутчэй агульной бядою. І нават калі глядзець нашу гісторыю з больш шырокай рэтраспектывай (уключна з часамі ВКЛ) — то гэтыя 20 год цяжка паўніць з якім-кольквец перыядам. Нашы рамантычныя нашчадкі будуть зайдзросціць нам: Божа, у якія жылі час! Калі быў першы (і апошні, дай Бог) дыктатар! Калі быў масавыя пратэсты, акцыі, змаганне ў самых розных фарматах ды формах, і аршты, арышты, арышты... Якім мужчынам, змагарнымі і ахвярнымі мы будзем выглядзець для нашых нашчадкаў... А можа, мы і сапраўды такімі былі.

КУЛЬТУРА

32

► АНОНС

СЛАВЯНСКІ ЛІВЕРПУЛЬ

17–19 чэрвяна ў Віцебску пройдзе вялікі міжнародны фестываль «Ob-la-ki, Ob-la-ka», прысвечаны творчасці гурта «The Beatles». У ім возьмуць удзел вядомыя музыканты і бітламаны з Расіі, Украіны і Беларусі.

На трох дні Віцебск ператворыца ў славянскі Ліверпуль — гледачоў чакае некалькі дзясятка тэматычных мерапрыемстваў, якія будуць праходзіць на вуліцах горада і ў культаўным віцебскім клубе «Чердачок». Кульмінацыйный фестываль стануць трэны літаратуры і летнім амфітэатры — вялікі Beatles-канцэрт, сольны выступ Барыса Грабенчыкова, а таксама мюзік «бітламанам» ад тэатра Стаса Наміна.

Асноўныя мерапрыемствы будзе весці вялікі прыхільнік «The Beatles» Дзмітры Дзіброў. Сярод удзельнікаў таксама народны артыст Расіі Аляксей Кузняцоў, вядомы блюзмен Аляксандар Цыганок, які выступаў у знакамітым ліверпульскім клубе «Cavern», група «Flat», трыв'ю-групы «Beethoven» (Украіна), «HeartBeat» (Расія), «The Apples» (Беларусь) і многія іншыя артысты.

Поруч з прафесійнымі музыкамі арганізаторы фестывалю гатовы прадставіць пляцоўку і некалькім найбольш яркім аматарскім праектам, прысвечаным «The Beatles». Прапановы накіроўайце на адрес oblakioblaka@gmail.com.

«Наш фестываль адкрыты для ўсіх — эта вялікае свята добрай музыкі, якая на працягу паўстагоддзя аўядноўвае ўесь свет, — распавядае ініцыятар фестывалю, старшыня Віцебскага Beatles-клуба Гарык Аганджанян. — Мы чакаем бітламанаў са стажам і тых, хто толькі адкрывае для сябе чароўны свет гэтай музыкі, творчых людзей і тых, хто проста хоча добра правесці час».

Асноўныя канцэрты (Летні амфітэатр):

18 чэрвяна — «Вялікі Бітлз-канцэрт». Пачатак 18.00. Квіткі: 15–55 тыс. руб.

18 чэрвяна — БГ і «Акварыум». Пачатак у 22.00. Квіткі: 20–120 тыс. руб.

19 чэрвяна — тэатр Стаса Наміна, мюзік «Бітламанія». Пачатак у 21.00. Квіткі 15–55 тыс. руб. (Увага, кошты могуць мяніцца).

Квіткі ў канцэртных касах Віцебска, а таксама на сایце ticketpro.by

Даведкі па тэлефонах: (029) 217 78 00, (029) 514 02 09.

Пасольства Швецыі ў Мінску прадстаўляе шведска-беларускі музычна-літаратурны праект «Чара» ў выкананні Змітра Вайнштейна і «WZ-Orkiestra»

Кантрарт албудзенца 1 чэрвяна ў 19:00 у Палацы культуры ветэранаў (вул. Я. Купалы, 21)

Па запрашэнні звартаца ў Пасольства Швецыі ў Мінску (Музычны зав., 1/2) ці на e-mail: sweden@sweden.by

► АБ'ЯВА

КОНКУРС ІМЯ ЧЭСЛАВА МІЛАША

Беларускі ПЭН-цэнтр абвяшчае творчы конкурс для маладых літаратаў, прымеркаваны да 100-годдзя з дня нараджэння Чэслава Мілаша.

Да ўдзелу запрашаюцца творцы ад 15 да 26 гадоў (на момант абвяшчэння конкурсу). Лаўрэаты конкурсу будуць запрошаныя на традыцыйныя колькідзённыя майстар-класы, дзе змогуць прадставіць і амбэркаваць свае творы з вядомымі пісьменнікамі, выкладчыкамі, навукоўцамі. Да разгляду журы прымаюцца верши, кароткая проза, эсэістыка, мастацкія пераклады.

Творы мусяць быць дасланыя (паводле даты на паштовым штэмпеле або даты адпраўкі электроннага ліста) не пазней за 20 чэрвяна 2011 года.

Падвядзенне вынікаў адбудзеца 30 чэрвяна, у дзень народзінаў выбітнага польскага паэта, лаўрэата

Нобелеўской прэміі па літаратуре Чэслава Мілаша.

Творы можна дасылаць на адрас: e-mail: penkonkurs@gmail.com.

Калі ласка, пакідайце свае контакты для звязанай сувязі.

Паштовы адрас: 220050, а/с 218, Мінск, РГА «Беларускі ПЭН-цэнтр».

Даведкі праз электронную пошту ці телефон (017) 284-73-29.

беражы лес – чытай кнігі на камунікат.org

Объединение «Белорусское Историческое товарищество»,
«Białoruskie Towarzystwo Historyczne» Польша, 15-449, ул. Пролетариата 11,

УНП 5421952692

камунікат.org

Беларуская Інтэрнэт-Бібліятэка

• 7 000 кнігаў, газетаў і часопісаў • размовы пра культуру і літаратурныя радыёперадачы • навінкі выдавецкага рынку

Новы Час

Агульнапалітычна
штотыднёвая газета
Выдаецца з сакавіка 2002 г.

Галоўны рэдактар
Кароль Аляксей Сцяпанавіч

Зарэгістравана Міністэрствам інфармацыі РБ. Пасведчанне аб дзяржаўнай рэгістрацыі № 206 ад 20 ліпеня 2009.

ЗАСНАВАЛЬNIK: Мінская гарадская арганізацыя ГА ТБМ імя Ф.Скарыны. Адрас: 220005, г. Мінск, вул. Румянцева, 13. Тэл.: 284—85—11.

ВЫДАВЕЦ: Прыватнае выдавецкае ўнітарнае прадпрыемства «Час навінаў». Пасведчанне №64 ад 12.01.2007 г.

АДРАС РЭДАКЦЫI I ВЫДАЎЦA:
220113, г. Мінск, вул. Мележа, 1-1234.
Тэл.: +375 29 651 21 12, +375 17 268 52 81
novychas@gmail.com; www.novychas.org

НАДРУКАВАНА ў друкарні УП «Плутас-Маркет».
г. Мінск, вул. Халмагорская, 59 А.
Замова № 572

Падпісаны да друку 27.05.2011. 8.00.
Наклад 7000 асобнікаў. Кошт свабодны.

Рэдакцыя можа друкаваць артыкулы дзеля палемікі, не падзяляючы пазыцыі аўтараў.

Пры выкарыстанні матэрыялаў газеты спасылка на «Новы Час» абавязковая.

Рукапісы рэдакцыя не вяртае і не рэцэнзуе мастацкія творы.
Чытальская пошта публікуецца паводле рэдакцыйных меркаванняў.